

Sprawozdanie stenograficzne

z rozpraw

galicyjskiego Sejmu krajowego

90. posiedzenia I. sesji IX. peryodu

z dnia 3. października 1910.

TREŚĆ.

Urlop p. Brykczyńskiego.

Spis petycyj. Głosy pp. Kurowca i Skwarki na poparcie poszczególnych petycyj.

Wniosek nagły p. Stapińskiego i tow. w sprawie niedopuszczenia bydła i mięsa zagranicznego w granice państwa.

Wniosek p. Sobolewskiego i tow. w spr. zaopiekowania się ubogimi.

Wniosek p. Czartoryskiego i tow. o zmianę §§ 1 i 5 ustawy z dnia 8. grudnia 1881 dz. u. kr. Nr. 71 o używaniu ogierów do stajnowienia.

Wniosek p. Czartoryskiego i tow. o niedopuszczenie mięsa argentyńskiego w obszar cłowy monarchii.

Wniosek p. Schätzla i tow. w spr. przedłużenia linii kolej. Lwów-Podhajce.

Wniosek p. Bisa i tow. o zmianę trasy kolej. Nisko Rzeszów w gm. Maziarnia.

Wniosek p. Bisa i tow. w spr. zapomogi dla gm. Studzieniec pow. Nisko.

Wniosek p. Bisa i tow. w spr. budowy mostu na Łęgu w pow. tarnobrzeskim.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Bisa i tow. w spr. odpisania podatków z powodu gradobicia w Pryszowie kameralnym i Pryszowie szlach. pow. Niskiego.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Jedynaka w spr. nadużyć komendanta posterunku żandarmeryi Szawczuka w Antoniowie.

Wniosek nagły p. Skwarki i tow. w spr. pomocy dla pogorzalców gm. Bilinka mała, pow. Sambor.

Wniosek nagły p. Sodomory o zapomogę dla pogorzalców w Siemikówcach, pow. Podhajce.

Interp. do Wydz. kraj. p. Hanczakowskiego i tow. w spr. ruskich napisów na stacyi Kryńca.

Interp. do c. k. Rządu p. Lewickiego i tow. w spr. nieustawowego urzędowania Jurka Przystaja, naczeln. gminy w Ropczycach, pow. drohobycki.

Interp. do c. k. Rządu p. Makucha i tow. w spr. nieustawowej przemiany języka wykł. ruskiego na polski w szkole lud. w Jaremczu.

Interp. do Wydziału kraj. p. Makucha i tow. w spr. gospodarki drogowej Wydziału pow. w Buczacz.

Interp. do c. k. Rządu p. Makucha i tow. w spr. pobrania dodatków szkoln. w gm. Dóbcza przez inspektora Szumskiego.

Interp. do c. k. Rządu p. Makucha i tow. w spr. zaniedbania przez Radę szkol. okr. w Buczacz pociągnięcia do odpowiedzialności obszaru dworskiego w Kosmyrzynie za niedostarczenie drzewa do szkoły.

Interpelacya do c. k. Rządu p. A. Starucha i tow. w sprawie zniesienia rozporz. wydanych w pow. liskim z powodu zarazy pyskowo-racicowej.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Skwarki i tow. w sprawie regulacyi rzeki Wiaru i Wyrwy.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Kurowca i tow. w sprawie powiatowej kasy chorych w Kałuszu.

Interpelacya do c. k. Rządu p. T. Starucha w sprawie nadużycia starosty Bielawskiego w Brzeżanach.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Sodomory w sprawie wyborów gm. w Sławentynie.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Sodomory w sprawie wyborów gm. w Szumlanach.

Pierwsze czytanie sprawozdania Wydziału krajowego w przedmiocie zezwolenia Reprezentacyi powiatowej w Wadowicach na przyjęcie imieniem powiatu poręki do wysokości kwoty 300.000 koron za Towarzystwo rolniczo-okręgowe w Wadowicach.

Pierwsze czytanie sprawozdania Wydziału krajowego w przedmiocie nadania nowo zbudowanemu szpitalowi powiatowemu w Nowym Targu charakteru szpitala powszechnego i publicznego.

X Pierwsze czytanie wniosku posła Szweda i tow. o ograniczenie zobowiązań gmin i obszarów dworskich do składania pewnej kwoty na utrzymanie nauczycieli szkół ludowych. Uzasadnienie wniosku.

✓ Pierwsze czytanie wniosku posła Sobolewskiego i tow. w sprawie projektu ustawy o zakładaniu szkół dla mniejszości narodowych. Uzasadnienie wniosku. Głos p. Petruszewicza z wnioskiem formalnym przejścia do porządku dziennego nad powyższym wnioskiem. Oświadczenie Marszałka Krajowego w sprawie formalnej. Przekazanie powyższego wniosku komisji szkolnej do załatwienia.

Pierwsze czytanie wniosku posła Dolińskiego i tow. w sprawie podwyższenia funduszu pożyczkowego dla gmin na budowę koszar dla wojska. Uzasadnienie wniosku.

Wybór uzupełniający zastępcy członka do komisji reformy wyborczej (w miejsce posła Rutowskiego).

Dalszy ciąg rozprawy nad sprawozdaniem komisji budżetowej o zamknięciu rachunków funduszy krajowych za rok 1909. Głosy pp. Wasunga i Lewickiego; po zamknięciu rozprawy głosy pp. Makucha i Pinińskiego.

Ogłoszenie wyniku skrutynium z wyboru uzupełniającego zastępcy członka komisji reformy wyborczej (w miejsce posła Rutowskiego).

Porządek dzienny.

(Początek posiedzenia o godzinie 11 minut 15 przed południem).

Przewodniczący: J. E. Marszałek krajowy Stanisław hr. Badieni.

Ze strony c. k. Rządu: J. E. c. k. Namiestnik Dr. Michał Bobrzyński i Radca Dworu Stanisław Grodzicki.

Sekretarze: Mieczysław Urbański, Stanisław Henryk Badieni, Jan Wasung, Zacharyasz Skwarko.

Obecnych posłów: 120.

Marszałek. Sejm w komplecie, posiedzenie otwieram. Protokół z 88 posiedzenia uważam za przyjęty, gdyż nie wniesiono przeciw niemu żadnych zarzutów, protokół z 89 posiedzenia jest złożony w biurze sejmowem do przejrzania.

Proszę o odczytanie spisu petycji.

Sekret. p. Stan. Henr. **Badeni** (*czyta*):

4977. L. s. 6817. Wydz. pow. w Gródku Jag. p. p. A. Brunickiego w sprawie bonifikacji za ubytek w dochodach z wygaśnięciem prawa propinacyi.
4978. L. s. 6818. Wydział pow. Kolbuszowa przez posła Bisa w spr. bonifikacji za ubytek w dochodach z wygaśnięciem prawa propinacyi — do komisji budżet.
4979. L. s. 6819. Wydział pow. w Żółkwi przez posła Korola w spr. bonifikacji za ubytek w dochodach z wygaśnięciem prawa propinacyi — do komisji budżet.
4980. L. s. 6820. Tow. św. Mikołaja w Tarnopolu p. p. Dumkę o subwencyę celem niesienia pomocy młodzieży szkolnej — do kom. budżetowej
4981. L. s. 6821. Tow. gimn Sokół III. Lwów przez posła Adama o subwencyę — do komisji budżetowej.
- 4982 L. s. 6822. Pol. Tow. gimn. Sokół, Jarosław p. p. Rutowskiego o subwencyę — do komisji budżetowej.
4983. L. s. 6823. Józef Krzyżanowski, emeryt. nauczyciel, Brzeżany, p. p. Senyka o policzenie lat służby — do komisji szkolnej
4984. L. s. 6824. Cyryl Załużny, nauczyciel w Horodzwie przez posła Senyka o policzenie lat służby — do komisji szkolnej
4985. L. s. 6825. Wydział powiatowy Stryj p. p. J. Brunickiego o pomoc dla pogorzalców gminy Duliby — do komisji budżetowej.
4986. L. s. 6826. Towarzystwo ochrony dla małych dzieci w Podgórzu p. p. Maryewskiego o subwencyę — do kom. budżetowej.
4987. L. s. 6827. Krajowy Związek turystyczny, Kraków p. p. Stefczyka o subwencyę — do komisji budżetowej.
4988. L. s. 6828. Komitet c. k. Towarzystwa gospod., Lwów p. p. Marszałkowicza o subwencyę dla zasilenia Spółki zbytu jaj i drobiu — do komisji budżetowej.
4989. L. s. 6829. Towarzystwo Światło Wołodmyrskij Instytut w Drohobyczu p. p. Korola o subwencyę na bursę — do komisji budżetowej
4990. L. s. 6830. Bursa św Mikołaja Stanisławów p. p. Krynickiego o subwencyę — do kom. budżetowej.
4991. L. s. 6831. Towarzystwo Związek rodzicielski, Lwów p. p. Rutowskiego o subwencyę — do komisji budżetowej
4992. L. s. 6832. Bursa filii Towarzystwa pedagogicznego w Rohatynie p. p. Lewickiego o subwencyę — do komisji budżetowej.
4993. L. s. 6733. Filia Towarzystwa Proświta. Jaworów p. p. Lewickiego o subwencyę na bursę — do komisji budżetowej.
4994. L. s. 6834. Towarzystwo Ruskyj Narodnyj Dim w Rawie Ruskiej p. p. Lewickiego o subwencyę na bursę — do komisji budżetowej.
4995. L. s. 6835. Ruska bursa, Stryj p. p. Kiweluka o subwencyę na bursę — do kom. budżetowej.
4996. L. s. 6836. Filia Towarzystwa Proświty w Drohobyczu przez posła Makucha o subwencyę na bursę — do kom. budżetowej.
4997. L. s. 6837. Towarzystwo kolonii wakacyjnych, Lwów p. p. Kiweluka o podwyższenie subwencyi — do komisji budżetowej.
4998. L. s. 6838. Bursa polska w Czortkowie p. p. Cieleckiego o subwencyę — do kom. budżetowej.
4999. L. s. 6839. Zarząd koła T. S. L. Drohobycz p. p. Halbana o subwencyę na bursę — do kom. budżetowej.

5000. L. s. 6840. Przytulisko dla drobnych dzieci pod opieką św. Józeta, Lwów p. p. St. Mycielskiego o subwencyę — do komisji budżetowej.
5001. 1. s. 6841. Tow. opieki nad internatem dla uczniów sem. naucz. w Czortkowie p. p. Cieleckiego o subwencyę na budowę internatu — do komisji budżetowej.
5002. L. s. 6842. Tow. bursy im. św. Wojciecha, Lwów p. p. Ciuchcińskiego o subwencyę na pokrycie kosztów przebudowania bursy — do komisji budżetowej.
5003. L. s. 6843. Tow. akad. Zjednoczenie, Lwów p. p. Rittla o subwencyę — do komisji budżetowej.
5004. L. s. 6844. Karol Piro, em. oddźwiernw szpitala lwow., Lwów p. p. Wereszczyńskiego o zapomogę — do kom. budżetowej.
5005. L. s. 6845. Marya Czerniewicz, wdowa po naucz., Lwów p. p. Rutowskiego o zapomogę — do kom. szkolnej.
5006. L. s. 6846. Ks. Jan Krzyżanowski, proboszcz w Olszowie p. p. Korola o subwencyę na urządzenie misji — do komisji szkolnej.
5007. L. s. 6847. Wiktor Żórawski, em. adjunkt rach. Wydz. kraj., Lwów p. p. Rayskiego o przyznanie do emerytury dodatku aktyw. — do komisji budżetowej.
5008. L. s. 6848. Służba etatowa kraj. Zakładu w Kulparkowie p. p. Petruszewicza o zrównanie poborów ze służbą Wydziału kraj. — do komisji budżetowej.
5009. L. s. 6849. Anna Szpakowska, nadzorczeni nad służbą szpitalną p. p. Marsa o zapomogę — do komisji budżetowej.
5010. L. s. 6850. Józef Kościesca Kołakowski, em. funkc. szpitala kraj., Lwów p. p. Rutowskiego o dar z łaski — do komisji budżetowej.
5011. L. s. 6851. Antonina Sobek, Lwów, siostra śp. protokolisty Wydz. kraj. p. p. Kiweluka o stały zasiłek — do komisji budżetowej.
5012. L. s. 6852. Włodzimira Wanda Kiszelnówna, sierota po kancel. Wydz. kraj., Lwów p. p. Komorowskiego o dar z łaski — do komisji budżetowej.
5013. L. s. 6853. Józef Solarz, b. piekarz szpitala św. Łazarza, Kraków, p. p. Federowicza o dar z łaski — do komisji budżetowej.
5014. L. s. 6854. Jan Dombrowski, em. droźnik kraj., p. p. Długosza o wyższe zaopatrzenie — do kom. budżetowej.
5015. L. s. 6855. Wiktorya Goltentalowa, wdowa po zastępcy dyrektora kraj. lok. kolei, Lwów p. p. Ciuchcińskiego o stały dar z łaski — do komisji budżetowej.
5016. L. s. 6856. Antoni Pięta, em. woźny Dyr. funduszu propinac., Lwów p. p. Krężła o zapomogę — do kom. budżetowej.
5017. L. s. 6857. Stow. Pracy Kobiet, Przemysł p. p. Dolińskiego o subwencyę dla szkoły szycia i krawieczyzny — do komisji budżetowej.
5018. L. s. 6858. Tow. dobroczynności św. Salomei, Żółkiew p. p. Starzyńskiego o subwencyę — do kom. budżetowej.
5019. L. s. 6859. Tow. numizmatyczne, Kraków p. p. Rutowskiego o podwyższenie subwencji — do komisji budżetowej.
5020. L. s. 6860. Czytelnia akad. im. Mickiewicza, Kraków p. p. Rutowskiego o subwencyę — do kom. budżetowej.
5021. L. s. 6861. Zarząd internatu im. A. Gorayskiego, w Krośnie p. p. Gorayskiego o subwencyę na adaptacyę budynku i na internat — do komisji budżetowej.
5022. L. s. 6862. Izba handl. i przemysł., Kraków przez posła Sarego w sprawie kanałów spławnych — do komisji wodnej.
5023. L. s. 6863. Komitet restauracji bożnicy w Krakowie przez posła Sarego o subwencyę — do kom. budżetowej.

5024. L. s. 6864. Rada wyznaniowa gminy izrael., Kraków p. p: Sarego o subwencyę na szpital żydowski — do komisji budżetowej.
5025. L. s. 6865. Krak. Tow. techniczne p. p. Sarego o subwencyę na utrzymanie nieustaj. wystawy przemysł. budowlanego — do komisji budżetowej
5026. L. s. 6866. Krak. Tow. technicz. p. p. Sarego o subwencyę na wydawnictwo „Architekt“ — do kom. budżetowej.
5027. L. s. 6867. Pryw. sem. naucz. żeńskie w Stryju przez posła J. Brunickiego o subwencyę — do kom. budżetowej.
5028. L. s. 6868. Tow. dla popierania nauki polskiej, Lwów p. p. Głębińskiego o subwencyę — do komisji budżetowej.
5029. L. s. 6869. Związek stow. przemysłowych Izba Stow. rękodziel. i przemysł. Lwów p. p. Rutowskiego o subwencyę — do kom. budżetowej.
5030. L. s. 6870. Tow. szkoły gimn. żeńskiej, Kraków, p. p. Bandrowskiego o subwencyę — do kom. budżetowej.
5031. L. s. 6871. Stow. przemysłowe stolarzy, Lwów p. p. Rutowskiego w sprawie otwarcia kraj. składu materiałów stol. i budow. — do kom. budżetowej.
5032. L. s. 6872. Komitet budowy kościoła w Budapeszcie p. p. Głębińskiego o subwencyę — do komisji budżetowej.
5033. L. s. 6873. Gmina Wistowa p. p. Kurowca o zwolnienie od płacenia płacy nauczyciela — do kom. szkolnej.

Marszałek. Do tej petycji zażądał głosu p. Kurowiec. Udzielam mu głosu.

P. Kurowiec. Wys. Sojme!

Hromada Wistowa wnesła petycję w sprawie widpysania prestacji szkolnoj. Sprawa przedstawia się tak: Hromada zobowiązała się przed litamy płyty 152 K na fond szkolnyj, odnak wid toho času zminyły się widnosyny majetkowy toji hromady, bo ri-ka, jaka pereplywaje, zabrala hrunta tak selan jak i hrunta hromadski i hromada ne ma je teper z czoho płyty prestacji, ani ne moze ich stiahnuty.

Otże opravdane jest proszenie o widpysanie prestacji szkolnoj, a ja to proszenie popyraju i hadaju, szczo i W Sojmo joho w swoim czasi uchwały.

Sekr. p. Stan. Henr. **Badeni** (czyta).

Високий Соїме!

Громада Вістова внесла петицію в справі відписання престації шкільної. Справа представляє ся так: Громада зобов'язала ся перед літами платити 152 К на фоні шкільний, однак від того часу змінили ся відносини маєткові тої громади, бо ріка, яка перепливає, забрала ґрунта так селян як і ґрунта громадські і громада не має тепер з чого платити престації ані не може їх стягнути.

Отже оправдане є прошене о відписане престації шкільної, а я то прошене попираю і гадаю, що Вис. Соїм його в своїм часі ухвалить.

5034. L. s. 6874 Komitet budowy bursy w Turce p. p. Jahla o subwencyę na budowę — do komisji budżetowej.
5035. L. s. 6875. Stow. kat. rękodzielników i przemysł. „Przyjaźń“ w Brzeżanach p. p. Schätzla o subwencyę — do komisji budżetowej.
5036. L. s. 6876. Pol. Tow. gimn. „Sokół“, Brzeżany p. p. Schätzla o subwencyę — do kom. budżetowej.
5037. L. s. 6877. Gmina Czortków, Czortków stacya Wygnanka p. p. Cieleckiego o podwyższenie zasiłku na budowę szkół — do komisji szkolnej.
5038. L. s. 6878. Gmina m. Czortków p. p. Cieleckiego o kreowanie szkoły wydzielonej — do komisji szkolnej.

- 5039 L. s. 6870 Mieszkańcy przysiółka Warchoły ad Nisko p. p. Bisa o udzielenie sztucznych nawozów z powodu posuchy — do komisji gospodarstwa krajowego.
- 5040 L. s. 6880. Mieszkańcy przysiółka Podwoliny ad Nisko p. p. Bisa o udzielenie sztucznych nawozów z powodu posuchy — do komisji gospodarstwa krajowego.
5041. L. s. 6884. Zwierzchność m. Strzyżowa p. p. Rutowskiego o zaliczenie do tych miejscowości, których mieszkańcom przysługuje prawo zaciągania pożyczek w Banku krajowym — do komisji bankowej
5042. L. s. 6885 Zwierzch. gm. Zamarstynów p. p. Rutowskiego w sprawie oddania gruntu bezpłatnie gminie po przekopaniu nowego koryta Pełtwi — do komisji wodnej.
5043. L. s. 6886. Teodor Łyłyk, gosp. w Boniszynie p. p. Korola o zasiłek z powodu gradobicia — do kom. budżetowej.
5044. L. s. 6887. Gmina Przemysłany przez posła Wereszczyńskiego o subwencję na regulację spalonych dzielnic miasta — do komisji budżetowej.
5045. L. s. 6888. Wiec w Maćkówce p. p. Żardeckiego przeciw podziałowi powiatu łańcuckiego na dwa powiaty — do komisji administracyjnej.
5046. L. s. 6889. Gm. Tuczapy p. p. Korola o wyłączenie z okr. Jaworowskiego, a przyłączenie do Gródka — do komisji administracyjnej.
- 5047 L. s. 6890. Dtto Zbadyń z Kutenbergiem p. t. j. w. — do komisji administracyjnej
5048. L. s. 6891. Nauczycielstwo w Nowym Targu p. p. Bednarskiego o przeniesienie do II. kl. płac — do komisji szkolnej.
5049. L. s. 6892 Nauczycielstwo w Jaworznie p. p. E Mycielskiego o przeniesienie do II. kl. płac — do komisji szkolnej.
5050. L. s. 6893. Gmina Nowica p. p. Kurowca w sprawie budowy mostu w Dobrowlanach przez Łomnicę — do komisji drogowej.

Marszałek. Do tej petycji zażądał głosu p. Kurowiec. Udzielam mu głosu.

P. Kurowiec. Wys. Sojme! Wże wid

Високий Соjме!

2 lit ja stawlaw wnesenia w sej sprawi, kotru i Wydił powitowyj uchwaływ poła-hodżuwały sorystno i widnis sia do Wy-dyłu kjajewoho, szczoby uznaw za konieczne budowę mostu. Pomymo toho, sprawa ne postupyła, a budowa mostu w Dobrowlanach je dokonечно potribna, bo meszkańci ne mohut, distaty sia do centra powita, na termina sudowi, do starostwa. do likara, ne mohut, dowezty swoich produktiw do mista.

Вже від 2 літ я ставляв внесеня тій справі, котру і Виділ повітовий ухвалив полагджувати користно і відніс ся до Виділу краєвого, щоби uznaw за konieczne будову mostu. Помимо того, sprawa ne postupyła a budowa mostu в Добровлянах є доконечно потрїбна, бо мешканці не можуть дістати ся до центра повіта, на терміна судові, до староства, до лікаря, не можуть довезти своїх продуктів до міста.

Otże dokonечно potreba, szczoby w tím powiti, kotryj czysłyт 30 tysiacziw meszkańciw, zabezpeczyty stalu komunika-cju. To je sprawa ważna i koły majemo na rižni ynszi riczy, tak należyt sia daty i na zabezpeczenie komunikacji czerez wybudowanie mostu.

Otże dokonечно potreba, щоби в tím повіті, котрий числить 30 тисячів мешканців забезпечити сталу комунікацію. То є sprawa ważna і коли маємо на ріжні нніші річи, так належить ся дати і на забезпечене комунікації чезз вибудоване mostu.

Petycju tu otże nezwyčajno popu-raju i proszu o pryhylnе poriszenie sprawy.

Петицію ту отже незвичайно попи-раю і прошу о прихильне порішене справи.

Sekretarz p. Stan. Henryk **Badeni** *(czyta)*

5051. L. s. 6894 Gmina Niebysłów p. p. Kurowca w sprawie budowy mostu w Dobrowlanach przez Łomnicę — do kom. drogowej.
5052. L. s. 6895. Gmina Landesteu p. p. Kurowca w sprawie budowy mostu w Dobrowlanach przez Łomnicę — do kom. drogowej
5053. L. s. 6896. Mieszkańcy Janowa, Zalesia, Wielkopola, Romanówki p. p. Lewickiego w sprawie melioracji pastwisk — do kom. gospodarstwa kraj.
5054. L. s. 6897. Gmina Dubiecko i okol. p. p. Sapiehę o kreowanie posady lekarza okręgowego — do kom. sanitarnej.
5055. L. s. 6898. Antonina Szatkiewiczowa, wdowa po naucz. w Temeszowie, p. p. Skrzyńskiego o przyjęcie syna na fund. kraj. do zakładu naukowo-wychowawczego — do kom. petycyjnej.
5056. L. s. 6899 Maryan Stroński, uczeń Akademii sztuk pięk. Kraków, p. p. Czajkowskiego Wład. o zasiłek na malarstwo — do kom. budżetowej.
5057. L. s. 6900. Jadwiga Bogdanowicz Koncewska, Lwów p. p. Onyszkiewiczza o zasiłek na naukę rzeźby — do kom. budżetowej
5058. L. s. 6901. Pogorzelcy gm. Bilinka mała p. p. Skwarka o zapomogę — do kom. budżetowej
5059. L. s. 6902. Iwan Guziw, gosp. Skład solny p. p. Skwarka o zapomogę z powodu pożaru — do kom. budżetowej.

Marszałek. Do tej petycji zażądał głosu p. Skwarko. Udzielam mu głosu.

P. Skwarko. Wys. Sojme!

Dnia 16. sierpnia s r nawistyla hromadu Skład silnyj w peremyskim powiti pozeza, kotra znyszczyla ciłkom 7 gospodarstw, miż ynyszmy i betenta Iwana Huzia dalsze Iwana Kobjaka i Hrycia Harmaty tak, szczo pered zymoju ich rodyny zistaly bez kusnyka chliba, a dejaki i bez dachu. Wnesly petyciju do Wys Sojmu o pidmohu, i ja ich prosbu horjaczno popyrajju.

Вусокий Сојме!

Дня 16. серпня с. р. навістила громаду Склад сильний в перемискім повіті пожежа, котра знищила цілком 7 господарств, між иньшими і петента Івана Гузя, дальше Івана Кобяка і Гриця Гармати, так, що перед зимою їх родини зістали без кисника хліба, а деякі і без даху. Внесли петицію до Вис. Сојму; о підмому і я їх просьбу горячо попираю.

Sekretarz p. Stan. Henryk **Badeni** *(czyta)*

5060. L. s. 6903. Hryć Harmata, gospod. i Iwan Kobiak, gospod. Skład solny p. p. Skwarka o zapomogę z powodu pożaru — do kom. budżetowej.

Marszałek. Do tej petycji zażądał głosu p. Skwarko. Udzielam mu głosu.

P. Skwarko. Ti pohorilci sut takozh z toji samoji hromady, i vse szczo ja skazaw pri poperednij petycji, dotyczyt takozh i toji petycji.

Ti pohorilci sut sa kozh z toji hromady i vse, szczo ja skazaw pri poperednij petycii, dotychyt takozh i toji petycii.

Sekretarz p. Stan. Henryk **Badeni** *(czyta)*

5061. L. s. 6904. Tow. Domu zdrowia uczącej się młodzieży polskiej Pomoc Bratnia Zakopane p. p. Merunowicza o powiększenie funduszu antigruźliczego — do kom. budżetowej.
5062. L. s. 6905. Józefa Woleńska, art. dram. teatru skarbk. Lwów p. p. Wereszczyńskiego o zapomogę — do kom. budżetowej.
5063. L. s. 6906. Grono nauczycielskie, Zakliczyn p. p. Bernadzikowskiego o przeniesienie do II. klasy płac — do kom. szkolnej.

Marszałek. Proszę o odczytanie wniosków i interpelacyj.

Sekretarz p. Stan. Henryk **Badeni** (*czyta*).

Wniosek nagły p. Stapińskiego i tow. w sprawie niedopuszczenia bydła i mięsa zagranicznego w granice państwa.

Wniosek p. Sobolewskiego i tow. w sprawie zaopiekowania się ubogimi.

Wniosek p. Czartoryskiego i tow. o zmianę §§ 1 i 5 ustawy z dnia 8/XII 1881 dz. u. kr. N. 71 o używaniu ogierów do stanowienia.

Wniosek p. Czartoryskiego i tow. o niedopuszczenie mięsa argentyńskiego w obszar cłowy Monarchii.

Wniosek p. Schätzla i tow. w sprawie przedłużenia linii kolej. Lwów-Podhajce.

Wniosek p. Bisa i tow. o zmianę trasę kolej. Nisko-Rzeszów w gm. Maziarnia.

Wniosek p. Bisa i tow. w sprawie zapomogi dla gm. Studzieniec pow. Niski.

Wniosek p. Bisa i tow. w sprawie budowy mostu na Łęgu w powiecie tarnobrzeskim.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Bisa i tow. w sprawie odpisania podatków z powodu gradobicia w Pryszowie kameralnym i Pryszowie szlach. pow. Niskiego.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Jedynaka w sprawie nadużyć komendanta posterunku żandarmeryi Sawczuka w Antoniowie.

Sekretarz p. Skwarko (*czyta*).

Wnesok nagły posła Skwarka i tow. w sprawie zapomogi dla pohońców hrom. Bilinka mała pow. Sambir.

Wnesok nagły p. Sodomory o zapomogu dla pohońców w Semykiwciach, pow. Pidhajci.

Interpelacya do Wydiłu kraj. p. Hanczakowskiego i tow. w sprawie ruskich na pysi w stacyji Kryncia.

Interpelacya do c. k. Prawytelstwa p. Łewyckiego i tow. w sprawie niezakonno urzadowania Jurka Prystaja naczalnika hromady w Ropczyciach, pow. Drohobycz.

Interpelacya do c. k. Prawytelstwa p. Makucha i tow. w sprawie niezakonnoji pereminy jazyka wykładowo ruskiego na polskij w narodnij szkoli w Jaremczu.

Interpelacya do Wydiłu krajowego p. Makucha i tow. w sprawie dorohowoji hospodarki Wydiłu pow. w Buczaczy.

Interpelacya do c. k. Prawytelstwa p. Makucha i tow. w sprawie pobrania szkilnych dodatkiw w hrom. Dobcza czerez inspektora Szumskiego.

Interpelacya do c. k. Prawytelstwa p. Makucha i tow. w sprawie zanedbania Radoju szkilnoju okružnoju w Buczaczy potiahnuty do widwiczalnosti dwirskij obszar w Kosmyryni za nedostarczenie derewa do szkoly.

Interpelacya do c. k. Prawytelstwa p. A. Starucha i tow. w sprawie znesenia zarzadzeń wydanych w pow. Liskim zadla pyskowoji i ratycznoi choroby.

Interpelacya do c. k. Prawytelstwa p.

Внесок наглий п. Скварка і тов. в справі запомоги для погоріліців гром. Билинка мала, пов. Самбір.

Внесок наглий п. Содомори о запомогу для погоріліців в Семиківцях, пов. Підгайці.

Інтерпеляция до Вилілу краєвого п. Ганчаковского і тов. в справі руских написів на стації Криниця.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства п. Левицкого і тов. в справі незаконного урядованя Юрка Пристая, начальника громади в Ріпчицях, пов. Дрогобич.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства п. Макуха і тов. в справі незаконної переміни языка викладового руского на польский в народній школі в Яремчу.

Інтерпеляция до Виділу краєвого п. Макуха і тов. в справі дорогової господарки Виділу повітового в Бучачи.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства п. Макуха і тов. в справі побраня шкільних додатків в гром. Добча через інспектора Шумського.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства п. Макуха і тов. в справі занедбаня Радюю шкільною окružною в Бучачи потягнути до відвiчальности двірський обшар в Космирині за недостарчене дерева до школи.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства п. А. Старуха і тов. в справі знесеня заряджень виданих в пов. лiским задля пискової і ратичної хвороби.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства

Skwarki i tow. w sprawie regulacji riky Wyhora i Wyrwy.

Interpelacyja do c. k. Prawytelstwa p. Kurowcia i tow. w sprawie powitowoji kasy chorych w Kałuszy.

Interpelacyja do c. k. Prawytelstwa p. T. Sturucha i tow. w sprawie naduzytia Starosty Bielawskoho w Bereżanach.

Interpelacyja do c. k. Prawytelstwa p. Sodomory w sprawie hrom. wyboriw w Sławentyjni.

Interpelacyja do c. k. Prawytelstwa p. Sodomory w sprawie hrom. wyboriw w Szumlanach.

п. Скварка і тов. в справі регуляції Вигора і Вирви.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства п. Куровця і тов. в справі повітової Каси хорих в Калуши.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства п. Т. Старуха і тов. в справі надужитя старости Белявского в Бережаных.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства п. Содомори і тов. в справі громадских виборів в Славентині.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства п. Содомори в справі громадских виборів в Шумлянах.

Marszałek. Pierwsze czytanie odczytanych wniosków umieszczę na porządku dziennym jednego z najbliższych posiedzeń, z wnioskami nagłymi postąpię regulaminowo, interpelacye zaś odstąpię komisarzowi rządowemu względnie Wydziałowi krajowemu.

Przystępujemy do porządku dziennego.

Następuje pierwsze czytanie sprawozdania Wydz. kraj. w przedmiocie zezwolenia Reprezentacyi powiatowej w Wadowicach na przyjęcie imieniem powiatu poręki do wysokości kwoty 300.000 koron za Towarzystwo rolniczo-okręgowe w Wadowicach.

Aleg. 802.

Sprawozdawca poseł Onyszkiewicz ma głos.

Sprawozdawca Członek Wydz. kraj. p. **Onyszkiewicz.** Wydział krajowy wnosi o odesłanie tego sprawozdania do komisji administracyjnej.

Marszałek. Rozprawa otwarta, czy żąda kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta, przystępujemy do głosowania. Kto przyjmuje ten wniosek zechce rękę podnieść (*Większość*). Jest przyjęty.

Następuje pierwsze czytanie sprawozdania Wydziału krajowego w przedmiocie nadania nowo zbudowanemu szpitalowi powiatowemu w Nowym Targu charakteru szpitala powszechnego i publicznego. **Aleg. 803.**

Sprawozdawca poseł Bernadzikowski ma głos.

Sprawozdawca Członek Wydziału kraj. p. **Bernadzikowki.** Imieniem Wydziału krajowego wnoszę o odesłanie tej petycyi do komisji sanitarnej.

Marszałek. Rozprawa otwarta, czy żąda kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta, przystępujemy do głosowania. Kto przyjmuje ten wniosek zechce rękę podnieść. (*Większość*). Jest przyjęty.

Następuje pierwsze czytanie wniosku p. Szweda i tow. o ograniczenie zobowiązań gmin i obszarów dworskich do składania pewnej kwoty na utrzymanie nauczycieli szkół ludowych. **Aleg. 804.**

Celem uzasadnienia wniosku ma głos p. Szwed.

P. **Szwed.** Wysoki Sejmie!

We wniosku moim wykazałem wszystkie powody, które mnie do postawienia tego wniosku skłoniły. Ażeby nie zajmować Wysokiemu Sejmowi czasu czynię wniosek, ażeby wniosek mój Wys. Izba przekazać raczyła do komisji szkolnej.

Marszałek. Rozprawa otwarta czy żąda kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta, przystępujemy do głosowania. Kto przyjmuje ten wniosek zechce rękę podnieść. (*Większość*). Jest przyjęty.

Następuje pierwsze czytanie wniosku p. Dolińskiego i tow. w sprawie podwyższenia funduszu pożyczkowego dla gmin na budowę koszar dla wojska.

Celem uzasadnienia wniosku ma głos p. Doliński. (**Głosy. Nieobecny!**) Ponieważ wnioskodawca nieobecny, zatem zrzeka się głosu.

Następuje pierwsze czytanie wniosku p. Sobolewskiego i tow. w sprawie projektu ustawy o zakładaniu szkół dla mniejszości narodowych. **Aleg. 805.**

Celem uzasadnienia wniosku ma głos p. Sobolewski.

P. Sobolewski. Wys. Sejmie!

Artykuł 19 ustawy zasadniczej powiada, że w krajach, w których jest kilka szczepów, każdy szczep ma prawo żądać, ażeby w szkołach publicznych i w ogóle w zakładach naukowych w ten sposób wszystkie środki były urządzone, iżby każdy szczep swoje dzieci kształcił w swoim własnym języku. Tymczasem ustawa z r. 1867 z 22. czerw. nr. 13 powiada, że o języku wykładowym stanowi gmina, względnie uchwała Rady miejskiej, tudzież Rada szkolna krajowa. Wskutek tego dzieje się, że mniejszości narodowe, które w niektórych gminach przenoszą i 40% ludności, pozbawione są możności wychowywania swych dzieci zapomocą własnego języka.

Wniosek mój dąży do tego, aby tej anomalji zaradzić i mam przekonanie, że Wys. Sejm będzie za nim głosował. Pod względem formalnym proszę o odesłanie wniosku do komisji szkolnej.

P. Petruszewicz. Proszu o hołos.

Marszałek. P. Petruszewicz ma głos.

P. Petruszewicz. Wnesok p. Sobolewskoho je nezwyčajno sympatycznyj imenno dla nas i w zasady słusznyj. My Rusyny, naślidkom kilkadesiatlitnoji polonizaciji tak z boku Sojmu jak i c. k. prawytelstwa znajszyś w usich mistach schidnoji Hałyczyny w mienzosty i ta mienzist ne posidaje nijakych szkół. My Rusyny musymo skonstatuwały ynszyj fakt dałeko przykrijszyj, szczo w ciij schidnij Hałyczyni jak raz piśła wnesku p. Sobolewskoho, kotryj maje na dumci interesa schidnoj Hałyczyny — je narodnist, kotra na žal bilzosty swojeji ne maje teper widpowidnych szkół, a to je narodnist ne polska ale ruska.

Kilkasot hromad je w schidnij Hałyczyni, ale nema ruskoj szkoły, chotiaj tam Rusyny w znacznyj bilzosty, ba nawet sut hromady, de ne lysze perewažno, ale majże wykluczno zaselut Rusyny, a ruskoj szkoły do teper ne ma.

Z ohladu na te, szczo interes bilzosty je waźniejszyj, jak mienzosty, jak dowho u schidnij Hałyczyni bilzosty w hromadach ne budut maty swojeji szkoły, tak dowho my budemo protyw toho roda wneseniam, i wnoszu, szczyby nad wneskom p. Sobolewskoho perejty do poriadku dnewnoho, a ne widsyłaty do nijakoj komisji.

Wnesok mij opyraje sia na § 20 regulaminu sojmowoho.

Riwnoczasno stawlaju w sprawie formalnoj wnesok na skonstatuwanie sposobnosti Pałaty do hołosowania.

Marszałek. Przypominam, że przy pierwszym czytaniu regulaminu nasz nie dopuszcza ani rozprawy nad meritum sprawy, ani wniosku przejścia do porządku dziennego. Wniosek przejścia do porządku dziennego jest merytorycznym i takiego wniosku pod głosowanie podać nie mogę, ale szan. poseł i ci panowie, którzy jego zdanie podzielają, mają prawo głosować przeciwko odesłaniu wniosku tego do jakiegokolwiek komisji.

P. Petruszewicz. Proszu o hołos.

Marszałek. Głos ma p. Petruszewicz.

Прошу о голос.

Внесок п. Соболевского є незвичайно симпатичний іменно для нас і в засаді слушний. Ми Русини, наслідком кількадесятьлітної польонізації так з боку Союму як і ц. к. Правительства знайшлись в усіх містах східної Галичини в меншости і та меншість не посідає ніяких шкіл. Ми Русини мусимо сконстатувати инший факт далеко прикрійший, що в цілій східній Галичині як раз після внеску п. Соболевского, котрий має на думці інтереса східної Галичини, є народність, котра на жаль для більшости своєї не має тепер відповідних шкіл, а то є народність не польська але руска.

Кількасот громад є у східній Галичині, де нема рускої школи, хотия там Русини в значній більшости, ба навіть суть громади, де не лише переважно, але майже виключно заселяють Русини, а рускої школи до тепер нема. З огляду на те, що інтерес більшости є важніший як меншости, як довго у східній Галичині більшости в громадах не будуть мати своєї школи, так довго ми будемо против того рода внесеням, і вношу, щоби над внеском п. Соболевского перейти до порядку дневного, а не відсилати до ніякої комісії.

Внесок мій опирає ся на § 20 регуляміну соймового.

Рівночасно ставляю в справі формальной внесок на сконстатуване спосібности Палати до гоłosования.

Прошу о голос.

P. Petruszewicz. Paragraf 20 regul. każe, szczo Sojm maje prawo uchwałyty, aby wnesenie ne widostało do żadnoj komisiji.

Ja hadaju, szczo wnesenie na perejtie do poriadku dnewnoho znaczyt to samo, szczo newidostanie do nijakoj komisiji.

Marszałek. Nie mogę podzielić zdania szan. p. posła. Wniosku przejścia do porządku dziennego przy pierwszym czytaniu regulamin nasz nie zna — i tego wniosku pod głosowanie podać nie mogę. Przyznaję, że W. Izba ma prawo odesłać wniosek do tej lub owej komisiji, albo do żadnej — dlatego, jeżeli jest wniosek jakikolwiek, Izba może się temu wnioskowi sprzeciwić przez głosowanie.

Paragraf 20 regulaminu opiewa. (*Czyta*)

„Przy pierwszym czytaniu samoistnego wniosku, które następuje po rozdaniu w Sejmie druku wniosku i umieszczeniu przez Marszałka na porządku dziennym, zabiera głos albo wnioskodawca albo jeden z popierających wniosek, celem uzasadnienia wniosku, poczem Sejm bez rozprawy w rzeczy głównej uchwała, czy wniosek ten ma być odesłanym do Komisji, albo do Wydziału krajowego.

Jeżeli Sejm nie oświadczy się za takim odesłaniem, uważa się wniosek za odrzucony“.

Szan. poseł, który jak widzę, zna tak dobrze regulamin, nie zastosował się jednak do niego, bo mówił o treści wniosku — a według naszego regulaminu o treści wniosku przy pierwszym czytaniu mówić nie można.

Szan. poseł żądał także skonstatowania kompletu, przeto proszę pp. Sekretarzy o obliczenie obecnych posłów. (*Po obliczeniu*). Jest posłów obecnych w Izbie 88, Izba jest zatem w komplecie.

Przystępujemy do głosowania. Kto się zgadza z odesłaniem tego wniosku do komisiji szkolnej zechce rękę podnieść (*Większość*). Wniosek został przyjęty.

Ponieważ obecnie zgłosił się p. Doliński, przeto wracamy do punktu czwartego porządku dziennego, czyli następuje pierwsze czytanie wniosku p. Dolińskiego i tow. w sprawie podwyższenia funduszu pożyczkowego dla gmin na budowę koszar dla wojska. **Aleg. 806.**

Dla uzasadnienia wniosku głos ma p. Doliński.

P. Doliński. Wysoka Izbo!

Sprawa, którą poruszyłem w moim wniosku postawionym w porozumieniu z kolegami klubowymi, jest bardzo ważną a przedewszystkiem wielkie ma znaczenie dla naszych miast.

Według ustawy kwaterunkowej z r. 1879 obowiązek ponoszenia ciężarów stałego kwaterunku wojska spoczywa na kraju względnie na królestwie, w jakim wojsko jest zakwaterowane.

U nas tę rzecz urządzono inaczej. Mianowicie kiedy ustawa kwaterunkowa weszła w życie, Wysoki Sejm utworzył fundusz na udzielenie gminom miejskim pożyczek bezprocentowych na budowę koszar czyli przeniósł ten ciężar na gminy miejskie a udzieleniem bezprocentowych pożyczek ułatwił im spełnienie tego ciężaru.

Już w owym czasie zrozumiano, że będzie to wymagało znacznych kosztów i już wówczas utworzono ten fundusz w kwocie 1,000.000 złr. czyli 2,000.000 koron.

Niestety od tego czasu w tej sprawie nic się nie stało, bo według ostatniego zamknięcia rachunkowego fundusz pożyczkowy na budowę koszar wynosił zaledwie 2,986.000 K czyli że wzrósł zaledwie o 783.000 K z dotacyi a z procentów 203.000 K, tak że do dyspozycji pozostaje na cały rok zaledwie 463.000 K.

Przy dzisiejszym wzroście kosztów budowy i przy ciągłym pomnażaniu załóg wojskowych przy znacznie większych kosztach pomieszczenia wojsk, przy ogromnych wymaganiach dzisiejszych, kwota około 403.000 K na kraj taki jak Galicya jest niepomierne mała.

Wskutek tego wszystkie miasta nasze spotykają się odnośnie do próśb swoich o udzielenie im bezprocentowej pożyczki na budowę koszar z konsekwentną odmową, a to dla braku funduszków.

Параграф 20 регул. каже, що Сојм має право ухвалити, аби внесене не відослано до жадної комісії.

Я гадаю, що внесене на перейте до порядку дневного значить то само, що невідослане до ніякої комісії.

Між мене не ділять думки шан. п. посла. Вноскоу переходу до порядку дневного при першому читанню регулямін наш не знає — і цього wniosку під голосування подати не можу. Признаю, що В. Ізба має право відіслати wniosek до тієї або тієї комісії, або до жодної — тому, якщо є wniosek якийсь, Ізба може собі цьому wnioskowi sprzeciwić przez głosowanie.

Параграф 20 регуляміну опієва. (*Чыта*)

„Пры першым чытанню самаістнага wniosку, котры наступіе по rozdaniu в Сеймі друку wniosку і ўмешчэнні праз Маршалка на парадку дзённым, забірае голас або ўніскодаўца або адзін з падтрымлівачых ўніскок, цэлю ўзасадніення ўніскок, пачэм Сейм без разпраў у рэчы галоўнай ухваліа, чы ўніскок тэн ма быць одісланым до Комісіі, або до Выдзела краёвага.

Калі Сейм не асвідчыць ся за такім одісланнем, ўважа ся ўніскок за одручаны“.

Шан. пасёл, котры як віду, зна так добра регулямін, не застасоваў ся аднак до ніяго, бо мовіў о трэці ўніскок — а ўдэлу нашэга регуляміну о трэці ўніскок пры першым чытанню мовіць не можна.

Шан. пасёл жадаў такжэ сконстатовааня комплекту, пртэто прашэ pp. Секретаары о аблічэння абечных пасёл. (*По аблічэнню*). Яст пасёл абечных в Ізбі 88, Ізба яст затэм в комплексе.

Прыступіем до голасуваня. Кты ся згада за одісланнем тэго ўніскок до комісіі школьнай зэхце рэку падніець (*Віеьшоств*). Вніскок застал прыіеьт.

Паніваж абечнае згалосіў ся п. Доліньскі, пртэто вращам до пункту чвартага парадку дзённага, чылі наступіе першэе чытанне ўніскок п. Доліньскаго і тов. в справі падвышэння фундузу пазычковага для гмін на будову козар для воіска. **Алег. 806.**

Для ўзасадніення ўніскок голас ма п. Доліньскі.

П. Доліньскі. Высока Ізба!

Справа, котраю порушыў у моім ўніскок паставіаным в парозуміенні з колігамі клубовымі, яст вадры важнаю а прадэвшысткіем вліеке ма значенне для нашых міаст.

Удэлу ўстаўы кватэрунковае з р. 1879 абавязек паносення ціежару стагэго кватэрунку воіска спочыва на краю вгледніе на кралествіе, в якіем воіска яст закватэраване.

У нас тэ рэчэ ўрадзано іначэ. Міановіце кіды ўстава кватэрункова вешла в жыце, Высокі Сейм ўтворыў фундуз на удзіленне гмінам міеьскім пазычэк бэзпроцентовых на будову козар чылі праніеьсл тэн ціежар на гміны міеьскіе а удзіленнем бэзпроцентовых пазычэк ўлатвіў ім спэьніенне тэго ціежару.

Жу в овым часіе зрозуміано, же бэдые тэ вимагалэ значных коству і жу в овчэс ўтворзано тэн фундуз в квотіе 1,000.000 злр. чылі 2,000.000 корон.

Ніеьтэы од тэго часу в тэі справі ні ся ніеь стало, бо ўдэлу остатніега замкніеьця рахунковаго фундузу пазычковаго на будову козар выносіў заедвіе 2,986.000 К чылі же вврзл заедвіе о 783.000 К з дотатыі а з проценту 203.000 К, так же до дыспозыціі позастае на цылы рок заедвіе 463.000 К.

Пры дзіеьскаго вврзце коству будовы і пры ціагэлем помнажаніу залуг воіскавых пры значнэе вліеьшых коству поміеьщэння воіска, пры огроьных вимаганіях дзіеьскаго, квота околэ 403.000 К на краі таکی як Галіцыа яст ніепоміеьне мала.

Вскутек тэго вшысткіе міаста нашэ спотыкаю ся односьне до прашу свох о удзіленне ім бэзпроцентовае пазычкі на будову козар з консекувентнаю одмовою, а тэ для браку фундузу.

I obecnie jesteśmy w tem przykrem położeniu, że z powodu zbyt niskiego wynagrodzenia czynszowego za koszary nie jesteśmy w stanie budować koszar, bo pożyczki beżprocentowej dostać nie możemy.

Ta kwestya staje się bardzo poważną obecnie wobec zapowiedzianej reformy służby wojskowej (*Głosy. Bardzo słusznie. — P. Maryewski. Bardzo dobrze*). Znajdziemy się zatem wkrótce w położeniu bez wyjścia.

Nie żądamy żadnej zapomogi niemożliwej, żądamy tylko tego, co nam kraj dać może łatwo, bo to jest beżprocentowa pożyczka, tak że fundusz krajowy na tem nic nie straci i na marne nie pójdzie.

Dlatego ośmieliłem się postawić wniosek, aby fundusz pożyczkowy dla budowy koszar po miastach powiększyć o kwotę 5,000.000 K i upoważnić Wydział krajowy, aby w miarę zachodzącej potrzeby zaciągał odpowiednie pożyczki i wstawiał odpowiednie kwoty na amortyzację.

Pod względem formalnym proszę o przekazanie tego wniosku komisji budżetowej. (*Brawa*).

Marszałek. Rozprawa otwarta, czy żąda kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta przystępujemy do głosowania. Kto przyjmuje ten wniosek, zechce rękę podnieść. (*Większość*). Jest przyjęty.

Przystępujemy obecnie do punktu 6 porządku dziennego czyli przeprowadzimy wybór uzupełniający zastępcy członka komisji reformy wyborczej (w miejsce posła Rutowskiego).

Do skrutynium zapraszam pp. Edwarda Mycielskiego, Witosa i Sodomorę.

Proszę Panów oddawać kartki (*Posłowie oddają kartki*). Nim komisya skrutacyjna zalatwi swą pracę przystępujemy do dalszego punktu porządku dziennego dalszy ciąg rozprawy nad sprawozdaniem komisji budżetowej o zamknięciu rachunków funduszków krajowych za rok 1909.

Do głosu zapisany p. Wasung. Udzielam mu głosu.

P. Wasung. Wysoki Sejmie!

Chciałbym tylko w kilku słowach poruszyć sprawę funduszków stypendyjnych.

W roku obecnym aby sobie wyrobić zdanie o tych sprawach, studyowałem zamknięcia rachunkowe z 8 czy 10 lat wstecz i przyszedłem do przekonania, że kontrola nasza jest dość iluzoryczną a to dlatego, że na podstawie przedkładanych nam zamknięć rachunkowych nie można sobie wyrobić żadnego pojęcia o zarządzie majątków fundacyjnych.

Proszę Panów wziąć n. p. fundację Baworowskich, to żaden agronom nie będzie w stanie wyrobić sobie zdania o rentowności majątku, ponieważ nie wie, ile i jakie tam są pola, czy są tam gorzelnie i jaki mają kontyngient, jaki jest stan lasów itp.

Studując tę rzecz przyszedłem do cyfr, które miały przerażająco niski charakter i zdawało mi się, że administracja majątkiem fundacyjnym nie jest odpowiednią.

Jeżeli nie występuję tu z konkretnymi cyframi to dlatego, że mam wątpliwość, czy studia moje nie przeprowadziłem może na fałszywej podstawie, jednakże zamierzam postawić rezolucję, w tym kierunku, by Wydział krajowy wydał publikację zawierającą rodzaj inwentarza wszystkich fundacji stypendyjnych, w którejby były po krótko podane warunki, pod jakimi fundacja została utworzona i dzisiejszy stan majątkowy fundacji t. j. jaki jest obszar gruntów ekonomicznych, jaki obszar lasów, ile i jaki stan budynków itd.

Tego rodzaju publikację możnaby co 4 do 5 lat uzupełniać dodatkami, tak byśmy mogli mieć podstawę do oceny, jak poszczególne fundacje wyglądają.

Przyczyniłoby się to w wielkiej mierze do rozszerzenia wiadomości, pod jakimi warunkami poszczególne stypendya mogą być otrzymane, coby się przyczyniło do odparcia niejednego zarzutu podnoszonego przeciwko Wydziałowi krajowemu odnośnie do rozdawnictwa stypendyów. Bo niejednokrotnie zdarza się, że kompetenci o stypendya nie wiedzą, że to lub owe stypendyum jest zastrzeżone dla szlachty, to lub owe stypendyum dla uczniów tego lub owego powiatu itp. Gdyby te warunki były znane ataki na Wydział krajowy znacznieby się zmniejszyły.

To jest drugi argument, dla którego wydawnictwo tego rodzaju publikacji uważam za potrzebne.

Przy tem chciałbym zwrócić uwagę jeszcze na jedną rzecz.

U nas młodzież pobierająca stypendya niejednokrotnie nie wie, komu zawdzięcza możność kształcenia się i kto jest jej dobrodziejem.

Dlatego sądzę, że dobrzeby było, aby czy to w tem wydawnictwie czy w sprawozdaniach były oprócz nazwisk fundatorów podawane i ich wizerunki w szkołach były umieszczane tak, by młodzież mogła znać swoich dobrodziejów.

Nie stawiam w tym kierunku żadnego wniosku w nadziei, że Wydział krajowy uzna słuszność tego zapatrywania i w porozumieniu z Radą szkolną krajową obmyśli sposób publikacyi o wszystkich fundatorach, którym młodzież zawdzięcza możność kształcenia się.

Zwrócić muszę uwagę Wysokiej Izby jeszcze na jedną okoliczność.

Mianowicie Departament I Wydziału krajowego mając zarząd wszelkich fundacyi stypendyjnych znajduje się nieraz w trudnem położeniu nie mając w swem łonie organu kontrolującego. Wszystko dzieje się w biurze prawniczem a Departament I nie ma do pomocy żadnego rolnika, któryby się sprawami rolnictwa mógł zająć.

Dlatego sądzę, że w Departamencie I powinien być rolnik dobrze obeznany ze sprawami rolnictwa i lasowemi, a wydatek na takiego urzędnika fachowego sowiecby się opłacił, wobec tego, że Departament ten dysponuje ogromnemi kwotami.

Dotychczas dzieje się tak, że w razie potrzeby bierze się rzeczoznawców i drogo się ich opłaca a dochodzi się do takich wypadków, że jak np. przed kilku laty w Roźniatowie stawiało się stajnię murowaną i gorzelnię a za rok lub 2 znowu się będzie musiało wszystko stawiać na nowo.

Gdyby Departament I miał do dyspozycyi kwalifikowanego urzędnika, któryby potrafił przeprowadzić gospodarke rolną, sanacya dałaby się rychło przeprowadzić.

Jeżeli weźmiemy na uwagę obszar dóbr i lasów tudzież ilość kamienic znajdujących się w zarządzie kraju, wydatek na osobnego urzędnika fachowego sowiecby się opłaci.

Reasumując swoje wywody ośmielam się przedłożyć rezolucyę do Wydziału krajowego wzywającą Wydział krajowy, by w najkrótszym czasie wydał rodzaj inwentury wszystkich przedmiotów fundacyi tak, by przy zamknięciach rachunkowych można ocenić sposób zarządzania fundacyami.

Rezolucya moja opiewa: *(czyta)*

„Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, by w najkrótszym czasie wydał publikacye zawierające wykaz fundacyi zostających pod zarządem Wydziału krajowego, krótkie streszczenie aktów fundacyjnych i sposobów korzystania z fundacyi, wreszcie inwestacye majątków fundacyjnych wedle stanu 31. grudnia 1910 r.“.

Na tych kilku uwagach kończę.

Marszałek. Do głosu zapisany p. Lewicki. Udzielam mu głosu.

P. Lewicki. Wysokij Sojme!

Prawo budżetowe uważajemo za jedno z najważniejszych praw parlamentarnych ta widtak toho prawa ne zrikajemo sia nikoly, ale pry koždij nahodi jeho wykorzystujemo, szczyboby wykazaty domahania naszoho ruskoho naroda.

Zamknienie rachunkiw z fondu krajewoho za rik 1909 uważajemo czastyju krajewoho budżetu, do kotroho i nasz ruskyj narid składaje swoji tiahary podatkwowi.

A koły nasz ruskyj narid w miru swojej možnosti zariwno z polskym narodom ponosyt tiahary publiczni w interesi kraju, to maje win takoz prawo domahatys należnych uprawneń, jak raz w tij wysokij Pałati, o skilko poriszenie sych spraw należyt do kompetencyji hałyckoho Sojmu. A chotij nyniszna atmosfera finansowa naszoho kraju, jak takoz i admosfera widnosyn narodnych pomiż Polakamy a Rusynamy

Високий Соjме!

Право бюджетове уважаємо за одно з найважніших прав парламентарних та відтак того права не зрікаємо ся ніколи, але при кождій нагоді его використовуємо, щоби виказати домаганя нашого руского народа.

Замкненє рахунків з фонду краєвого за рік 1909 уважаємо частію краєвого бюджету, до котрого і наш руский нарід складає свої тягарі податкові

А коли наш руский нарід в міру своєї можности зарівно з польским народом поносить тягарі публичні в інтересі краю, то має він також право домагати ся належних управнеń, як раз в тій Високий Палаті, о скільки порішенє сих справ належить до компетенції галицького Соjму. А хотияй нинішна атмосфера фінансова нашого краю, як також атмосфера відносин народних поміж Поляками а Ру-

w kraju je nezwyčajno tiazka, szczo tiazyt naszą hrud, to musymo pomymo toho spownyty nasz obowiazok naridnyj w tij krytycznij, ale ne mensze powaznij chwyli.

Prystupajuczy do samoho sprawozdania komisiji budzetowej pro zamknienie rachunkiw z fondu krajewoho za rik 1909 musymo peredowsim skonstatuwaty, szczo pid zhladom finansowym ono ne prynosyt nam niczoho nowoho abo nespodiwanoho.

Ne znaju, ale moze swojim układom sia riznyt wid sprawozdań popередnych tak, jak nam daje zahalnyj obraz finansowyj naszoho kraju, peredkładaє zahalnyj stan obdowżenia krajewoho, każe o widnosynach na buduczy i wzahali kedaje świtło na sposib wedenia finansowoho kraju w rokach popередnych.

W samij riczy odnak ne podaje nam se sprawozdanie niczoho nespodiwanoho, tak jak lysz ono stwierdzuje nam duze nekorystnyj i neodradnyj stan finansiw krajewych i prowidnu dumku, tu nytku jaka tiahne sia czerez ciłyj riad lit w wedeniu polityky krajewoj, se je chronicznie nedobory, jaki z roku na rik tiahnut sia w poślidnych czotyroch litach bez pererwy i kotri dowely nas do tak znacznego obtiazienia finansowoho.

Cyfrowyj wyslid zamknienia rachunkiw za rik 1909 prynosyt wydatok na 60,471.321 K a dochid na sumu 52,709.230 Kor. Znaczyt zamkнено rachunki krajewi w roku 1909 sumoju nedoboru krajewoho na 7,762.091 K. A koły perehlanemo zistawlenie zahalne stanu dowhiw krajewych z kińcem roku 1909, to stan sych dowhiw z osibna za szist lit wynosyt kwotu 64,812.594 K, ale krim toho tiahne sia szcze dowh bizuczuj, jaki zatiahnemo w ciły pokrywania chronicznoho nedoboru krajewoho w roku 1906, 1907, 1908, 1909, jakyj dijszow do sumy duze powaznoji, bo sumy 22,115.002 K.

Toj nedobir z poślidnych lit w sumi ropad 22,000.000, do jakoho szcze pryjde nedobir za rik 1910 w sumi 24,000.000 K maje buty pokrytyj z fondu propinacyjnoho koły kraj toj fond obijme.

Duchom ratunku finansiw kraju z poślidnych lit 5 je toj fond propinacyjnij, jakyj maje perejty pid zarjad kraju i w toj sposib kraj pokryje dowhy bizuczij z poślidnych czotyroch lit. I toj nekorystnyj stan finansiw kraju perechodyt dalsze, bo perechodyt z roku 1909, widtak na rik 1910, ta na rik 1911. Pomymo seho, szczo nedobory z lit popередnych budut pokryti

синами в краю є незвичайно тязка, що тязить нашу грудь, то мусимо помимо того сповнити наш обовязок народний в тій критичній, але не менше поважній хвилі.

Приступаючи до самого справоздання комісії бюджетової про замкнене рахунків з фонду краєвого за рік 1909 мусимо передовсім сконстатувати, що під зглядом фінансовим оно не приносить нам нічого нового або несподіваного.

Не знаю, але може своїм укладом ся ріжнить від справоздаєнь попередних так, як нам дає загальний образ фінансовий нашого краю, предкладає загальний стан обдовження краєвого, каже о відносінах на будуче і взагалі кидає світло на спосіб ведення фінансового краю в роках попередних.

В самій річи одnak не подає нам се справозданє нічого несподіваного так як лиш оно стверджує нам дуже некорисний і невідрадний стан фінансів краєвих і провідну думку, ту нитку, яка тягне ся через цілий ряд літ в веденю політики краєвої, се є хронічні недобори, які з року на рік тягнуть ся, в поślidних чотирох літах без перерви, і котрі довели нас до дак значного обтяження фінансового.

Цифровий вислід замкнення рахунків за рік 1909 приносить на 60,471.321 K, а дохід на суму 52,709.230 K. Значить, замкнено рахунку краєві в році 1909 сумою недобору краєвого на 7,762.091 K. А коли переглянемо зівставленє загальне стану довгів краєвих з кінцем року 1909, то стан тих довгів, зосібна за шість літ виносить квоту 64,812,594 K, але крім того тягне ся ще довг біжучий, який затягнуто в ціли покриваня хронічного недобору краєвого в році 1906, 1907, 1908, 1909, який дійшов до суми дуже поважної, бо суми 22,015.002 K.

Той недобір з поślidних літ в сумі понад 22,000.000 до якого ще прийде недобір за рік 1910, в сумі 24,000.000 має бути покритий з фонду пропінацийного, коли край той фонд обійме.

Духом ратунку фінансів краю з поślidних літ 5 є той фонд пропінацийний, який має перейти під заряд краю і в той спосіб край покриє довги біжучі з поślidних чотирох літ. І той некорисний стан фінансів краю переходить дальше, бо переходить з року 1909, відтак на рік 1910 та на рік 1911. Помимо сего недобори з літ попередних будуть покриті

obnieniem propinacyjnego fondu na kraj, pomimo seho, szczo na rik 1911 maje buty zwyżka w dochodach czerez pidwyższenie krajewoji opłaty wid pywa, pomimo seho, szczo majut pryjty nowi opłaty szynkariski w sumi 11,000.000 K, pomimo seho szcze kińci naszoho budżetu ne możut sia zyjty i Wydił krajewyj zaproponuwaw w naślid seho pidwyższenie stopy dodatkiw krajewych o 10 sotykiw. -

Se wkażuje na łychyj stan finansiw krajewych i na szkidywe wedenie hospodarky krajewoji, kotra ne czystyt sia z swojimy dijstnymy dochodamy kraju, ale żyła zawsihdy sperandoyu dochodiw bicznych a z osibna z pidwyższenia podatku wid horiwky, jakyj to dochid szcze do seho czasu ne pryjšzow i ne znajemo czy i koły dla kraju pryjde. Roły otże spohlanemo na faktyczni stosunki finansowi, na ciłu budżetowu operacyu lit poślidnych, to baczymo, szczo ta propinacya pojavlaje sia duchom, kotryj maje perewesty sanacyju finansiw krajewych.

Nedoboru 24,000.000 maje pokryty pryńiatie propinacyjnoho fondu na kraj. Teper znouw 11,000.000 maje pryjty w roku 1911 z pidwyższenia krajewych opłat wid pywa i opłat szynkarських. Se je druhyj ratunok, a tretim ratunkom spodiwanym majże koniecznym, se je sanacyja finansiw krajewych czerez se, szczo derżawa pidwyżsyt podatok wid horiwky i widtak czast toho dochodu wid horiwky przyznať na koryšť kraju.

Horiwka zhladno propinacyja je tym odyndokim czynnykom opertia w finansach naszoho kraju, a tym samym ricz perechodyt na obtażenie sych konsumentiw, toji masy nasełania chliborobskoho, najbidnijszoho, a se w tij ciły, szczo by doprowadyty do sanacyi finansiw krajewych. Ale koły z toho prywodu masy nasełenia chliborobskoho domahajut sia przyznania im praw połytycznych, koły žadaje zaprowadzenia riwnoho prawa wyborczoho, szczo by ony mohły tym hroszem, złożenym czerez sebe riadyty, perewolikaje sia sprawu, robyt sia trudnosti, szczo by ne doprowadyty do zahalnoho i riwnoho prawa wyborczoho.

Oczywdna ricz, szczo takie prowađenje spraw krajewych ne może doprowadyty do wdowołenia, szczo takie traktowanie musyt do toho dowesty, szczo powaha toho Sojnu pomiż masoju nasełenia czym bilsze wpadae, ta szczo nasełenie pidnosyt hołosy newdowołenia protyw toho roda traktowania spraw.

Z przedstawienia na pidstawie predlo-

обнятем пропінацийного фонду на край, помимо сего, що на рік 1911 має бути звижка в доходах через підвисшенє краєвої оплати від пива, помимо сего, що мають прийти нові оплати шинкарські в сумі 11,000.000 K, помимо сего ще кінці нашого бюджету не можуть ся зійти і Виділ краєвий запропонував в наслідок сего підвисшенє стопи додатків краєвих о 10 сотиків.

Се вказує на лихий стан фінансів краєвих і на шкідливе веденє господарки краєвої, котра не числить ся зі своїми дійсними доходами краю, але жила за всїгда сперандою доходів бїчних а зосїбна з підвисшеня податку від горівки, який то дохід ще до сего часу не прийшов і не знаємо, чи і коли для краю прийде. Коли отже споглянемо на фактичні стосунки фінансові, на цілу бюджетову операцію літ посїдних, то бачимо, що та пропінация появляє ся духом, котрий має перевести санацію фінансів краєвих.

Nedoboru 24,000.000 має покрити прыняте пропінацийного фонду на край. Тепер знова 11,000.000 має прийти в році 1911 з підвисшеня краєвих оплат від пива і оплат шинкарських. Се є другий ратунок, а третим ратунком сподїваним, майже конечним, се є санація фінансів краєвих через се, що держава підвисшить податок від горівки і відтак часть того доходу від горівки признасть на користь краю.

Горівка зглядно пропінация є тим оdyndokим чинником опертя в фінансах нашого краю, а тим самим річ переходить на обтяженє сих консументів, тої маси населєня хліборобского, найбіднішого, а се в тїй цілі, шоби допровадити до санації фінансів краєвих. Але коли з того приводу маси населєня хліборобского домагають ся признаня їм прав політичних, коли жадає запровадження рівного права виборчого, шоби они могли тим грошєм зложєним через себе рядити, проволїкає ся сю справу, робить ся трудности, шоби не допровадити до загального і рівного права виборчого.

Очидна річ, що таке провадження справ краєвих не може допровадити до вдоволення, що таке трактованє мусить до сего довести, що повага того Союму поміж месою населєне чим більше впадає, та що населєне підносить голоси newdowołenia против того рода трактованя справ.

З представлення на підставі предло-

zenia nam zamknięcia rachunków z fondu krajowego z końcem roku 1909 śluduje, szczo propinacyja hraje perszu rolu w politycy finansowej naszoho kraju, ta szczo ona w tій perszij roli łyszłaś na dalsze.

Ne wkażuje nam sprawozdanie komisji budżetowej a powynno było zwernuty uwahu pry nahodi zamknięcia rachunków. Ale ta nieszczęśliwa propinacyja maże znaczinie ne łysz w politycy finansowej, ale i w politycy administracyji naszoho kraju.

Nadawanie szynkarskich koncesyj polityczajeś w rukach administracyji naszoho kraju, polskoj administracyji, w rukach fałangi hyjen starostyńskich i posipaków, szczo wede do deprawacyi mas narodnych.

Pomimo danoho nam pryreczenia iz storony cїsarско королївского namіstnyka nadawanie koncesyj ne widbuło sia tak, jak toho wymahaje interes kraju, oboch narodów, interes dobra suspilnoho.

Nyni wże sotky luděj zhołoszuje sia z zażaleniem, kotri zystaly pokrywżdeni, a koncesyji ponadawano jak najhirszym indywiduam, kotri na se zowsim ne zasłuhujut.

Pidnoszu se pry tій nahdoi, szczo by zwernuty uwahu ck. namіstnyka, szczo by w tuju sprawu hłubsze whlanuw, szczo by widtak ne wystupyw protyw nas z dokorom, szczo my toj sprawy w czas ne pidnesty i szczo by zaradyw łychu tak jak konsekwencyi z takoho niesprawedywoho traktowania możut sia widbyty na naszym kraju w cilim rjadi lit i ti nekonsekwencyi możut maty duże prykrї i szkidywi naślidstwa.

W zahali traktujuczy sprawu zi stanowyska bndżetowoho je nam zamitna pozycja pidnesena w zamkneniu tych rachunków iz storony Wysoko poważanoho p. referenta, jaka nam wkażuje na widnoszenie pomiż dodatkami krajewymy wid podatkiw bezposerednych z odnoj storony a na wysotu poboriv krajewych z opłat konsumcyjnych. Koły dawniysze pomiż tymy dwoma rubrykami buła znaczna rїznicya i koły dawniysze na perszij plan wysuwałyś krajewi dodatky do podatkiw bezposerednych, to teper wże wysota poboriv konsumcyjnych kraju maże doriwnuje wysoty dodatkiw krajewych.

Podatky bezposeredni dajut nam krajewych dodatkiw około 22.000.000, a pobory konsumcyjni prynoszut około 21.000.000. A koły pryjde pidwyższenie podatku wid horiwky i koły ta pidwyżka distaneś w uczasty krajewy, to tohdy dochody konsumcyjni kraju znaczo perewyższut pobory

ження нам рахунків з фонду краєвого з кінцем року 1909 слїдує, що пропінация грає першу ролю в політиці фінансовій нашого краю, та що она в тій першій ролі лишилась на дальше.

Не вказує нам справозданє комісії бюджетової, а повинно було звернутиї увагу при нагодї замкнення рахунків. Але та нещаслива пропінация має значінє не лиш в політиці фінансовій, але і в політиці адміністрації нашого краю.

Надаванє шинкарских концесій полишаєсь в руках адміністрації нашого краю, польскої адміністрації, в руках фалянги гиен старостиньских і посіпаків, що веде до deprавациї мас народних.

Помимо даного нам приреченя із сторони цїсарско-королївского намістника подаванє концесій не відбуло ся так, як того вимагає інтерес краю, обох народів, інтерес добра суспільного.

Нині вже сотки людий зголошує ся з зажаленєм, котрі зістали покривджені, а концесії понадавано як найгіршим индивидуам, котрі на се зовсім не заслугують.

Рідношу се при тій нагодї, щоби звернути увагу цк. намістника, щоби в ту справу глubsze вглянув, щоби відтак не виступив против нас з докором, що ми тої справи в час не піднесли і щоби зарядив лиху, так як консеkwенції з такого niesprawedywoho traktowania możуть ся відбити на нашім краю в цілім рядї літ і ті неконсеkwенції możуть мати дуже прикрї і шкідливі наслідства.

В загалї трактуючи справу зі stanowiska бюджетового є нам замітна позиция піднесена в замкненю тих рахунків із сторони високоповажаного п. референта, яка нам вказує на відношенє поміж додатками краєвими від податків безposeredних з одної сторони а на висоту поборив краєвих з оплат консумційних. Коли давнійше поміж тими двома рубриками була значна рїжниця і коли давнійше на першій плян висувались краєві додатки до податків безposeredних, то тепер вже висота поборив консумційних краю майже дорівнує висотї додатків краєвих.

Податки безposeredni дають нам кїнаєвих додатків окоło 22,000.000 а побори консумційні приношуть окоło 21,000.000. А коли прийде підвисшенє podatku від горівки і коли та підвижка distaneś в участи краєви, то тогди доходи консумційні краю знчно перевисшуть побори краю з тїтулу додат-

kraju z tytułu dodatków krajowych do podatków bezpośrednich.

Tak otже konsumpcja staneś własności podstawoju finansowych operacji kraju naszogo a nie kapitał, nie produkcja bude osnovowoju opodatkovania.

A koły tak ono je, koły ono tak maie buty, to uważaju, szczo se je tym bilszy argument do przyspisenia tak ważnoji sprawy jakoju je sprawa reformy wyborczoji do sojmu krajewoho opertoji na zahalnim i riwnim prawi hołosowania, tak jak otsia podstawa finansiw krajewych musyt buty uzhladnena pry oznaczowaniu praw dotycznych werstw ludnosti.

Szcze odnu obstawynu chocz u pidnesty, obstawynu zaznaczenu w sprawozdaniu pry zamkneniu rachunkiw z fundiw krajewych, a imenno zistawienie obtiażenia podatkovoho hromad.

Mabut' po raz perszyj pry chodyt' se zistawienie w sprawozdaniu komisji budżetowej Sumniwajuś pro jeho dokładnist z toji przyczyny, szczo traktuješ tu podatki z toji powitowi i podatki hromadski a krim toho ważnoju rubrokoju w opodatkovaniu hromad je dodatek konkurencyjni, szkilni i parochijalni, kotra tu w rachunku ne pryjszła tak, jak se je dodatki normalni. Obtiażenie te zahalne dodatki powitowymi i hromadskymi predstavlaie kwotu ponad 16.000.000 koron rіchno. I koły razem pidfiahnemo pid sumu dodatki kraju do podatków bezpośrednich i dodatki powitowi i hromadski, to majemo przed soboju duże poważnu sumu ponad 38.000.000 obtiażenia hromad, powitiw i kraju dodatki w kraju oplaczuwanymi.

Koły poriwnajemo tuju sumu z kwotoju podatków bezpośrednich, dochodimo do obtiażenia normalno ponad 160% derżawnych podatków bezpośrednich.

A koły szcze dołączemo dodatki konkurencyjni, kotri dowoli w poważnij kwoti wystupajut po hromadach, to dijdemo do obtiażenia w kraju, kotre wynosyt na ciy kraju ponad 200%. A koły krajewi oplaty konsumpcyjni pereminylybyśmo na dodatki, do podatków, wyszłoby obtiażenie ponad 300%.

Ot se je rezultat dowoli sumnyj nad kotrym treba zastanowytyś bez ohladu na riżnyci nacjonalni jaki dilat nas w pohladach, tak jak tu rozchodyt sia o zahal suspilnosti, jaka je nezwyčajno peretiażena tymu wsimy krajewymi podatki zhladno dodatki, rozumijuczj pid tym i hromadski i powitowi i krajewi dodatki.

I wże minuwszogo roku, koły buła

kwі краєвих до податків безпосередних.

Так отже консумція станеś властивою підставою фінансових операцій краю нашого а не капітал, не продукція буде основою оподаткованя.

А коли так оно є, коли оно так має бути, то уважаю, що се є найбільший аргумент до приспisenя так важної справи, якою є справа реформи виборчої до сойму краєвого, опертої на загальнім і рівнім праві гоłosованя, так як отся підстава фінансів краєвих мусит' бути узгляднена при означуваню прав дотичних верств людности.

Ще одну обставину хочу піднести, обставину зазначену в справозданю при замкненю рахунків з фондів краєвих, а іменно зіставлене обтяження податкового громад.

Мабуть пораз перший приходит' зіставлене в справозданю комісії бюджетової. Сумніваюсь про его докладність з тої причини, що трактуєсь ту податки повітові і податки громадські а крім того важною рубрикою в оподаткованю громад є додатки конкуренційні, шкільні і парохіяльні, котра ту в рахунку не прийшла так, як се є додатки нормальні. Обтяжене те загальне додатками повітовими і громадськими представлає квоту 16,000.000 корон річно. І коли разом підтягнемо під суму додатки краю до податків безпосередних і додатки повітові і громадські, то маємо перед собою дуже поважну суму понад 38,000.000 обтяження громад, повітів і краю додатками в краю оплачуваними.

Коли порівнаємо ту суму з квотою податків безпосередних, доходимо до обтяження нормального понад 160% державних податків безпосередних. А коли ще долучимо додатки конкуренційні котрі доволі в поважній квоті виступають по громадах, то дійдемо до обтяження в краю, котре виносить на ціли краю понад 200%. А коли краєві оплати консумційні перемінилибисьмо на додатки до податків, вийшлоби обтяжене понад 300%.

Отсе є результат доволі сумний, над котрим треба застановитись без огляду на ріжниці національні, які ділять нас в поглядах, так як ту розходить ся о загал суспільности, яка є незвичайно перетяжена тими всіми краєвими податками зглядно додатками, розуміючи під тим і громадські і повітові і краєві додатки.

І вже минувшого року, коли була

debata nad sprawami finansiw kraju halyckiego, upaw z naszej storony hołos naklykujuczij naczalnu administracju autonomicznu kraju toho do zawedenia oszczadnosti i do zladzenia planu finansowoho takoho jakyj widpowidawby spromożnosti seho kraju.

Ale na žal na siu temu ne baczymo najmenszoi hadky w sprawozdaniu, choc jak raz tam buło wże misce, aby siu sprawu poruszty i z uwahy na rezultaty hospodarstwa finansowoho kraju zaznaczyty.

Druhij sposib na jakyj my wże wskazywały mynuwszoho roku, se je pereniesenie czasty szkolnych wydatkiw kraju na fond derżawnij. Wydatky szkolni kraju zabyrajú bilsze jak tretynu wsich dochodiw kraju a wydatky tii rostut z kożdym rokom bilsze i rosty musiat koły schoczemo ity za postupom času i za wymohamy, jaki stawyt do szkolnoji administracji ciła nasza suspilnist czyto polska czy ruska.

Żerel nowych hodi najty, tomu jawlajes riczeju koniecznoju postawyty se žadanie tak jak postawyty se žadanie zastupnyki naszoho kraju, szczyoby dokończe sponukaty centralne prawytelstwo, szczyoby ono czast szkolnych wydatkiw na szkoły narodni pryniało na fond derżawnij.

Ne ulahaje najmenszomu sumniwowy szczo dobre wedena szkoła narodna i w zahali potreba szkoły narodnoji leży w interesi hromady, powitu abo kraju, ale szczo ona tworyt potrebu suspilnu derżawnu, spilnu wsim krajam i ciłij derżawi i z toho prywoda je takie žadanie w ciłosty uzasadnene.

Rozumiju dobre szczo Wy poważani panowe seho projektu ne podilajete z waszych teoretycznych zasad autonomicznych, szczo boites szczyoby prawytelstwo koły, z fondi derżawnych bude dawaty na tu cił, ne zasterihło sobi bilszoho wpływu na wedenie spraw szkolnych, dumaju odnak, szczo koły dijestno praciujete i choczete praciuwaty szczyro dla szkolnyctwa, to ne potrebuje bojaty sia nijakoji kontroli i wpływu iz storony naczalnyka prawytelstwa tym bilsze pry teperisznych widnosynach, koły tworyte czast toho prawytelstwa, a dumaju szczo i na buduce budete jeho czasteju i wid neho nikoly ne oduczytes, dlatoho ne majete sia czoho bojaty iduczty po tradycjam waszoi polskoj polityki parlamentarnoji. Natomist my z naszoho boku stojaczy na storozy naszoho ruskoho naroda, musymo zajawytyś riszuczno protyw wsilakomu pidwyższuwaniu stopy dodatkiw krajewych, tak jak nasefenie naszoho kraju

дебата над справами фінансів краю галицького, упав з нашої сторони гоłos накликуючній начальну адміністрацію автономичну краю того до заведеня ошадности і до зладження пляну фінансового такого, який відповідавби спроможности сего краю.

Але на жаль на сю ему не бачимо найменшої гадки в справозданю, хоч як раз там було вже місце аби сю справу порушити і з уваги на результати господарства фінансового краю зазначити.

Другий спосіб, на який ми вже вказували минушого року, се є перенесене части шкільних видатків краю на фонд державний. Видатки шкільні краю забирають більше як третину всіх доходів краю, а видатки ті ростуть з кождим роком більше і рости мусять, коли схочемо йти за поступом часу і за вимогами, які ставить до школьної адміністрації ціла наша суспільність чи то польска чи руска.

Жерел нових годі знайти, тому являесь річю конечною поставити се жадане так як поставили се жадане заступники нашого краю, щоби дконче спонукати центральне правительство, щоби оно часть шкільних видатків, видатків на школи народні приняло на фонд державний.

Не улягає найменшому сумнівови, що добре ведена школа народна і в загалі потреба школи народної лежить в інтересі громади повіта або краю, але що она творить потребу суспільну державну, спільну всім краям і цілій державі і з того приводу є таке жадане в цілости узasadnene.

Розумію добре, що ви поважані Панове сего проекту не поділяете з ваших теоретичних zasad автономичних, що боїтесь, щоби правительство, коли з фондів державних буде давати на ту ціль, не застерігло собі більшого впливу на ведені справ шкільних, думаю однак, що коли дійсно працюете і хочете працювати щиро для шкільництва, то не потребуєте бояти ся ніякої контролі і впливу із сторони начальника правительства, тим більше при теперішних відносинах, коли творите часть того правительства, а думаю, що і на будуче будете его частию і від него ніколи не відлучитесь! Дятого не маєте чого бояти ся ідучи по традициям вашої польскої політнки парламентарної. Натомість ми з нашого боку стоячи на сторожи нашого руского народа, мусимо заявитись рішучо против всілякому підвизшуваню стопи додатків краєвих, так як населене нашого краю а думаю що не тільки ру-

а dumaju szczo ne tilky ruskie ale i polskie, ne moze wze wyderzaty na swojij szkiri toho obtiazienia jakie teper je.

A kolyb szczo pryjszlo pidwysshenie krajewych dodatkiw, to w tim razi mozemo kraj dowesty do formalnoji katastrofy.

Ja dumaju szczo my powynni staratys' o te, szczyby tii dodatki krajewi byly zmensheni i my nawit ne powynni dumaty pro se, szczo spromoha kraju wymahalaby toho i ne dopuskae na se, szczyby krajewi dodatki mohly buty chocz w najmenszim stepeni pidwyssheni.

Minuwshoho roku koly komisja budzetowa zdawala spravu z nahloho wnesku p. Laskowskoho i towarzysiw w sprawi perewedenia sanacii krajewych finansiw, czytalyshmo uzasadnienie odnoholosno pryniate w otsij Palati, szczo hadka pro pidwysshenie dodatkiw krajewych zowsim ne moze maty miščia, je raz na vse wykluczena.

Tymczasom wydymo, szczo tak ne je, szczo se, szczo skazałos' odnoho roku widklykuje sia druhoho roku, bo wze Wydil krajewyj prychoydt z pidwyssheniem stopy procentowoji krajewych dodatkiw.

Tomu ja na sim miscy uważaju mojim obowiazkom w imeny i w interesi naroda ruskoho protyw takoho traktowania sprawy, se je pidwysshenia podatkiw krajewych riszuczno zaprotestuwały.

O skilko z toho zamknienia rachunkiw i z hadok kynenyh miż mertwymy cyframy toho zamknienia mozhna wnosyty, to wydymo, szczo ne dumaješ pro nijaki nowi žereła dochodiw, ne dumaješ pro oszczadnist' w finansach krajewych i pro obmeżenie wydatkiw mense koniecznych i mense produktywnych, łysz znow stoi pered namy horoskop, szczo czeje ministrowy finansiw udast' sia w parlamenti wiđeńskim pereperty pidwysshenie podatku wid horiwki a wid tak ta horiwka spase na dałsze finansy naszoho kraju.

Takie czyszenie na dochody buduczni chocz przyznaju szczo na dochody krajewy należni, ne je riczeju wskazanoju i do ciły weducznoju, jak wze wykazaw došwid poslednych lit de my na pewno czystyly, szczo JE. p. Korytowskyj perewede tu reformu, kotru ne udaoš perewesty tak jak teper JE. p. Bilińskomu ta reforma ne udaješ.

Czy ona musyt' sia udaty ne znaju a w každy razi koly se bude prodowżatys' faktyczno dowho, to tohdy dijdemo do toho chisna i korysty jaku majemo z obniateńa hałyckoho fonda propinacyjnoho.

ске населене але і польске, не може вже видержати на своїй шкірі того обтяження, яке тепер є.

А колиб ще прийшло підвисшене краєвих додатків, то в тім разі можемо край довести до формальної катастрофи.

Я думаю, що ми повинні старати ся о те, щоби ті додатки краєві були zmensheni і ми навіть не повинні думати про се, що спромога краю вимагалаби того і не допускає на се, щоби краєві додатки могли бути хоч в найменшій степені підвисшені.

Минувшого року коли комісія бюджетова здавала справу з наглою внеску п. Лясковського і тов. в справі переведення санації краєвих фінансів, читалисьмо узasadnenє одноголосно прийняте в отсій Оалаті, що гадка про підвисшене додатків краєвих зорсім не може мати місця, є раз на все виключена.

Тимчасом видимо що так не є, що се, що сказалось одного року, відкликуює ся другого року, бо вже Виділ краєвий приходить з підвисшенем стопи процентовой краєвих додатків.

Тому я на сім місци уважаю моім обовязком в імені і в інтересі народа руского против такого трактованя справи, се є підвисшаня податків краєвих, рішучо запротестувати.

О скільки з того замкнення рахунків і з гадок кинених між мертвими цифрами того замкнення можна вносити, то видимо, що недумаєсь про ошадність в фінансах краєвих і про обмежене видатків менше конечних і менше продуктивних, лиш знов стоїть перед нами гороскоп, що чейже міністрови фінансів удасть ся в парламенті віденьским перепerti підвисшене податку від горівки а відтак та горівка спase на дальше фінанси нашого краю.

Таке числене на доходи біжучі, хоч признаю що на доходи краєві належні не є річею вказаною і до ціли ведучою, як вже виказав досвід послідних літ, де ми на певно числили, що Є. Е. п. Коритовский переведе ту реформу, котрої не удалось перевести так як тепер Є. Е. п. Біліньському, та реформа не удаєсь.

Чи она мусить ся удати, не знаю, а в кождім разі коли се буде продовжались фактично довго, то тогди дійдемо до того хісна і користи, яку маємо з обиятя галицкогo фонду пропинаційного.

Se ne może sia uważaty nijakym czynom za zdrowu finansowu gospodaruku kraju.

Tomuż uważaju za ricz koniecznu zwernuty uwahu Wys. Pałaty na se, szczyby produmaty nad sposobamy zavedenia finansowoj riwnowahy w naszym budżeti krajewim. Obszerniysze o tim pohoworymo piźniysze, koły pryjde na porjadok dnewnyj nasz budżet, teper sprawu zaznaczuju, szczyby nasze stanowysko wid razu buło jasne.

Tylko szczo do sprawy cyfrowoji zamknienia rachunkiw — sprawy, jaka wyklykuje wraźnie duże przykre, bo wkażuje na widnosyny nekorysni szo do naszych finansiw krajewych. Ale hodyt sia ti mertwi cyfry zamkneń rachunkowych perewesty w żywi cyfry.

Tohdy dijdemo Poważani Panowe do jeszcze hirszych rezultatiw jak na obłasty czysto finansowij, do rezultatiw, jaki wkażujut na ti żywi widnosyny, jaki zachodiat meży oboma narodamy polskym i ruskym w naszym kraju. A jak raz spryczyneni ony sut tym pytaniem, chto administruje tymy fondamy i jak ich używaje — z osobna, skilko nasz ruskyj narod maje należene zastupnyctwo w uprawi tymy fondamy ta o skilko win z tych fondiw korystaje. A se pytanie majemo prawo stawyty tu jak raz, koły zamykaje sia rachunok tych fondiw krajewych, do kotrych i nasz ruskyj narod platyt swij krowawyj podatok a chotiaj win platyt toj podatok krowawyj, to na žal jeho do uprawy tym hroszem ne dopuskaje sia, tak szczo ne win zawiduje swoim hroszem, ale Wy Panowe Polaky tu gospodarujete za nas, i protyw naszoj woli.

(Okrzyki na ławach postów ukraińskich.)

(P. Stojałowski: Razem z wami).

Każete, „razem z wami“. Podywit sia na zastupnyctwo seho kraju na Wydił krajewyj, se ministerstwo krajewe, jak tam my jeśmo zastupłeni w tij hołownij uprawi. My jeśmo zastupłeni jakby na śmich odnym czenom, jakyj ne maje nijakoho hołosu. Wy toho hołosu ne respektujete w nijakim zhladi i korystajete z waszoj pereważajucznoj bilszosty i zawsihdy robyte, szo wam sia spodobaje a nad hołosom toho bidnoho odnoho człena perechodyte do porjadku dnewnoho.

Czy takyj stan może dalsze trewaty, szczyby my w uprawi finansamy kraju ne mały nijakoho hołosu?

Szczo bilsze! Koły dawniysze reprezentacja, de Wy mały bilsziśtak welyku

Se ne może ся уважати ніяким чином за здорову фінансову господарку краю.

Тому вважаю за річ конечну звернути увагу Вис. Палати на се, щоби продумати над способами заведеня фінансової рівноваги в нашім бюджеті краєвим. Обширнійше о тім поговоримо пізнійше, коли прийде на порядок дневний наш бюджет, тепер справу зазначую, щоби наше становиско від разу було ясне.

Тільки що до справи цифрової замкнення рахунків, справи, яка викликає вражінє дуже прикре, бо вказує на відносини некорисні що до наших фінансів краєвих. Але годигь ся ті мертві цифри замкнеń рахункових перевести в живі цифри.

Тогди дійдемо поважані Панове до еше гірших резульатів, як на области чисто фінансовій, до резульатів, які вказують на ті живі відносини, які заходять межи обома народами польским і руским в нашім краю. А як раз спричинені они суть тим питаєм, хто адмініструє тими фондами і як їх уживає — з особна, скільки наш руский нарід має належне заступництво в управі тими фондами та о скільки він з тих фондів користає. А се питанє маємо право ставити тут як раз, коли замкає ся рахунок тих фондів краєвих, до котрих і наш руский нарід платить свій кровавий податок, а хотяй він платить той податок краєвий, то на жал его до управи тим грошем не допускає ся, так що не він завідує своїм грошем, але Ви Панове Поляки ним господаруете за нас, без нас і против нашої волі.

Кажете, „razem z wami“. Подивіть ся на заступництво сего краю на Виділ краєвий, се міністерство краєве, як там ми есьмо заступлені в тій головній управі. Ми есьмо заступлені якби на сьміх одним членом, який не має ніякого голосу. Ви того голосу не respektуете в ніякім згляді і користаєте з вашої переважаючої більшости і завсїгди робите, що вам ся сподобає а над голосом того бідного одного члена переходите до порядку дневного.

Чи такий стан може дальше тревати, щоби ми в управі фінансами краю не могли мати ніякого голосу?

Що більше! Коли давнійше репрезентация, де Ви мали більшість так велику, бодай на зверх заховувала зглядя

bodaj na zwerch zahoworuwała zhlady etyki politycznoji suprotyw ruskoho naroda, to nyini toj nasz bilans, te nasze zamknienie rachunkiw kraju, kotrymy Wy bez nas zawidujete, tak sia przedstawlaje szczo Wy bez pardonu idete protyw nas, ne uważajucz, szczo my tut jeśmo i buty musymo.

Ja zhadaju Panam łysz na ti podiji pry otworenju toho Sojmu pered kilkoma dniami, koły my zaznały takoho prywitu iz storony p. Marszałka krajewoho, jakoho my dosy nikoły ne zaznały.

Koły dawniysze imenowanyj cisarem marszałok krajewyj hyworyw w imeny oboch narodiw, ciłoho kraju, to nyini p. Marszałok ne wohoryw imenem ciłoho kraju, ałe howoryw: my — my Polaky!

Proszu Paniw! My ne rozumijemo takoho traktowania sprawy i na takie traktowanie sprawy odносторонне мовби Polaky mały taku bilsziś' szczo małyby zarjadzowały krajem, nikoły ne zizwołymo.

(P. Stojałowski: Wy się jakoś z Marszałkiem pogodzicie.

Szczoby z tak wyznacznoho miścia zakydaty nam terror i nasyłstwo i zajawlaty, szczo Polaky protyw toho razem sia zberut, my musymo protiw takoho ponyżajuczoho traktowania nas iz stanowyska ruskoho naroda riszczo zaprotestuwały.

My musymo Wam skazaty otwerto w oczy, szczo my ne stoimo під waszoju włastyju, szczo ne żyjemo w derżawji polskij, ałe w Austriji під konstytucyjeju

(okrzyki z ław postów ukraińskich)

i na wsiaki Waszi zmahania w naprjami perewedenia jahajłońskoj ideji my wsi stanemo i dobudemo tilko syły do samoświdomosty, szczo raz zderty se polske panowanie nad soboju.

(Oklaski, brawa z ław postów ukraińskich).

Wy tut howoryte pro rozwytok kulturalnyj ruskoho naroda, i pri wsilakij nahođi, pry debati budżetowoi i pry otworenju Sojmu traktujete ricz tak, szczo „my gotowi Rusinom pójść na rękę“ i deszczo z ich bażań kulturalnych spownyty, łysz riżnymo sia sposobamy.

Odni każut: „Dawać“, a druhi każut: „Przygłodzić Rusinów i jak najmniej im dać“.

Ałe ne zabuwajte Panowe, szczo Wy w toj sposib naszych bażań nikoły ne zaspokoite, szczo my ne jeśmo łysz jakojuś masoju, kotroji kulturalni bażania treba zaspokoity, ałe szczo my jeśmo narodom, jakyj wymahaje samouprawy na obłasty kulturalnij, ekonomicznij i nacjonalnij.

стики політичної супротив руского народа, то нині той сам білянс, се наше замкнене рахунків краю, котрими ви без нас завідуєте, так ся представляє, що без пардону йдете против нас, не уважаючи, що ми тут єємо і бути мусимо.

Я згадаю Панам лише на ті події при отвореню того Союму перед кількома днями, коли ми зазнали такого привіту із сторони п. Маршалка краєвого, якого ми доси не зазнали.

Коли давнійше іменованій цісарем Маршалок краєвий говорив в імени обох народів цілого краю, то нині п. Маршалок не говорив іменем цілого краю, але говорив: ми — ми Поляки!

Прошу Панів! Ми не розуміємо такого трактованя справи і на такі трактоване справи односторонне мовби Поляки мали таку більшість, що малиби заряджувати краєм, ніколи не згодимо ся.

(P. Stojałowski: Wy się jakoś z Marszałkiem pogodzicie.

Щоби з так визначного місця закидати нам терор насильство і заявляти, що Поляки против того разом ся зберуть, ми мусимо против такого понижаючого трактованя нас із становиска руского народа рішучо запротестувати.

Ми мусимо вам сказати отверто в очи, що ми не стоїмо під вашою власттю, що не жиємо в державі польській, але в Австрії під Конституцією

i na vsyaki waszi zmahania w naprjami perewedenia jahajłońskoj ideji my wsi stanemo i dobudemo tilko syły do samoświdomosty, szczo raz zderty se polske panowanie nad soboju.

(Oklaski, brawa z ław postów ukraińskich).

Wy tut howoryte pro rozwytok kulturalnyj ruskoho naroda i pri vsykiej nahođi, przy debacie budżetowej i przy otworenju Sojmu traktujete ricz tak, szczo „my gotowi Rusinom pójść na rękę“ i deszczo z ich bażań kulturalnych spownity, liysz riżnymo sia sposobami.

Odni każut: „Dawać“, a druhi każut: „wygłodzić Rusinów i jak najmniej im dać“.

Ałe ne zabuwajte Panowe, szczo wy w toj sposib naszych bażań ніколи не зазпокоїте, що ми не єємо лиш якоюсь масою, котрої культурні бажаня треба заспокоїти, але що ми єємо народом, який вимагає самоуправа на області культуральній, економічній, політичній і національній.

A jak dalsze tut nas traktujecie. Chotiajby pohlańte i rozważte na ti naši konferencji prowidnykiw waszych klubiw. Wy tut radyte pro żywte i smert ruskoho naroda — a de je Rusyny na tych konferencjach? Czy se gwałt i terror, jesły Wy na waszych konwentyklach chotiajby pry Marszałku i Namistnyku nas perehołosowujecie?

Jak sia dije w inszych krajach, jak sia dije w parlamenti? Tam sia dije w toj sposob, szczo na konferencji prowidnykiw klubiw, de staje minister jako reprezentant prawytelstwa, jawlat sia wsi prowidnyki i radiat pro sprawy.

A tut Wy nas na koźdim kroci ignorujecie, Wy nas za narod ne uważajecie i Wam zawsze sia idea jahajłońska na hołowi sydýt, s. zn. szczo tut narod polskij maje panuwały a my Rusyny słuchaty.

Wam treba raz zabuty pro se, szczo by Wy ruskij narod mały prawo i były w syli zastupaty, Wam treba wże raz zhydyty sia z tym, szczo narod ruskij maje swoich zastupnykiw i ne potrebuje nyny nijakohu opikuństwa, i musyte raz na zawsze zabuty, szczo wedenia interesiw dla ruskoho naroda, za ruskij narod i bez jeho zastupnykiw my dalsze ne znesemo.

Se traktowanie sprawy odносторонне je przyczynoju toji nezhody i toho łycha. I se łycho bude jeszcze hirsze i tiazsze, jesły Wy ne ustupyte zo swoho stanowyska pereżytoho i perestariloho.

I koły Wy poważani Panowe poklykujecie sia tut czerez usta p. Marszałka na Wasze wełyke świato Grunwaldzke i to mene nezwyčajno dywuje — dywuje mene tomu, szczo Wy z toho świata wełykoho niczoho ne nauczyłyś. Bo precień tilko wkładiw i zachodiw szkoda było ponesty, szczo by z toho nijaka nauka ne wyszła dla Was. Deż sia idea Grunwaldu, deż sia idea społuky narodiw wilnych dla ich spilnoho rozwytku i obrony suprotyw protywnyka? Koły pid Grunwaldom były Rusyny, Łytowci i Polaky, koły ti ruski polky, były ti polky, kotri pereważyły pobidu grunwaldzku, to czy wydily w Krakowi Łytowciw abo Rusyniw?

Se je rezultat Waszoji polityky, szczo zamiś pomahaty do rozwytku Łytowciw i Rusyniw, Wy czerez odносторонне i woroże postupowanie suprotiw nych, Wy staluły bez oboch tych narodiw.

I zwidsy dochodymo do toho neladu na wsich obłastiach i do toho krachu politycznoho, finansowoho i nacjonalnoho w kraju.

A як дальше тут нас трактуєте. Хотяйби погляньте і розважте па ті наші конференції провідників ваших клубів. Ви тут радите про жите і смерть руского народа — а де є Русини на тих конференциях? Чи се гвалт і терор, если Ви на ваших конвентаклях хотяйби при Маршалку і Намістнику нас переголовуєте!

Як ся діє в иньших краях, як ся діє в парламенти? Там ся діє в той спосіб, що на конференції провідників клубів, де стає міністер як репрезентант правительства, являють ся всі провідники і ріадяють про спільні справи.

А тут Ви нас на кождім кроці ігноруєте, Ви нас за народ не уважаєте і вам завсе ся идея ягайлоньска на голові сидить с. зн. що тут нарід польский має панувати, а ми Русини слухати!

Вам треба раз забути про се, що би ви руский нарід мали право і були в силі заступати, Вам треба вже раз згодити ся з тим, що нарід руский має своїх заступників і не потребує нині ніякого опікуńства і мусите раз на все забути, що веденя інтересів для руского народа, за руский нарід і без его заступників ми даяльше не знесемо.

Се трактованє справи односторонне є причиною тої незгоди і того лиха. І се лихо буде еше гірше і тяжше, если ви не уступите зі свого становиска пережитого і перестарілого.

І коли Ви поважані Панове покликуюте ся тут через уста п. Маршалка на ваше велике сьвято грунвальдске, то мене незвичайно дивує — дивує мене тому що ви з того сьвята великого нічого не навчилиесь! Бо прецінь тільки вкладів і заходів шкода було понести, що би з того ніяка наука не вийшла для Бас. Деж ся идея грунвальду? деж ся идея społuky народів вільних для їх зпільного розвитку і оборони супротив противника? Коли під грунвальдом були Русини, Литовці і Поляки, коли ті рускі полки, були ті полки, котри переважили побіду грунвальдску, то чи виділи в Кракові Литовців або Русинів?

Се є результат вашої політики, що замість помагати до розвитку Литовців і Русинів, ви через односторонне і вороже поступованє супротив них, ви сталули без обох тих народів.

І звідси доходимо до того nelaду на всіх областях і до того краху політичного, фінансового і національного в краю.

I se Panowe, szczo Wy tut na hori robyte, jak Wy tut traktujecie nas ognorancyjeju, wyklykujecie protiwn sebe ciłu masu ruskoho naroda do samooborony, do konecznoji oborony, w jakij bez ohladu na partiji weś ruskyj narod stane odnoju ławoju, se samo perewodyte na wsich stepeniach krajewoj administracji, de toj zakon o powitowij reprezentacji skazaw ruskyj narod na mienzist, chotiaj my w kraju ne jeśmo zowsim w mienzosty.

Majemo odnu kurju silskych hromad, to jeszcze i w tij kurji nas krywdyte i łuczycie sia nawit z czortom, szczo by łysz Rusyn pry wyborach ne wyszow.

Np. pryweđu wyskaz, jakij upaw ne dawno w Husiatyni. Koły tam Rusyny z 4 kurji wyszły i domahały sia porozuminia, szczo by bodaj zastupnyk marszałka powitowoho buw Rusyn, tohdy skazano: Rusinom nie można nic dać, bo oni ciągle tylko żądają i gdybyśmy im dali, to oni więcej będą żądać. Koły my kažemo: Panowe szo robyte, Wy widbyrajete nam naszii prawa, my chcemo swobodnoho žytia, to Wy nam widpowidajete: „Mybyśmy wam dali, ale chcemy wiedzieć, co wy nam dacie“, Se ricz nemysłyma, szczo by Polaky, koły my domahajem sia widdania nam naszych zrabowanych praw, domahały sia wid nas, szczo by my im szoś za se dawaly.

Žwidsy dijszlo do borb, kotri nyszczat ciłyj narod a Rady powitowi zijszły do riadu jakychś organizmiw, szczo ony znaczinia nijakoho ne majut, chyba szczo by prypiszły ruinu naszoho naroda.

I žwidsy majete kłycz usunuty ti rady powitowi, bo z nych nema nijakoho chisna, bo jih sia używaje za orudje zniszczenia ruskoho naroda.

Se diło polityky pohubnoji, polityky nyszczenia ruskoho naroda, Wy majete w radach hromadskych. Używajete wsia kych sredstw, szczo by w tych radach ne buło Rusyna, starajete sia wyhoduwaty w tych radach orudja, szczo by zniszczyły hromadu, a ne wydyte seho, szczo sia borba bratobijcza, szczo sia gangrena zdeprawowanych hromad ne tiłko nas zjist, ale i was požre.

Ot take je prawno-polityczne położenie wid hory do dołu, wid Sojmu i Wydiłu krajewoho aż do najmenszoji hromady.

Idim dalsze i podywim sia na uprawu fondiw szkolnych, pro kotri zhaduje zamknienie rachunkowe jak pro fondy duże welyki, nezwyczajno ważni. Zapytujemo, chty tymy fondamy oruduje? Toti fondy szkolni sut pid kryłamy c. k. Rady szkolnoji a na-

I se Панове, що ви тут на горі робите, як ви тут трактуєте нас ігноранцією, викликаєте против себе цілу масу руского народа до самооборони, до конечної оборони, в якій без огляду на партії весь руский народ стане одною лавою, се само переводите на всіх степенях краєвої адміністрації, де той закон а повітовій репрезентації сказав руский народ на меншість, хотяй ми в краю не єсьмо зовсім в меншости.

Маємо одну курію сільських громад, то єще і в тій курії нас кривдите і лучите ся навіть з чортом, щоби лиш Русин при виборах не вийшов.

Нпр. приведу висказ, який упав не dawno в Гусятині. Коли там Русини вийшли з 4 курії і домагали ся porozuminia, щоби бодай заступник маршалка повітового був Русин, тогди skazano: „Rusinom nie można nic dać, bo oni ciągle tylko żądają i gdybyśmy im dali, to oni więcej będą żądać.“ Коли ми kažemo; Панове, що робите, ви відбираете нам нашii права, ми хочемо swobodnoho žytia, то ви нам відповидаете „Mybyśmy wam dali, ale chcemy wiedzieć, co wy nam dacie!“ Се річ не мислима, щоби Поляки, коли ми домагаєм ся віддяня нам наших зrabovanih praw, домагали ся від нас, щоби ми їм щось за се dawali.

Žwidsy dijszlo do borb, kotri piščat ciłij narid a Rady powitowi zijszły do riadu jakichś organizmiw, що они ніякого значиня не мають, хйба щоби приспішити руїни нашого naroda.

I žwidsy maete klich usunuty ti rady powitowi, bo z nich nema ніякого хісна, бо їх ся уживає за одрудє знищення руского naroda.

Se diło polityki pagubnoji, polityki niščenia ruskoho naroda, Vi maete w radach hromadskych. Używajete wsia kych sredstw, щоби в тих radach ne було Русина. Starajete ся вигодувати в тих radach orudja, щоби zniszczyti hromadu a ne widite sego, що ся борба bratobijcza, що ся gangrena zdeprawovanih hromad ne tiłko нас zjist, ale i was požre.

Ot take є prawno-polityczne położenie від гори до долу, від Соjму і Виділу краєвого аж до найменшої громады.

Idim dalsze i podiwim ся на uprawu fondiw szkolnych, pro kotri zhaduje zamknienie rachunkowe, jak pro fondy duże welyki, nezwyczajno ważni. Zapytujemo, хty tymi fondami oruduje? Toti fondy szkolni sut pid kryłamy c. k. Rady szkolnoji a na-

sza szkoła je w jarmi toji c. k. zhladno polskoj Rady szkolnoj krajewoji.

Podywit sia Panowe, chto to je sia Rada szkolna krajewa?

Majete prezydenta Ekscelencyju Bobrzyńskiego, wiceprezydenta Dr. Ignatoho Dembowsko, zacznim w prezydji, ne majemo ani odnoho zastupnyka; majemo lysz odnoho referenta dla spraw ekonomicznych i odnoho c. k. krajowoho inspektora Rusyna Iwana Matyja. Tak wyhladaje nasze zastupnyctwo riwnomirne, tu majete oboronu naszych szkil narodnych i Wy dywu-jeta sia jak my kazemo, szczo se ne je c. k. ale polska Rada szkolna krajewa.

Wozmit inspektorow okruznich, skilko je Rusyniw; podywit' sia na rozwij szkil narodnych, pro kotri zhaduje wysoko powazanyj pan referent, kazuczuj, szczo fond szkolnyj w poslidnim roci zaznaw nedoboru milionowoho z toho prywodu, szczo powstało bilsze czysto szkil. Jakyj je stan szkil narodnych ruskych? Z jazykom wykładowym polskym je 2900 szkil a ruskych majemo 2300; szkil polskich zaosnowano 123 a ruskych 38. W tim stepeny Wy idete napered a nas puskajete nazad. A jak wyhladajut polski a jak ruski szkoły, ruski odno-klasowi, zanedbani a polski bilszeklasowi. Czomu Rada szkolna krajewa, chotiaj ja wze 3 razy se pidnis i w komisiji i tut w Palati, ne daje nam katastru ruskych szkil, wykazu, kotra hromada maje szkołu rusku? Bo doteperisznij wykaz je niesprawedlywyj, bo sotky szkil, kotri zapysani suť jako szkoły z jazykom wykładowym ruskym, suť czysto polski.

Ja zwernu uwahu chotiajby na sprawu mense waznu, de my borymo sia 2 roky o te, szczo by hromada Sokolówka powita zlocziwskoho, de je 500 dityj i 3000 mieszkančiw, a z toho 80% naselenia ruskoho, distala bilszoklasowu szkołu. Rada szkolna krajewa jakby na smich utrumuje, szczo na 3000 dusz odnoklasiwka wystarczaje, a pan inspektor krajewyj każe: „nie żądajcie języka wykładowego ruskiego a będzie szkoła 5-klasowa“.

(P. Makuch. Hańba!)

Ja ne chocz u primirami was muczycy, ale se pidnoszu dla toho, bo sia sprawa buła wze tut traktowana, stwerdżeno charakter ruskij ciłoji hromady, a Rada szkolna krajewa; śmije sia z uchwały Rady hromadskoj i ne chce utworyty bilszoklasowoji szkoły. Wsiódy ide toj naprjam kolonizacyji polskoj. Pryhlańmo sia jak orudowała tymy fondamy ta włast szkolna

noji kraewoi a iasha szkoła e w jarmi toji c. k. zghladno polskoj Rady szkolnoj kraewoi.

Podiwit' sia Panowe, chto to e sia Rada szkolna krajewa?

Maete prezydenta Ekscelencyju Bobrzyńskiego, wiceprezydenta Dra Ignatoho Dembowskiego, zacznim w prezidii, ne maemo ani odnoho Rusina zastupnyka; maemo lysz odnoho referenta dla spraw ekonomicznych i odnoho c. k. kraewoho inspektora Rusina Iwana Matyja. Tak wyghladaje nasze zastupnyctwo riwnomirne, tu meete oboronu naszych szkil narodnych i wi dywujeete sia, jak mi kazemo, szczo se na e c. k. ale polska Rada szkolna krajewa.

Wozmit inspektorow okruznich, skilko e Rusyniw; podiwit' sia na rozwij szkil narodnych, pro kotri zhaduje wysoko powazanyj pan referent, kazuczuj, szczo fond szkolnyj w poslidnim roci zaznaw nedoboru milionowoho z toho prywodu, szczo powstało bilsze czysto szkil. Jakyj e stan szkil narodnych ruskich? Z jazykom wykładowym polskym e 2900 szkil a ruskich maemo 2300; szkil polskich zasnowano 123 a ruskich 38. W tim stepeni wi idete napered, a nas puskajete nazad. A ja wyghladajut polski a jak ruski školy; ruski odnoklasiwci zanedbani, a polski bilszeklasiwci. Czomu Rada szkolna krajewa, chotiaj ja wze 3 razy se pidnis i w komisiji i tut w Palati, ne dae nam katastru ruskich szkil, wykazu, kotra hromada mae szkołu rusku? Bo doteperisznij wykaz e niesprawedliwyj, bo sotki szkil, kotri zapisani suť jako školy z jazykom wykładowym ruskim, suť czysto polski.

Ja zwernu uwagu chotiajby na sprawu mense waznu, de mi borymo sia dwa roky o te, szczo by hromada Sokolówka powita zlocziwskoho, de e 500 dityj i 3000 mieszkančiw, a z toho 80% naselenia ruskogo, distala bilszoklasiwcu szkołu. Rada szkolna krajewa jakby na smich utrumuje, szczo na 3000 dusz odnoklasiwka wystarczaje a pan inspektor kraewyj każe: „nie żądajcie języka wykładowego ruskiego a będzie szkoła 5-klasowa“.

(P. Makuch. Hańba!)

Ja ne chocz u primirami was muczycy, ale se pidnoszu dla toho, bo sia sprawa buła tut traktowana, stwerdżeno charakter ruskij ciłoji hromady a Rada szkolna krajewa; śmije sia z uchwały Rady hromadskoj i ne chce utworyty bilszoklasiwcu szkoły. Wsiódy ide toj naprjam kolonizacyji polskoj. Pryhlańmo sia, jak orudowała tymi fondamy ta włast szkolna dotechno szkil

dotyczy szkół realnych. Na 67 szkół średnich mamy wsego 5 szkół średnich ruskich; nawet desiatoji czasty na mamy!

To jest rozwój kulturalny, to popyranie rozwoju kulturno ruskogo naroda? Se je wyraźna tendencyja narid w jeho postupi złomyty, zrobyty nas narodom ponowolonym.

Czy se ma je buty ideałom wzajemnoho pożytia oboch narodiw? Ti cyfry sut plamoju waszoho narodu, czornymy bukwy zapiszute, jak Wy postupajete z narodom ruskym. Se nasylstwo Wasze na tereni szkół ide szcze dalsze, ide nawet tam, de my osnowajemo szkoły prywatni własnymy hroszamy; i tam robyte nam perepony, jak stałoz z prywatnoju gimnazyjeju w Jaworowi. Wid 3 lit borymo o prawo przyлюдnosti bezuspisno. Dlaczoho! dlatoho szczo raz tam powstała bijka ulyczna i wybyła szyby. Czy se je pryczyna widmowy, czy se ma je jaku związ z gimnazyjeju? Posyłaješ inspektora Majchrowycza z tendencyjeju wynajty, czy to może uczennyky knuły kaminiami; starosta relacyjonuje Radi szkilnij zhladno namisnykowy, szczo ani uczennyky ani profesory ne majut nijakoji zwiazy z toju ulycznoju burdoju a mymoto sprawu 3 roky derżat i ne dajut' prawa przyлюдnosti tij szkoli gimnazjalnij.

Czy se je czesne, hidne, prawne? Potomu dywujete sia, jak nasz narid wykazuje niedowolenie i wystupaje w oboronie swojich praw. Kažete: jak wy wystupajete protyw nas, to my sia bydemo boronyty. Ne znaju, czy se je honorowe oboronyty sia awstrijskym bagnetom i czy se dopysze waszym ćilam politycznym.

Dalsze perechodim na pytanie, jak my stawymo, czy možlywoju je ryczeju, aby doteperiszna Rada szkilna krajeva, w tim składi, jakij nyini jest, tymy fondamy oruduwała i naszi szkoły prowadyła? Wy Panowe choczete szkołu polsku nacyonalnu i my choczemo szkołu nacyonalnu rusku pid osibnoju uprawoju, a koły choczete, szczo by szkoła buła swobidna, aby odyndruhomu ne zderżuwaw rozwoju szkoły, to koniecznoju riczeju je rozdilenie Rady szkilnoj krajewoji na 2 sekcyji: polsku i rusku. Tym jednostronnym wprowadzeniem polityki polskoji do szkoły Wy nas syłujete, szczo take żadanie stawłajem. Se je żadanie sprawedywe a stremyt do ochorony buducznosti naszoho naroda ruskoho.

Idim na teren ekonomicznyj, na teren wże menšie horjaczij. Podywit sia na t. zw. c. k. hałycke Towarystwo hospodarske, w czyjich ono rukach? czy my mamy

średnich. Na škol 67 średnich máme wsego 5 škol średnich ruskich; nawet desiatoji czasty ne máme!

To je rozwój kulturalnyj, to popyranie rozwoju kulturno ruskogo naroda? Se je wyraźna tendencyja narid w jeho postupi złomiti, zrobyti nas narodom ponevolenim.

Chi se має бути ideałom wzajemnoho pożytia oboch narodiw? Ti cyfry sut plamoju waszoho naroda, czornymi bukwy zapiszute, jak wy postupajete z narodom ruskim. Se nasylstwo wasze na tereni škol ide szcze dalsze, ide nawet tam, de my osnuwemo školy prywatni własnymi grishmi i tam robyte nam perepony, jak staloz z prywatnoju gimnazieju w Jaworowi. Wid 3 lit borymo o prawo przyлюдnosti bezustanno. Dlaczoho? Dlaczoho, szczo raz tam powstała bijka ulyczna i wybila shibi. Chi se je pryczyna widmowy, czy se має яку zviáz z gimnazieju? Posyłaješ inspektora Majchrowycza z tendencyjeju wynajty, czy to może uczennyky knuły kaminiami; starosta relacyjonuje Radzi shkilnij zhladno namisnykowi, szczo ani uczennyky ani profesory ne mająt iijakoji zwiazy z toju ulycznoju burdoju, a mimo toho sprawu 3 roky derżat i ne dajut' prawa przyлюдnosti tij szkoli gimnazialnij.

Chi je se czesne, gidne, prawne? Potomu dивуete ся, jak nasz narid wykazuje niedowolenie i wystupaе w oboronie swojich praw. Kažete: jak wy wystupajete protyw nas, to my ся budemo boroniti. Ne znaju, czy se je gonorowe oboroniti ся awstrijskim bagnetom i czy se dopishe waszym ćilam poltichnym.

Dalsze perechodim na pitane, jak my stawymo, czy možliwoju je ricziju, aby doteperiszna Rada shkilna kraeva, w tim składi, jakij nyini est, tymi fondami oruduwała i naszi školy prowadiła? Vi Panowe choczete szkołu polsku nacyonalnu i my choczemo szkołu nacyonalnu rusku pid osibnoju uprawoju, a koły choczete, szczo by szkoła buła swobidna, aby odyndruhomu ne zderżuwaw rozwoju shkoly, to koniecznoju ricziju je rozdilenie Rady shkilnoj kraewoj na 2 sekci: polsku i rusku. Tym jednostronnim wprowadzeniem polityki polskoj do shkoly wy nas silujete, szczo take žadane stawłajem. Se je žadane spravedywe, a stremit do ochorony buducznosti naszoho naroda ruskogo.

Idim na teren ekonomicznyj, na teren wże menšie horjaczij. Podivit' ся na t. zw. c. k. galitycke Towarystwo hospodarske, w chij ono rukach? czy my máme szczo tam

szczo tam do howorenia? Se Towarzystwo wyłącznie polskie; wy tam robyte, szczo sia wam podobaje. Tak samo je z „Kółkami rolniczemi“. My ne protywni rozwojewy jich, ale w czyjich rękach ony znachodiat sia? w polskych. Szkoły rilnyczy i promysłowi — to sut czysto polski szkoły, wy nymy zarządżujecie, nasz jazyk w nych ne je uszanowany.

Tak samo maie sia ricz z tymy dotacyjamy i subwencyjamy hospodarsko-rilnyczymy. Koły my przed kilkoma rokamy utworyły szyrszu organizacyju hospodarsku Silskij Hospodar, kotra obniała ciłyj kraj rilnyczyj i kołyśmy wnesły do Wydiłu krajewoho prośbu o pidmohu na prowadzenie akcyji hospodarsko-rilnyczoji, to świtłyj Wydił krajewyj widosław nas do Proświty. Take je traktowanie rilnyctwa naszoho kraju, traktowanie 3½ miljonowoho naroda w kraju, kotryj jest perewažno rilnyczyj. Ale szczo bilsze, ne łysz na tim hruntі de wy dajete hroszi, ale i tam, de prawytelstwo chce pidnesty ekonomicznyj rozwij kraju, to wy spyniujete siu akcyju rіżnymy sredstwamy, by sej druhyj narid zahynu. Sprawy rilnyczoji subwencyji traktowaliśmy zowsim lojalno a szczo sia z neju stało?

A Wy czerez rik robyte wsio możlywe, szczooby prawytelstwo złomało dohowir, szczooby nam z toji subwencyji niczo sia ne distało abo duże mało — (P. Staruch. Zasluga namistnyka Bobrzyńskoho!) chotiaj w Widny w r. 1909 koły toj dohowir zakluczowano, zastupnyki Waszi prysiahaly, szczo ne хочut ani sotyka z toji zapomohy (P. Makuch. Niehonorowo ale zdrowo!)

Treba odnak przyznaty, szczo wełyka czast wyny w tim jest po storoni namisnyka, kotryj w tij sprawie ne stanuw na stanowysku obiektywnim, szczo oden i druhyj narid musyt buty dopuszczenyj do akcyi w sprawach hospodarskich, ale stanuw odnostoronno na stanowysku polskim.

(P. Makuch. Jako reprezentant polskoj idej!)

Z žalom to konstatuju i pidczerkuju, ale otwerto wykażu i budemo se szczo raz hołośnysze pidnosyty, szczo ne majemo namisnyka cisarskoho ale polskoho. I w Widny budemo se pidnosyty i do najwyszczych kruhiw toj kłyecz sia distane, szczo take postupowanie jest nemożlywe.

A potim nas traktujete radoju kultury krajewoji pid wspilnym dachom, szczooby my były dalsze majoryzowani jak w radi szkilnij krajewij abo inszij spilnij instytucji. Zajawlaju riszuczno do żadnoji spilnoji or-

до говореня? Се Товариство виключно польске; ви там робите, що ся ваш подобае. Так само є з „Кółка-ми rolnicz-ими“. Ми не противні розвоєви їх, але в чийх руках они знаходять ся? в польских. Школи рільничі промислові — то суть чисто польські школи, ви ними заряджуєте, наш язык в них не єсть ушанований.

Так само має ся річ з тими дотациями господарско-рільничими. Коли ми перед кількома роками утворили ширшу організацію господарску „Сільский Господар“, котра обняла цілий край рільничий і колиж ми внесли до Виділу краєвого просьбу о підмогу на проваджене акції господарско-рільничої, то сьвітлий Виділ краєвий відослав нас до Просьвіти. Take є трактованє рільництва нашого краю, трактованє 3½ мільонового народа в краю, котрий є переважно рільничий. Але що більше, не лиш на тим ґрунті, де ви даєте гроші, але і там, де правителство хоче піднести економічний розвій краю, то ви спинюєте сю акцію ріжними средствами, аби сей другий нарід загинув. Sprawy рільничої субвенції трактувалисьмо зовсім люяльно, а що ся з нею стало?

A ви через рік робите все можливе, щоби правителство зломало договір, щоби нам з тої субвенції нічо ся не дістало або дуже мало, (П. Старух. Заслуга намістника Бобжинського!) хотяй у Відни в р. 1909, коли той договір заклучувано, заступники ваші присягали, що не хочуть ані сотика з тої запомоги. (П. Манух. Niehonorowo, ale zdrowo!)

Требо однок признати, що велика часть вини в тим є по сторони намістника, котрий в тій справі не станув на становиску обективним, що один і другий нарід мусить бути допущений до акції в справах господарских, але станув односторонно на становиску польским.

(П. Манух. Яко репрезентант польскої идеї!)

З жалем то константую і підчerkую, але отwerto вискажу і будемо се щораз гоłosнійше підносити, що не маємо намістника цісарского але польского. I в Відни будемо се підносити і до найвисших кругів той клық ся дістане, що take поступованє є нemożliwe.

A потім нас трактуєте радою культури краєвої під спільним дахом, щоби ми були дальше майоризовані як в раді шкільній краєвій, або иньшій спільній інституції. Заявляю рішучо, до жадної

ganizacyji ne dopustymo; dosyt majemo waszoho opikuństwa i pomocy, my ich ne potribujemo. Jaka łysz bude organizacja w kraju u nas, czy kulturalna czy ekonomiczna, chcemo maty spokij, chcemo swoji okremi sekcyj jak inszi narody, jak Czechy i Nimci, chcemo praciuwaty dla toji samej sprawy szczo i Wy ale dla swoho naroda i ne możemo pozwołyty na se, szczyby Wy pry pomocy sztucznoji bil-szosty zaberaty w swoji ruki wsiu włast i ti fondy, z czoho wyptywaje ruina dla naszoho narodu.

To jest kłycz rozpuki naroda, kłycz sprawdznoji oborony, jak tu pidnoszu, a pidnoszu na to, szczyby Wy raz znały, szczo my ne damo sia zwesty do znacznia sztucznoho pohnoju dla Waszych mrij politycznych i budemo wsiakymy sposobamy bez riżnyci stronnyctw naszych w naszym narodi tu ideu szyryty — i ona wże jest poszyrena, i bude tym narodom boronena do ostatka — riwnopravnist i riwnorjadnist ruskoho naroda, jeho samouprawa nacjonalno-połytyczna na obłasty własnioji zemly!

I nyny w tij chwyli poważnij, koły padajut hroźby z odnoho i druhoho boku, hroźby, jakych nasz narid ne zlakaw sia i ne zlakne, jest ostanna chwyla roz-wahy pry nahodi reformy wyborczoji do Sojmu krajewoho, szczyby tut ruku pryłozyty do uładzenia miżnarodnych widnosyn. My žadajemo i budemo žadaty takych praw wyborczych, szczyby my tut w tim kraju na naszij zemly sami uprawłaty samostijno naszymy sprawamy i szczyby w tim kraju jak dowho my oba narody tut żywemo niczo sia ne stało bez naszioji zhody i naszoho przyzwolenia. (*Brawa*).

My ne damo sia zaminyty w proszakiw i żebrakiw połytycznych i chto dumaje, szczo my sia wdowołymo pıatoju czastyju mandatiw hrubo myłyt sia, bo my toho ne pryjmemo. Ne damo sia widstraszyty nijakymy uhrozamy ani nijakim terrorom, ale budemo iszły do toji mety śmiło, neustraszymo i bezzhladno. Nasz narid żywe swoim żytiem i maje wże dost samoswidomosty połytycznoji, szczo nichto ne potrafyt jemu jeho własnoho žytia widobraty.

Na tim kińczu. Može moi słowa riszuczi były dla was przykri i za strohi, ale szczyro wyskažu, szczo w tij waźnij i poważnij chwyły, koły kłycz mas narodnych dochodyt do dwerej Sojmu, szczyby zapukaty o hołos, musyte rozważyty pytanie najwaźnije, bo pytanie jak majemo dal-

spільnoji organizacyji ne dopustymo: dosyt maemo waszoho opikuństwa i pomoci, my ix ne potribujemo. Jaka lišz bude organizacija w kraju u nas czy kulturalna czy ekonomiczna, chcemo maty spokij, chcemo swoi okremi sekcyj jak inšzi narodi, jak Czechy i Nimci, chcemo praciuwaty dla toj samej pracj, ŗco i wy, ale dla swogo naroda i ne możemo pozwołiti na se, ŗcobi wy przy pomoci ŗtucznoji bilyšosty zabirali w swoj ruki vsju wlast i ti fondy, z czogo wplywae ruina dla naszogo naroda.

To e klich rozpuki naroda, klich sprawdznoji oborony, jak tu pidnoszu, a pidnoszu na to, ŗcobi Wy raz znali, ŗco mi ne damo sia zwesty do znacznia ŗtucznoho pohnoju dla waszych mrij politycznych i budemo vsyakimi sposobami bez riżnicy stornnyctw naszych w naszym narodi tu ideu ŗiriti i ona wże eŗt poŗyrena i bude tym narodom boronena do ostatka — riwnopravnist i riwnorjadnist ruskoho naroda, ego samouprawa nacjonalno-polityczna na obłasti wlastnoji zemli.

I nini w tij chwili poważnij, koły padajut hroźby z odnoho i drugoho boku, hroźby, jakych nasz narid ne zlakaw sia i ne zlakne, eŗt ostanna chwyla roz-wahy przy naŗodi reformy wyborchoj do Sojmu kraewoho, ŗcobi tut ruku przyłoziti do uładzenia miżnarodnych widnosyn. My žadajemo i budemo žadati takich praw wyborczych, ŗcobi my tut w tim kraju na naszij zemli sami uprawłali samostijno naszymi spravami i ŗcobi w tim kraju ak dowho my oba narodi tut žiwemo ničo sia ne stało bez naszioj zhody i naszoho przyzwolenia.

My ne damo sia zaminyty w proszakiw i žebrakiw politycznych i chto dumae, ŗco mi sia wdołymo pıatoju czastyju mandatiw, hrubo miliyt sia, bo my toho ne przyjmemo. Ne damo sia widstraszyty niykimi pogrozami ani niykim terrorom, ale budemo iszły do toj mety śmiło, neustraszymo i bezzhladno. Nasz narid žive swoim žitem i mae wże dosyt samoswidomosti politycznoji, ŗco nihto ne potrafyt jemu ego wlastnoho žytia widobraty.

Na tim kińcu. Može moj rišuczi slo-wa byli dla was przykri i za strogi, ale ŗcero wiskaję, ŗco w tij waźnij i poważnij chwili, koły klich mas narodnych dochodit do dweryj Sojmu, ŗcobi zapukati o hołos, musyte rozważite pitane naj-ważnije, bo pitane jak maemo razom

sze razem żyty na podstawie równoprawności. Rozważił bo może być za późno.

Zajawiają, szczo koły ciła administracja fundów krajowych nieprawo znachodyt sia w rękach polskich a nie oboch narodów nie mozu zhodyty sia na udiłenie absołutoryi.

(*Brawa i oklaski*).

P. Makuch. Proszu o hołos.

P. Piniński. Proszę o głos.

P. Urbański. Proszę o głos w sprawie formalnej.

Marszałek. Głos ma p. Urbański w sprawie formalnej.

Urbański. Wnoszę zamknięcie rozprawy.

Marszałek. Jest wniosek zamknięcia rozprawy. Do głosu zapisani są pp. Makuch i Piniński. Czy żąda kto jeszcze głosu? (*Nikt*). Kto się zgadza na zamknięcie rozprawy, zechce rękę podnieść. (*Większość*). Przyjęto.

Głos ma zapisany p. Makuch.

P. Makuch. Wysokij Sojme!

Komisja budżetowa predkładaє wnesok, szczo by udiłyty Wydiłowy krajowemu a tak samo i Radi szkolnij krajewij absołutoriju z rachunkiw obniatych budżetom za rik 1909. Pytaju sia Sojmu, czy my reprezentanty ruskoho narodu, je w tym położeniu, szczo byśmo za takim wneskom moły hołosowaty.

Czy w naszym położeniu politycznym i nocjonalnym szczoś zminyt sia, szczo by nasza ruka, ruka reprezentatiw naszoho naroda, moła pidnesty sia za udiłeniem absołutoryju.

W naszym położeniu niczo nie zminyło sia, nasi domahania tut w tій Pałati pidneseni ne žystaly w najmenszij dribnicy uzhladneni, nad naszymy żadaniamy perchodyt sia do poriadku dnewnoho a najczastijšie ne daje sia żadnoji widpowidy.

Najważniejsze nasze żadanie nyni, żadanie reformy wyborczoji sojmowoji takoji, szczo by ona naszomu narodowy dała tilky zastupnykiw, jak sia należyt — poki szczo ne jest uzhladnene i ne majemo żadnoji nadiji, szczo by moło buty uzhladnene. Dawno wże reforma wyborcza bułaby dijszła do uspihu, dawno ta Pałata bułaby zminyła doteperisznu staru ordynaciju wyborczu, jakby odno nestojało na pereszkođi: sprawa przyznania ruskomu narodowy jeho mandatiw. Nyni wsi partji toji Pałaty liysz w tym odnim zhidni, szczo wyszukujuť, jakymby sposobom ruskij narid w tій sprawie wyruchtowaty. Szcze poperedna kadencja sojmowa bułaby wże uchwałała reformu wyborczu, jakby ne o odno chodyło: jak nas w tій sprawie wyruchtowaty! (**P. Staruch.** Obrabowaty!)

Nyni, koły liwycia toho Sojmu siahaje po właśť w kraju, powynna zrozumity,

дальше жити на підставі рівноправности. Розважіть бо може бути за пізно.

Заявляю, що коли ціла адміністрація фондів краєвих неправо знаходиться в руках польських, а не обох народів, не можу згодити ся на уділене абсолюторії.

П. Макух. Прошу о голос.

П. Макух. Високий Сојме!

Камісія бюджетова предкладає внесок, щоби уділити Виділови краєвому, а так само і Раді шкільній краєвій абсолюторію з рахунків обнятих бюджетом за рік 1909. Питаю ся Сојму, чи ми репрезентанти руского народа, є в тім положеню, щобиśмо за таким внеском могли гоłosувати.

Чи в нашім положеню політичнім і національнім щось змінило ся, щоби иаша рука, рука репрезентатів нашого нирода могла піднести ся за уділенем абсолюторії,

В нашім положеню иічо не змінило ся, наші домаганя тут в тій Палаті піднесені, не зістали в найменшій дрібници узгляднені, над иашими жаданямй перходить ся до порядку дневного а найчастійше не дає ся жадної відповіді.

Найважнійше иаше жаданє нині, жаданє реформи виборчої соймової такої, щоби она нашому народови дала тильки заступників, як ся належить — поки що не єсть узгляднене і не маємо жадної надії, щоби могло бути узгляднене. Давно вже реформа виборча булаби дійшла до успіху, давно та палата булаби змінила дотеперішну стару ординацію виборчу, якби одно не стояло на перешкоді: справа признаня рускому народови его маидатів. Нині всі партії тої Палати лиш в тім однім згідні, що вишукують якимби способом руский иарід в тій справі вирихтувати. Ще попередна каденция соймowa булаби вже ухвалила реформу виборчу, якби не о одно ходило. Як нас в тій справі вирихтовати! (**П. Старух.** обрабувати!)

Нині коли лвиця того Сојму сягає по влаśť в краю, повинна zrozumity, ще

szczo ruskyj narid jako narid demokratycznyj jest może odynokym sojuznykom w tym szczo by demokratyczni elementa mogli wyderety własť elementom szlachockym. Liwyčia ne chce nawet toji własťy uzyaskaty, szczo by nas ne wzaiaty do pomocy i wołyt pid jarmom szlachockym tut sydity, buty oboroncem szlachockych prywilejiw w tym Sojmi, aby łysz nas jako riwnorjadnyj narid tut ne traktowały.

Panowe z liwyći dały najlipszyj dokaz w swoim projekti, jak nas choczete traktowały. Choczete daty nam 17% mandatiw. (P. **Kiweluk**. To łychwa!) A precieñ najradyalnijszyj posoł toji Pałaty p. Stapiñskij buw łaskaw zaofirowaty nam na razi łysz w publykacjach $\frac{1}{4}$ czast mandatiw, toj własne najradyalnijszyj posoł, kotryj oczywydno szafuje tym radykalizmom na wsi storony. chce nam taku blahodat daty!

To łysz oden prymir widnoszenia sia toji Pałaty do naszych żadañ połytycznych. A czy w inszych sprawach my majemo jakenebud' zrozuminie z Waszoji storony? A chotiajby w sprawach kulturnych i proświtnych, na kotrych wiczno jizdyte, szczo Wy prychylni naszoho kulturnoho rozwoju, czy chocz odyn krok napered зроблено, czy nawet w tak newetyczkij sprawi, jak udiłenie prawa publycznocy naszij uczyteliskij żeñskij semynaryji ruskoho towarystwa pedagogicznoho; czy choť na krok postupłeno. Rada szkilna krajewa stanula na tym stanowysku, szczo ne może buty prywatnoji ruskoji seminarii z wykładowym ruskym jazykom. Z odnoji storony musymo utrymuwaty take wełyke czysto Waszych szkil w kraju, bo na to stoit c. k. žandar, kotryj stiahaje podatok, a z druhoji storony składajemo sia szcze dribnymy łeptamy na to, szczo by utrymuwaty swoji szkoły prywatni, kotri ne możut sia doczekaty prawa publycznocy.

I nasi dity wychodiat potim z tych szkil do polskych uczyteliskich semynaryj zdawaty ispyt i tam kiepkujut sobi z nych i pytajut łysz po polsky, szczo by pokazaty dytyni, szczo ne distane sia na żadne stanowysko jak chocz rusku szkołu kińczyty. A koły distane dyplom, to inspektor ne dasť jemu widpowidnoho miscia, chotiaj wilnych posad jest masa i to obsadżenych neukwalifikowanymy syłamy. Nyni w tij chwyły distawjem łyst uczytela z obertyñskoho okruha sudowoho, horodeñskoho powita, hde win pysze, szczo wże wid czerwca w 6 okruhach staraw sia o jakuś posadu i ne distaw, tak szczo teper chyba na

руський нарид jako нарид демократичний єсть може одиноким союзником в тім, шчо би демократичні елемента могли видерти власть елементам шляхоцким. Лівиця не хоче навіть тої власті узискати, шчо би нас не взяти до помочи і волить під ярмом шляхоцким тут сидіти, бути оборонцем шляхоцких привілеїв в тім Соїмі, аби лиш нас jako рівнорядний нарид тут не трактувати.

Панове з лівиці дали найліпший доказ в своїм проекті, як нас хочете трактувати. Хочете дати нам 17% мандатів. (П. **Кивелюк**. То лихва!) А прецінь найрадикальніший росол тої Палати п. Стапінський був ласкав заофірувати нам на разі лиш в публикациях $\frac{1}{4}$ часть мандатів; той власне найрадикальніший посол, котрий очевидно шафує тим радикалізмом на всі сторони, хоче нам таку благодать дати.

То лиш один примір відношення ся тої Палати до наших жадань політичних. А чи в в иньших справах ми маємо яке-небудь зрозуміне з вашої сторони? А хотяйби в справах культурних і просвітних, на котрих вічно їздите, шчо ви прихильники нашого культурного розвою, чи хоť один крок наперед зроблено, чи навіть в так невеличкій справі, як уділене права публичности нашій учетельскій жеñській семинарії руского Товариства педагогічного, чи хоť на крок поступлено? Рада шкільна краєва станула на тім становиску, шчо не може бути навіть приватної рускої семинарії з викладовим язиком руским. З одної сторони мусимо утримувати take велике число ваших шкил в краю, бо на то стоить ц. к. жандар, котрий стягає податок, а з другої сторони складаємо ся ще дрібними лептами на то, шчо би утримувати свої школи приватні, котрі не можуть ся дочекати права публичности.

І наші діти виходять потім з тих шкил до польских учительских семинарий здавати іспит і там кепкують собі з них і питають лиш по польски, шчо би показати дитині, шчо не дістане ся на жадне становиско, як схоче руску школу кінчити. А коли дістане диплом, то інспектор не дасть йому відповідного місця, хотяй вільних посад є маса, і то обсаджених неукваліфікованими силами. Нині в тій хвилі діставем лист учителя з обертинського округу судового, городеньського повіта, де він пише, шчо вже від червня в 6 округах старав ся о якусь посаду і не дістав, так шчо тепер хиба на жебри

żeбры pity musyt, chotiaj maje świdoctwo dobre a obyczaji nawit duże dobri. Do toho nasz narid schodyt, szczo pryczyniajuczcy sia do utrymywania swoimy fondamy szkół i finansiw krajowych, my schodymo na żeбракиw, na helotiw, kotrym miscia tut ne ma nijakoho.

Koły wy syplęte hroszem, koły my nyny utrymujemy wetyku masu szkół z fondu krajewoho, czy tam majemo szczo nebud do skazania? Tam ne ma Rusyna uczytela chot sut ruski syły, kotriby mohły uczyty.

Tam nema ruskych dityj, bo ruski dity ne śmijut toji szkoły kińczyty, szczo by piźnysze mohły buty pańskymy fornalamy. Bo pańskym fornalem musyt buty czołowik swij. Win może buty dribnym robotnykom, bo dribnyj robotnyk tak duże mało zarablaje, szczo nichto jemu ne zawadyt.

Koły my stawlały w komisji szkolnij wnesok, szczo by nam dały chotiaj odnu szkołu promysłowu, a Wy szczo na to? Mynaje dwa lita, a my niczo ne distały.

A koły my nyny stawlajemo wnesok, dajte nam odnu szkołu realnu, by narid maw możnist swoich ludyj, kotrychby mih zatrudniaty, wyobrazuwały, to nad sprawoju toju Wy perechodyte do poriadku dnewnoho, abo tak protiahajete, szczo nikoly ne distanemo widpowidy.

Jakżeż Panowe Wy orudujete tymy fondamy, kotri majut ity na popyranie rilnyctwa? Tu wże mij duże powaźnyj perredbesidnyk Dr. Lewyckyj dokładno z illustrowaw, jak to sia robyt. A koły ja choczcu tiji sprawy ditknuty, to łysze dlatoho, szczo Wy Panowe toj fond, na kotryj niczo ne dajete, choczete wziaty w swoji ruki i tym fondom choczete nas w swoju newolu wziaty. Maju tu na uwazi fond dla pidnesenia hodowli chudoby. Koły polska i ruska reprezentacja zhodyła sia, szczo toj fond maje buty podilenyj i odna i druha naridowist mała partycypuwały, to nyny dijszło do toho, szczo Wydił krajewyj distaje taku wetyczcznu sumu toho fondu, szczo nam wże niczo sia ne łyszło i chotiajby sia szczoś łyszło, to my niczoho ne distanemo.

Nyny prawytelstwo na pryporuczenie Wydiłu krajewoho i namistnyka rozdilyło ti 3.400.000 w toj sposib, szczo 3.000.000 wziało pid swoje urjadowanie, a łysze 400.000 przyznaczyło do podiłu meży towarystwa rilnyczy. Toj sposib postupowania je najwyraznijszym dokazom wirołomstwa awstrijskoho prawytelstwa i tutejszoho prawytelstwa krajewoho i tutejsze

пiти мусить, хотяй має свiдоцтво добре а обичаї павiть дуже добрj. До того наш нарид сходить, що причиняючи ся до утримуваня своiми фондами школ i фiнансiв краевих, ми сходимо на жебракив, на гельотiв, котрим мiсця тут нема нiякого.

Коли ви сиплете грошем, коли ми нинi утримуємо велику масу школ з фонду краєвого, чи там маємо що небудь до сказаня? Там нема Русина учителя, хоть суть рускi сили, котриби могли учити.

Там нема руских дiтий, бо рускi дiти не сьмиють тої школи кiнчити, що би пiзнiйше могли бути пальскими формалями. Бо пањским формалем мусить бути чоловик свiй. Він може бути дрибним робiтником, бо дрибний робiтник так дуже мало заробляє, що нiхто єму не завадить.

Коли ми ставляли в комисii шкiльнiй внесок, що би нам дати хотяй одну школу промислову, а ви що на то? Ми нає два лiта, а ми иґчо не дiстали. А коли ми нинi ставляємо внесок, дайте нам одну школу реальну, аби нарид мав можнiсть своiх лудий, котрихби мiг затрудняти, виобразувати, то над справою тою ви переходите до порядку дневного або так протягаєте, що ми нiколи не дiстанемо видповиди.

Якжеж Паиове ви орудуєте тими фондами, котри мають iти на попиране рiльництва? Ту вже мiй дуже повижний передбесiдник Др. Левицкий докладно зiлюстровав, як то ся робить. А коли я хочу тi справи дiткнути, то лише длатого, що ви Панове тої фонд, на котрий иґчо не даєте, хочете взяти в своi руки i тим фондом хочете нас в свою newолу взяти. Маю ту на увазi фонд для пiднесеня годiвлi худоби. Коли польска i руска репрезентация згодила ся, що тої фонд має бути подiлений i одна i друга народнiсть мала партиципувати, то нинi дiйшло до того, що Видiл краєвий дiстає таку величезну суму того фонду, що нам вже иґчо ся не лишило, i хотяйби ся щось лишило, то ми иґчого не дiстанемо.

Нинi правительство на припоручене Видiлу краєвого i намiсника rozdilyло ti 3,400,000 в тої sposib, що 3,000,000 взяло pid своє урядованє, а лиш 400,000 призначив до подiлу мiж товариства рiльничi. Тої sposib поступованя є найвиразнiйшим доказом вiроломности австрийского правительства краєвого i тудейшого правительства краєвого i тудейше

prawytelstwo staraje sia toje naprawy, szczo prezes Koła polskoho zrobyw. I toj najmudrijszyj namisnyk Bobrzyński potrafiw tu sprawu tak wywesty, szczo Rusyny wyszły z kwitkom. I była najwyrazniejsza umowa, szczo ne tylko czast' z toho mała buty poditena meze polskij i ruskyj narid, ale i czast' z 5,000.000, kotri Hałyczyna distane doty, doky ne bude zahalnoi organizacyji rilnyczoji.

(P. Głabiński. Wyście tam nie byli).

Czy ja tam buw czy ni o to sia ne rozchodyt; pry ne odnij riczy my ne były, ale sprawu znajemo.

Tymy 400.000 chce nuni krajewe prawytelstwo vyhriwaty w naszym narodi worohiw i tak manipuluje, szczo selanyn distane może $\frac{1}{5}$ czast'.

To je sukces toji ciłoji uhody polskoruskoji w tij sprawi i to je memento jak my majemo dalsze postupaty, to je memento, szczo prawytelstwo centralne i krajewe ne dotrymuje umowy, koły zrobyło jawno w prysutnosti mnohych reprezentantiw w parlamenti. (P. Kiweluk. Istoryczni umowy były taki sami).

Chocz u howyryty o tych fondach, kotori z waszoho krajewoho skarbcia majut ity na subwencyju. Koły wy tak czużym fondom choczete oruduwały, szczo by nasz narid krywdyty, szczoż wy doperwa z waszym fondom choczete zrobyty.

Nyni, koły tylko kompetentnych porjadnych ludej zhołosyło sia o pryniatie do akademii rilnyczoji w Dublanach, to dla nych ne było miścia. Czolowik, kotoryj skinczyw fakultet filozoficznyj na uniwersyteti lwiewskim i buw suplentom, podaw sia do akademiji dublańskoj bo maw potiah do nauk pryrodnich, to Wydił krajewyj widkynuw jeho prośbu. I nuni, koły staraje sia chtoś o stypendyju dla słuchacziw na uniwersyteti krakiwskim na studjum pryrodnycze to Wydił krajewyj perechodyt nad tym do porjadku. To samo majete w riżnych fondach, hde my partycypujemo. A koły my distajemo $\frac{1}{3}$ czy $\frac{1}{5}$ czy szestu czy $\frac{1}{20}$ jakołoš fondu, to distajemo z welykym ponyżeniem i treba, szczo by chtoś ne odnu, ale desiat' par czerewykiw schodyw, szczo by wyprosity ochłap 200 czy 300 koron subwencyji. Tak wy orudujete fondom, na kotoryj my składjemo nasz krwawyj hrisz. W naszych oc ach rostut' opłaty a z tych opłat Wydił krajewyj bude maw bilshi dochody, jak dodatki do podatkiw bezposerednych, a my ludnist' kotora maje 3,400.000 ludyj musyimo w we-

пуавительство старае ся те направити, що презес Кола польского зробив. I той наймудрийший нямісник Бобжинський потрафив ту справу так вивести, що Русини вийшли з квітком. I була найвиразнійша умова, що не тільки часть з того мала бути поділена між польский і руский нарид, але і часть з 5,000.000, котрі Галичина дістае доти, доки не буде загальної організації рільничої

Чи я там був чи ні, о то ся не розходить, при неодній річи ми не були, але справи знаємо.

Тими 400.000 хоче нині краеве правительство вигрівати в нашім народі ворогів і так маніпулюе, що селянин дістане може $\frac{1}{5}$ часть.

То є sukces тої цілої угоди польско-рускої в тій справі і то є memento, як ми маємо дальше поступати, то є memento, що правительство центральне і краеве не дотримує умови, коли зробило явно в присутности многих репрезентантів в парламентах. (П. Кивелюк. Историцині умови були такі самі.)

Хочу говорити о тих фондах, котрі з вашого краєвого скарбця мають іти на субвенції. Коли ви так чужим фондом хочете орудувати, щоби наш нарид кривдити, щож ви дперва з вашим фондом хочете робити.

Нині коли тільки компетентних лудий зголосоило ся о принятє до академії рільничої в Дублянах, то для них не було місця. Чоловік, котрий скіичив факультет філософичний на університеті львівским і був суплентом, подав ся до академії дублянської, бо мав потяг до наук природних, то Виділ краєвий відкинув єго просьбу. I нині коли старае ся хтось о стипендию для слухачів на університеті краківским на студіум природниче, то Виділ краєвий переходить над ним до порядку. То само маєте в ріжних фондах де ми партиципуємо. A коли ми дістаємо $\frac{1}{3}$ чи $\frac{1}{5}$ чи шесту чи $\frac{1}{20}$ якогось фонду, то дістаємо з великим пониженєм і треба, щоби хтось не одну але десять пар черевиків сходил, щоби випросити охлп 200 або 300 корон субвенції. Так ви урудуете фондом, на котрий ми складаємо наш кровавий гріш. В наших очах ростуть оплати а з тих оплат Виділ краєвий буде мав більші доходи, як додатки до податкім безпосередних, а ми лудність, котра має 3,400.000 лудий, мусимо в великий ча-

lykij czasty opłaty ti składaty, a z waszoji storony my niczo ne majemo.

Choczu szcze kilka sliw zhadaty pro administracyju derżawnu w naszym kraju, chotiaj mihbym stiahnuty zakyd, szczo to tutka ne należyt' szczo namistnyk ne widpowidaje przed Sojmom i szczo Sojm i zamknenie rachunkiw niczo ne maje z jeho urjadowym prawytelstwom. Ale namisnyk w Hałyczyni je reprezentantom polskym ne namisnykom cisarskym, i jesty win robyt' szczoś, to robyt' dla ideji polskoji, a w bil-szji miri dla szlachockoho panowania polskoho. My ne majemo namisnyka, do kotroho byśmo mały dowirje, bo win wychodyt' jako „Parteimann“, jako czeń partyji, czeń naroda i jeho prawlinie wychodyt' na koryst' waszu. Koły nas tu zdiesiatkowano my w Sojmi majemo buty świdkamy jak wy sia znuzczajete nad namy i uchwalujete, szczo choczete, i koły my majemo trocha toji rabulitnoji krowy, szczo możemo wysydity, to je szczastie. Bo kołyby my ne były raby, byłyby ne synamy naroda, kotryj 500 lit buw w waszji newoły to taja pałata bułaby ne urjadowała. My powynni trupamy polahty i ne daty sia znuzczaty, tak jak wy sia znuzczajete.

A koły taja bezsylna reprezentacyja ide do naroda i powidaje, szczo my zastupnyky niczo ne możemo, ale ty maso! narode mozesz upimnuty sia swoim holosom o swoji prawa, to tohdy c. k. namisnyk znosyt' konstytucyju w Hałyczyni konfiskuje gazety, konfiskuje wsio, aby narid ne oburjuwaw sia, aby narid ne poper swoim holosom swoich reprezentantiw.

Seho roku specjalno hałycckaja administracyja duże zaopikuwała sia namy, koły na uniwersyteti lwiewskim wybuchły rozruchy, koły naszu mołodiż zmasakrowano i pobyto, koły naszu mołodiż zamkнено i trymano piwtretia misiacia w areszt, to oczewydno, szczo ciłyj narid interesuwaw sia, szczo rodcyzi tych syniw, kotory z uniwersytetu distały sia do kryminału chotily skazyty swoje zdanie. A ne mohły toho zrobyty, bo namistnyk cisarskij zawisyw konstytucyju i wid 1. łypnia do 31. łypnia nijakoje wicze ne mohło sia w Hałyczyni widbuty. Starosty distały przykaz ne dopustyty, bo inaksze ne mohło przyty do toho, szczozy narid mił sia zajawyty do toji kwestyji. To samo dijało sia i dije sia. Ne czuwana ricz, szczozy swoboda presy buła tak zwiazana, szczozy presa buła tak masakrowana jak w Hałyczyni. Namisnyk własne pokazaw: ne daty żadnoji konsty-

сти оплати ті складати, а з вашої сторони ми нічо не маємо.

Хочу ще кілька слів сказати про адміністрацію державну в нашім краю, хотяй мігбим стягнути закид, що то тутки не належить, що намісник не відповідає перед Соймом і що Сойм і замкнене рахунків нічо не має з єго урядовим правительством. Але намісник в Галичині є репрезентантом польским не намісником цісарским і если він робить щось, то робить для ідеї польскої, а в більшій мірі для шляхоцкого панования польского. Ми не маємо намісника, до котрого бисьмо мали довірє, бо він виходить jako „Parteimann“, jako czeń партії, czeń народа і єго правліне виходить на корист' вашу. Коли нас ту дзесятковано, ми в соймї маємо бути сьвідками, як ви ся знуцаете над нами і ухвалуете що хочете, і коли ми маємо троха тої раболітної кровн, що можемо висидіти, то є щастє. Бо колиби ми не були раби, колиби не синами народа, котрий 500 літ був в вашій неволи, то та палата булаби не урядовала. Ми повинні трупамн полягти і не дати ся знуцати, так, як ви ся знуцаете.

А коли та безсылна репрезентация иде до народа і повідає, що ми заступники, нічо не можемо, але ти масо! народе! можеш упімнути ся своїм голосом о свої права то тогди ц. к. намісник зносить конституцію в Галичині конфіскує газети, конфіскує все, аби нарид не обурював ся, аби нарид не попер своїм голосом своїх репрезентантів.

Сєго року специяльно галицка адміністрация дуже заопікувала ся иами. Коли на університетї львівскім вибухли розрухи, коли нашу моłodiж змасакровано і тримано через півтретя місяця в арешті, то очивидно що цілий нарид ся інтересував, що родичи тих синів, котрі з університету дістали ся до криміналу, хотіли сказати свое зданє. А не могли того зробити, бо намісник цісарский зависив конституцію і від 1. липня до 31. липня ніяке віче не могло ся відбути в Галичині. Старости дістали приказ недопустити, бо інакше не могло прийти до того, щоби нарид міг ся заявити до тої kwestії. То само діяло ся і дїє ся. Нечувана річ, щоби свобода преси була так звязана, щоби преса була так масакрована як в Галичині. Намісник власне показав: не дати жадної конституції, всьо

lucyji, wsio złomaty, szczoby narid ne mił sia dowidaty, szczo sia dije.

A dlaczoho pryjszło na uniwersyteti do toho? Postupowanie namisnyka było przyczynoj i win obowiazanyj je za toje widpowisty. Kołyby centralne prawytelstwo było skłonnijšie, szczoby nasi słuszni domahania w sprawie uniwersyteckij uzhladnuty, kołyby Koło polske było zklonnijšie, szczoby takie ustupstwo zrobyty to tu w kraju namistnyk cisarskyj stawłaje kołody na poperek i ne dopuskaje, szczoby ta sprawa zistała połahodżena. To je beztoronne panowanie eksclencyi namistnyka, to je bozstoronne panowanie, kotore sia tutkaj fak afiszuje i kotore sia afiszuje przed centralnem prawytelstwom, koły sia przedstawłaje, szczo Bobrzyńskij je nadzwyczajno prychnyj dla ruskoho naroda.

(P. Staruch. Pryjatel).

Nedawno buwjem świdkom, szczo namisnyk w swojej promowi pry otwertiu Sojmu zajawyw, szczo win postaraw sia, szczo w kraju buw spokij, i szczo w kraju buw dijsno spokij i ne było zabureń i szczo win ohołosyw patent o ohranyczenia prawa noszenia i posidania orużyja.

Se rozporządzenie ne widnosyt sia do ciłoho kraju, ale do dejakych poodynokych powitiw. Pytajuś zwidky prawo do wydanja takoho rozporządzenia? Czy szczo w Hałyczyni zajszło takoho, szczoby JE. Namisnyk mił sia — aby tak skazaty — czipaty takich wyimkowych sredstw i takie rozporządzenie wydaty? Prawda panowe, cisarskyj patent z 1852 roku daje namisnykowy prawo takie rozporządzenia wydaty, ale w naszij konstytucyjnij derżawi je nowijszuj zakon z 1869 r. de win każe, szczo łysze iz zawiszeniem konstytucyji wiażet sia ohranyczenie prawa noszenia orużja. I jeslyby sia dywyty na siu sprawu iz toho konstytucyjnoho stanowyska, to namisnyk pozwołył sobi zawisyty konstytucju.

Але jesly takie rozporządzenie wyjszło, to jakiz pidstawy były do toho? Czy n. p. w towmackim powiti zajszow słuczaj chotiajby oden, deby chtoś z oruzjem w rukach na druhoho napaw i zrobyw jaku nebud' hałaburdu. Ni! Ja maju duże do ділania na seli i ne maw nijakoji widomosti o czymś podobnim i možu was uwiryty, szczo nyczo takoho ne było. Chyba, szczo JE. Namisnyk połahajuczy na relacyjach starosty, chotiw toj powit w takuj wyimkowyj regime postawyty, szczoby tam opozycyjnyj posoł krytykujuczy ciłu hospodaruku Rady powitowoji w Towmaczy i žada-

зломати, щоби нарід не міг ся довідати, що ся діє.

А длячого прийшло на університеті до того? Поступоване намісника було причиною і він обов'язаний є за то відповіді. Колиби центральне правительство було схлонніше, щоби наші слухні домагаія в справі університецкій узгляднити, колиби Коло польське було схлонніше, щоби таки уступство зробити, то ту в краю намісник цїсарський ставляє колоди на поперек і не допускає, щоби та справа зістала полагоджена. То є безсторонне панованє ексц. намісника, то є безсторонне панованє, котре ся тутки так афішує і котре ся афішує перед центральним правительством; коли ся представляє, що Бобжинський є незвичайно прихильний для руского народа.

(П. Старух. Приятель!)

Недовго бувем сьвідком, що намісник в своїй промові при отвореню Соїму заявив, що він постарав ся, щоби в краю був спокій і що в краю був дійсно спокій і не було забурень і що він оголосив патент о ограниченю права ношения і посіданя оружия.

Се розпорядженє не відносить ся до цілого краю, але до деяких поодиноких повітів. Питаюсь, звідки цраво до виданя такого розпорядженя? Чи що в Галичині зайшло такого, щоби Ексц. Намісник міг ся — аби так сказати — чїпати таких виїмкових средств і таке розпорядженє видати? Правда панове, цїсарський патент з 1852 р. дає намісникови право таке розпорядженє видати, але в нашій конституційній державі є новійший закон з 1869 р., де він каже, що лише із завішенем конституції вяжуть ся ограниченє права ношения оружия. І еслижи ся дивити на сю справу із того конституційного становиска, то намісник позволив собі зависити костатуцію.

Але если таке розпорядженє вийшло, то які підстави були до того? Чи н. п. в товмацкім повіті зайшов случай хотяйби один, деби хтось з оружьем в руках на другого напав і зробив яку небудь галабурду. Ні! Я маю дуже до ділания на селі і не мав ніякої відомости о чїмсь подібним і можу вас увирити, що нічо такого не було. Хйба, що Ексц. Намісник ролягаючи на реляциях старости, хотїв той повіт в такий виїмковий регіте поставити, щоби там опозиційний посол, критикуючи цілу господарку ради повітової в Товмачи і жадаючи, аби там

жучы, абы там новы людзі прыйшлі, не міг ся з людносьцю камунікаваць. Можа той патэнт мав служыць да таго, каб даць выдэлу паважнаму можаць далей безкарна шафаваньне фундамі і зруйнаваць повіт цэлым, бо і так нині ё ё майжа цэлым зруйнаваны.

Сказав п. Намісник, што сего рода распарадкаваньне было на се патрэбна, бо партыйны пристрасты так ся розгорылі нават паміж партыямі рускімі, што можа прыйсьці да ужыць аружыя і він дажа яка запобіжлівы патрон, хотів такія распарадкаваньне выдаты.

Шчо да таго аргумэнта — то то ё муштarda па обідзі.

Коли в стрыйскім повіці, да котраго распарадкаваньне таксама ся відносьць, був рух про выборы посла соймавога, де былі пристрасты, ты тагда распарадкаваньне ся не выдало і пазволено безкарна нападаты бандытам на супокійных горожан, а татых горожан, котры ся боронілі пазваляно зачыкаць да крыміналу.

(П. Т. Старух. Так само як в лвівскім універсітэці!)

Чы ЖЕ. Намісник не міг скорше таго зрабіць? Він ся тагда супокійно дывіў, як і староства на всі ті подзі, а нині падае муштardu па обідзі і підтыгае повіт під такі выімковы распарадкаваньне!

Так само в повіці сокальскім. Пытаем ся ріжных людзей, адвакатаў, чы був там хоть один случай, котры даў бы прытоку да выданя такога распарадкаваньне? Нема.

Здавалобы ся, што намісник хотів якась рэвалюцыю здусіць, бо тілько на случай рэвалюцыі выдае ся такі распарадкаваньне. Панове! Дійсна ё рэвалюцыя, але з горы; ёсьць тэрор, але з горы!

Панове! Чы не ёсьць тэрорам ёсьць ся на цэлай лініі канстытуцыйнае право про зборы і віча анулюе адным потягненьнем пера?

Чы то не стан выімковы, ёсьць нема майжа аднога нумэру якай небудь рускай газэты, каб не був скафіскаваны за річы, котры даўнішце цэлым переходілі? Чы се не тэрор, коли староства і Рады повітові нішчаты люднісьць в страшэнны спосіб?

Мушу тут шчо адно згадаць, іменна, што в посліднім часі нішчэньне людносьці перайшло на Рады повітові і Выдэлы повітові.

Намісник відповідае за староства, отже згадана, што можа длішце булоб, по-

новы людзі прыйшлі, не міг ся з людносьцю камунікаваць. Можа той патэнт мав служыць да таго, каб даць выдэлу паважнаму можаць далей безкарна шафаваньне фундамі і зруйнаваць повіт цэлым, бо і так нині ё ё майжа цэлым зруйнаваны.

Сказав п. Намісник, што сего рода распарадкаваньне было на се патрэбна, бо партыйны пристрасты так ся розгорылі нават паміж партыямі рускімі, што можа прыйсьці да ужыць аружыя і він дажа яка запобіжлівы патрон хотів такія распарадкаваньне выдаты.

Шчо да таго аргумэнта, то то ё муштarda па обідзі.

Коли в стрыйскім повіці, да котраго распарадкаваньне таксама ся відносьць, був рух про выборы посла соймавога, де былі пристрасты, то тагда распарадкаваньне ся не выдало і пазволено безкарна нападаты бандытам на супокійных горожан, а татых горожан, котры ся боронілі, пазваляно зачыкаць да крыміналу.

(П. Т. Старух. Так само як у лвівскім універсітэці!)

Чы Эксц. Намісник не міг скорше таго зрабіць? Він ся тагда супокійно дывіў, як і староства на всі ті подзі, а нині падае муштardu па обідзі і підтыгае повіт під такі выімковы распарадкаваньне!

Так само в повіці сокальскім. Пытаем ся ріжных людзей, адвакатаў, чы був там хоть один случай, котры даў бы прытоку да выданя такога распарадкаваньне? Нема.

Здавалобы ся, што Намісник хотів якась рэвалюцыю здусіць, бо тілько на случай рэвалюцыі выдае ся такі распарадкаваньне. Панове! Дійсна ё рэвалюцыя, але з горы; ёсьць тэрор, але з горы!

Панове! Чы не ёсьць тэрорам ёсьць ся на цэлай лініі канстытуцыйнае право про зборы і віча анулюе адным потягненьнем пера?

Чы то не стан выімковы, ёсьць нема майжа аднога нумэру, якай небудь рускай газэты, каб не був скафіскаваны за річы, котры даўнішце цэлым переходілі? Чы се не тэрор, коли староства і Рады повітові нішчаты люднісьць в страшэнны спосіб?

Мушу тут шчо адно згадаць; іменна, што в посліднім часі нішчэньне людносьці перайшло на Рады повітові і Выдэлы повітові.

Намісник відповідае за староства, отже згадана, што можа длішце булоб, по-

neże marszałok krajowyj ne widpowidaje za Wydiły powitowi, witwiczatelnist peresty na Wydiły powitowi.

To, szczo sia dije w rudeckim powiti, ktoroho marszałok zasidaje w tij Pałati po demokratycznej storoni, to perechodyt wsiaकोje poniatie. My budemo mały szcze nahodu ciłu tu akcyju reprodukowaty.

Szczо sia po innych powitach dije, — to chto sia na se dywyt, musyt pryjty do perekonania, szczo roli sia pereminyły, i Rady powitowyji majut teper robyty toje, szczo dawniysze robyty starostwa, bo ich własne hra bude daľeko uspisznisza i bezpecznisza.

JE. Marszałok je w tim poľozenia, szczo win każe: Rada powitowa, Wydił powitowyj je autonomicznyj, ja ne maju prawa sia miszaty. Otże ta autonomija własne na doľyni może bezkarno robyty wsio szczo jeji sia pydobaje.

Ale suť dejaki riczy, kotri ja myszu pidnesty, szczo by udokumentuwaty, szczo terror ide z hory. Ne sztuka kynuty słowa, ale treba jich udokumentowaty. Otże maju oryginalnyj dokument — a takych dokumentiw je bohato, ale na razi ne budu wsich produkowaw — imenno jest tuť zasud (*moŭca okazuje akt*) odnoho czołowika z towmackoho powita na osnovi art. 11 rozporjadzenia z r. 1854. Koły hromada choczе sia boronyty protyw rozbojom wjita, kotryj nyszczyt hromadu, na kotroho wsia-kiji žaloby wneseni ne pomahajut, w kotroho oboroni prokurator staje w toj sposib, szczo abo donesenia kydaje do koszabо dochodzenie zastanawľaje z toj pry-czyny, szczo tam takyj weľyczynnyj materjał dokumentiw, szczo trebaby prokuratorowy dowsze peresydaty, 2 abo i 4 tyźdni — tohdy ludnist może mymochodom czypaty sia samooborony. Nyni nakľadaje sia kary na odyncy za obrazu wjitiw na se, szczo-by znyszczyty odyncy, szczo by w seli ne buľo nikoho, kotryjby sia bezprawnomu postupowanu wjita operaw.

Starostwo w Horodenci wydaľo wże w samim roci 1910 taku masu oriczeń karnych na pidstawі §§. 11 i 12 patentu, szczo maju ich tuť ciľu firu, a 10 iz odno-ho tilky sela. I starostwo pokaralo ich ne za te, szczo wjıt buw 15 raziw karanyj za kradź, szczo obkraw hromadu, szczo win tam dopuskaw sia takych a takych riczyj, lysze za te, szczo jemu zakynuły, szczo prodaw hoľos pry wyborach do Rady powitowoji w Horodenci i pytały sia, czy kowbasa buľa tak a tak dowha, a tak a tak kruba?

неже маршалок краевий не відповідає за Видли повітові, відвічальність перестити на Врділи повітові.

То що ся дїє в рудецкім повіті, котрого маршалок засідає в сій Палаті по демократичній стороні, то переходить всяке понятє. Ми будемо мали ще нагоду цілу ту акцію репродуковати.

Що ся по інших повітах дїє, то хто ся на се дивить, мусить прийти до переконаня, що ролі ся перемінили, і Ради повітові мають тепер робити те, що давнійше робили староства, бо їх власне гра буде далєко успішнійша і беспечнійша.

ЄЕ. Маршалок є в тим положєню, що він каже: Рада повітова, Виділ повітовий є автономічний, я не маю права зя мішати. Отже та автономія власне на долині може безкарно робити всьо, що єї ся подобає.

Але суть деякі річи, котрі я мушу піднести щоби удокументувати, що терор иде з гори. Не штука кинуті слова, але треба їх удокументувати. Отже маю оригінальний документ, а таких документів є богато — але на разі не буду всіх продукувати іменно є тут засуд одного чоловіка з товмацкогo повіта на основі арт. 11. розпорядження з р. 1854 Коли громада хоче ся боронити против розбоїв вїта, котрий нищить громаду, на котрого всякі жалоби внесені не помагають, в котрого обороні прокуратор стає в той спосіб, що або донесєня кидає до коша, або доходженє застановляє, з тої причини, що там такий велічезний матерьял документів, що требаби прокураторови довше пересидіти, 2 або і 4 тижні — тогди людність може мимоходом чіпати ся самооборони. Нині накладає ся кари на одиниці за образи вїтїв на се щоби знищити одниці, щоби в селі не було нікого, котрийби ся безправному поступовану вїта опирав.

Starostwo w Horodenci wydaľo wże w samim році 1910 taku masu оречень карних на рідставі §§. 11 i 12 патенту, що маю їх туť цілу фіру, а 10 із одного тільки села. I starostwo pokaralo їх не за те, що вїт буw 15 разів караний за крадїж, що обкрав громаду, що він там допускав ся таких а таких річий, лише за те, що єму закинули, що продав гоľос при виборах до Ради цовітової в Horodenci i питали ся, чи ковбаса була так а так довга, а так а так груба?

W towmackim powiti ukarano Iwana Kuźmu syna Dmytra, za te, szczo pereszkozduwaw wijtowy w urjadowaniu.

A se pereszkozduwanie buło w tim, szczo Iwan Kuźma wyjszowszy z cerkwy, prosyw szczyoby sia lude zatrzymały, bo win chce ohołosyty składku na bursu w Towmacy.

W Towmacy otworeno gimnazyju (P. T. Staruch. Polsku). Tak jest polsku gimnazyju i dlatoho my tam chotily zasnowały bursu dla bidnych ditej. My ne majemo kapitalistiw ani nijakoho fonda dyspozycyjnoho Wydiłu powitowoho ni Wydiłu mijskoho, tomu toj bidnyj selanyn po grejcaru abo po dwa musyt skydaty.

Szczyoby taku składku zibraty toj Iwan Kuźma skłykaw ludej i kaže: „Proszu zatrzymały sia, bo ja chcuzu ohołosyty składku na bursu“.

Naczalnyk hromady chotiw tomu pereszkozdyty i skazaw jemu: „Ne zatrzymuj ludyj“.

Na se jemu Kuźma skazaw: „Ty ne majesz meni niczoho do rozkazu. Ty ne potrebuješ zistaty, możesz sobi pijty a ja zrobłu, szczo uważaju potribnym“.

Jak siu sprawu przedstawjae właś, pozwolu sobi pereczytaty dosłowno z orzeczenia, kotre kaže tak (*czyta*):

I za se moi panowe, za se szczom tut pereczytaw c. k. komysar starostwa, bo ne sam starosta zaaplikowaw obżałowanomu na osnowi §. 11 rozporządzenia z r. 1854 hrywnu w kwot'i 40 K.

Moi panowe, możu służyty wam tut oryginałom toho orzeczenia, możu koźdomu se pokazaty, i pytajuś wśich prawnykiw, naj meni skażut, jakim czudom można opravdaty takie starostyńskie orzeczenie.

Ale na tim jeszcze ne koniec.

Koły toj Iwan Kuźma wnīs rekus protyw jeho zasudu karnoho do c. k. Namisnyctwa, to w tim rekursi naprowadyw, szczo naczalnyk hromady skarzyw jeho wże do sudu z § 312 za pereszkozduwanie w urjadowaniu i za obydu czesty i szczo sud w oboch razach uwilnyw jeho.

Se win w rekursi do Namisnyctwa naprowadyw, bo ne poczuwaw sia do nijakoji wyny, i pytaje jak moħło jeho starostwo uznaty wynnym i zasudyty na karu 40 K, koły jeho sud za to samo uwilnyw.

Starosta predkładajuczj sej rekurs pysze dosłiwno (*czyta*):

„Niniejszem przedkładam rekurs obwinionego z wnioskiem na nie uwzględnienie, gdyż tylko w ten sposób można poskromić radykałów.

(Głosy. To skandal.)

В товмацкім повіті укараіо Івана Кузьму сина Дмитра за то, що перешкоджував війтови в урядованю.

А се перешкоджуванє було в тім, що Іван Кузьма, вийшовши з церкви, просив щоби ся люди затримали, бо він хоче оголосити складку на бурсу в Товмачи.

В Товмачи отворено гімназію (П. Т. Старух. Польску.) так єсть польську гімназію і длятого ми там хотіли засновату бурсу для дітїй. Ми не маємо капіталістів ані ніякого фонду диспозиційного Виділу повітового ані Виділу мійського, тому той бідний селянин по грейцару або по два мусить скидати.

Щоби таку складку зібрати, той Іван Кузьма скликав людїй і kaže: Прощу затримати ся, бо я хочу оголосити складку на бурсу.

Началхник громади хотїв тому перешкодити і сказав єму: „Не затримуй людїй!“

На се єму Кузьма сказав: „Ти не маєш мені нічого до розказу. Ти не потребуєш зїстати, можеш собі пїйти, а я зроблю, що уважаю потрібним.

Як сю справу представляє влась, pozwolu sobi perечитати dosłowno z orzeczenia, kotre kaže tak: (*читає*):

I za se moi panowe, za se щом тут perечитав, ц. к. комісар starostwa, bo ne sam starosta зааплікував обжалованому на основи § 11 розпорядження з п. 1854 гривну в квоті 40 K.

Мої панове можу служити вам тут оригіналом того ореченя, можу кождому се показати і питаюсь всїх правників, най мені скажуть, яким чудом можна оправдати таке старостиньське оречене.

Але на тим ще не koniec.

Коли той Іван Кузьма ввіс рекурс против того засуду карного до ц. к. Намісництва, то в тим рекурсі naprowадив, що начальник громади скаржив єго до суду з § 312 за перешкоджуваню в урядованю і за обиду чести і що суд в оboх разax увільнив єго.

Се він в рекурсі до Намісництва naprowадив, бо не почував ся до ніякої вини і питає, як моħло єго starostwo uznати винним і засудити на кару 40 K коли єго суд за то само увільнив.

Starosta predkładajuczj sej rekurs пише dosлiwno (*читає*):

(Голоси. То скандал.)

(P. T. **Staruch**. To je era Bobrzyńskoho.)

(P. **Petruszewicz**. To jest podoptanie konstytucyi.)

Żywemo w derżawi konstytucyjnij i ne znaju jak można kohoś zasudyty za to, szczo win radykał.

Możu p. komysarewy prawytelstwenomu służyty tym donosom nawit jemu podam czysło do jakoho ta sprawa wijszła do Namisnyctwa. Bo własne akta pryjszły z Namisnyctwa do sudu i ja tam baczyw se na własni oczy. (P. **Kiweluk**. Ony zrobyły se neostorožno.)

Czy se ne jest teror z hory?

Czy za se należyt sia kohoś zasudyty, szczo win radykał?

A moi Panowe takych słuczajiw jest masa! (**Głosy**. To skadał.)

Takoż i horodeńskij starosta tak poprostu masakruje ludnist' takimy oreczeniami i po prostu dywyty sia treba szczo-by pan Namistnyk z swojimy urjadnykamy ne wykłykały jeszcze rewolucyi.

(**Głosy**. Jeszcze budut mały rewolucyju.)

Chocze sia rewolucyju zdusyty a dusyt sia konstytucyju!

Takie postupowanie musyt rewolucyju wykłykaty.

Moi panowe takimy konfiskatamy, takim zakazuwaniem wiczej, takim postupowaniem zmuszaje sia ludnist' do widruchowoho ruchu, takim postupowaniem musyt sia widruch zbudyty w narodi.

A tohdy chto bude wynownykom?

Toj, kotryj stoit na czoli bezpеченства. (P. T. **Staruch**. P. Bobrzyńskij).

Ne chcuzu tut tych wsich aktiw cytowaty, budu jeszcze maw nahodu predložyty bohato aktiw p. komisarewy prawytelstwenomu.

Odnak jeszcze odyn słuczaj muszu tut nawesty, kotryj mene nawit osobysto ditknuw.

Imenno p. Wygoda c. k. komysar w Horodenci zasudyw 2 mołodciw, a koły ony zhołosyły rekurs, skazaw, szczo rekursu ne ma nijakoho i wid razu napysaw, szczo pryniały wyrok. (**Głosy**. To ne czuwane, to ne prawda, fałsz!)

Potom ony zhołosyły sia do mene a ja pyszu do prezydji namistnyctwa, szczo taka sprawa a nawit telegraficzno proszu, szczo-by zderżano wykonanie kary i szczo-by namistnyctwo kazało sobi predložyty akta i po rozslidżeniu zarjadyło, jak sia maje dalsze postupaty. Jesly budut wynni naj

(П. Т. **Старух**. То є ера Бобжиньского).

(П. **Петрушевич**. То єсть подоптане конституції).

Живемо в державі конституційній і не знаю, як можна когось засудити за то, що він радикал. Можу п. комісареві правительственному служити тим доносом, навіть єму подам число, до якого та справа ввійшла до Намісництва, бо власне акта прийшли з Намісництва до суду і я там бачив се на власні очи. (П. **Кивелюк**. Оии зробили се неосторожно.)

Чи се не єсть терор з гори?

Чи за се належись ся когось засудити, що він радикал?

А мої панове таких случаїв єсть маса! (**Голоси**. То скандал!).

Також і городеньський староста так попросту масакрує людність такими оrecченнями і попросту дивити ся треба, щоби пан намісник з своїми урядниками не викликали єще революції.

(**Голоси**. Єще будуть мали революцію.)

Хоче ся революцію здусити, а дусить ся конституцію!

Таке поступованє мусить революцію викликати.

Мої панове такими конфіскастами, таким закауванєм вічей, таким поступованєм змушає ся людність до відрухового руху, таким поступованєм мусить ся відрух збудити в народі.

А тогди хто буде виновником?

Той, котрий стоїть на чолі безпеченства. (П. Т. **Старух**. П. Бобжиньский).

Не хочу тут тих всіх актів цитувати, буду єще мав нагоду предложити богато актів п. комісареві правительственному.

Однак єще один случай мушу тут навести, котрий мене навіть особисто диткнув.

Іменно п. Вигода, ц. к. комісар в Городенці засудив 2 молодців, а коли они згоłosили рекурс, сказав, що рекурсу нема ніякого і відразу написав, що прынiali вирок. (**Голоси**. То нечуване, то не правда, фалш!)

Потім они згоłosили ся до мене а я пишу до президії Намісництва, що така а така sprawa, а навіть телеграфічно прошу, щоби здержано виконанє кари і щоби Намісництво казало собі предложити акта і по розслidженю зарядило, як ся має дальше поступати. Если

ich ukarajut, a jak newynni naj ich uwilniał.

I proszu Paniw do 3 dniw prychodyt zandarm i skłykaw ich na widbutie kary.

I do nyny ne maju widpowidy na mij telegram! (**Głosy:** To skandal ne widpowidaty na telegramy posliw.)

(**P. T. Staruch:** P. Bobrzyńskij zowsim ne widpowidaje poslam, win i na mij telegram ne chce widpowisty.) (**Głosy:** To ne czuwane).

Proszu Paniw jesty sia ne widpowidaje na telegramy posliw, to szczo dije sia z prosbamy prostoho muzyka?

Zdaje sia, szczo teper jest era wyklykania w kraju jakoś rozruchu, bo w kincy dotoho musyt pryty.

Jak dowho ck. prawytelstwo ne zminyt składu teperiszných urjadnykiw po starostwach tak dowho nemysłyma jest nijaka reforma administracji.

Teper sut po Starostwach tii sami urjadnyky szczo były popередно kotri za JE. Pinińskoho robyły szczo sami chotyły, bo win sam przyznaw szczo prezydyia namistnyctwa zarjadyła a win niczoho ne znaje.

Teper sut tii sami urjadnyky szczo za gr. Potockoho, za kotroho robyły, szczo sami chotyły.

(**P. T. Staruch:** Potockoho sia bojały, a Bobrzyńskoho zowsim sia ne bojał).

Teper każut, szczo мае sia wykonały jakaś reforma wydumana JE. Bobrzyńskim ale kotroj nichto ne znaje.

(**P. Petruszewicz:** Teper szcze hirsze jak za Potockoho).

My znajemo łysz odno, szczo koły popередnyk nynisznoho namistnyka buw brutalnyj, koły win kazaw, szczo robyt szczo sia jemu podobaje bo win wełykij pan i szczo jemu nichto ne мае do rozkazu, to teperisznij namistnyk jest sto razy chytrij, sto razy sprytnij i przy pomocy swoho sprytu i swojej chytrysty sto razy bilsze nam dokuczaje jak ti, kotri brufalno postupały.

(**Głosy:** Prawda, teper jeszcze hirsze jak za Potockoho.)

Bo jak nas łomyły brutalno, to ciłyj świt sia dywyt i koždy musyt zhadaty, szczo w tim kraju szczoś ne możywoho sia dije, bo starosta мае nakaz z hory!

I w той sposib ide, szczo aby nas złomyty, szczo aby ne było nijakoho widruchowoho ruchu. (**P. Staruch:** Pryjde czas, szczo i Bobrzyńskoho złomlat).

Dijszło wże do seho szczo koźde

будуть винні, най їх укарають, а як невинні, най їх увільнять.

I прошу Панів до 3 днів прыходить жандарм і скликав їх на відбуте кари. I до нині не маю відповіді на мій телеграм! (**Голоси:** То скандал не відповідати на телеграми послів).

(**П. Т. Старух:** П. Бобжинський зовсім не відповідає послам, він і на мій телеграм не хоче відповісти). (**Голоси:** То нечуване!)

Прошу Панів еслн ся не відповідає на телеграми послів, то що діє ся з просьбами простого мужика?

Здає ся, що тепер єсть ера викликаня в краю якоюсь розруху, бо в кінци до того мусить прийти.

Як довго цк. Правительство не змінит складу теперішних урядників по староствах, так довго немислима єсть ніяка реформа адміністрації.

Тепер суть по Староствах ті самі урядники, що були попередно. котрі за ЄЕ. Риніньского робили, що самі хотіли, бо він сам признав. що президія намісництва зарядила а він нічого не знає.

Тепер суть ті самі урядники, що за гр. Потоцкого, за котрого робили, що самі хотіли.

(**П. Т. Старух:** Потоцкого ся бояли, а Бобжинського зовсім ся не боять).

Тепер кажуть, що має ся виконати якась реформа, видумана ЄЕ. Бобжинським, але котрої ніхто не знає.

(**П. Петрущевич:** Тепер ще гірше як за Потоцкого).

Ми знаємо лиш одно, що коли попередник нинішного намісника був брутальний, коли він казав, що робить, що ся ему подобає, бо він великий пан і що ему ніхто не має до розказу, то теперішній намісник єсть сто разів хитрійший, сто разів спритнійший і при помощи свого сприту і своєї хитрости сто разів більше нам докучає, як ті, котрі брутально поступали.

(**Голоси:** Правда, тепер еше гірше як за Потоцкого.)

Бо як нас ломили брутально, то цілий свѣт ся дивить і кождий мусів згадати, що в тім краю щось неможливого ся діє, бо староста має наказ з гори!

I в той sposib ide, щоби нас зломити, щоби не було ніякого відрухового руху. (**П. Старух:** Прийде час, що і Бобжинського зломлять).

Дійшло вже до того, що кожде

skłykanie toho Sojmu nasz narid z jakojuš trewohoju wytaje.

My wże stratyły całkom nadzieju, szczo by my szczo bud' wid toho Sojmu distały i my je nuni w tij stadyi, szczo by win nikoly ne uriaduaw.

A wsi powyiania toho Sojmu w prasi pan prokurator bezoszczadno konfiskuje i se, szczo w koźdim inszim razi mohłoby czerez prasu perejty, to w czasi Sojmu konfiskuje sia se, i to taki słowa, kotri łysz prawdu każył.

Se je prawdoju, se koźdyj z nas czuje, a pan prokurator ne chotiw pustyty w świt, szczo by naszji masy ne mohły toho powyiania pereczytaty.

Z otych własne pryczyn my musymo buty protywni i musymo hołosuwały protyw wneskam komisiji budżetowoji, szczo by tym sposobom zamarkuwały czczo połozenie nasze neznosne tak, szczo terpiemy ne możem dowsze.

(Długotrwałe brawa i oklaski z ław ruskich).

Marszałek: Głos ma zapisany JE. p. Piniński.

JE. p. Piniński: Wysoki Sejmie!

Sądę, że Szanowni panowie, którzyście się przybliżyli do mnie ażeby wysłuchać mego przemówienia, nie będziecie się spodziewać długiej i wyczerpującej mowy, nie będziecie oczekiwać po mnie, bym wchodził we wszystkie szczegóły, które omawiał p. Makuch i inni panowie i te wszystkie drobne zarzuty, które zostały podniesione w jakiegokolwiek formie zbijał. Tego uczynić dla tego nie mogę, bo brak mi informacji. Jednakowoż jedną rzecz w sprawie narodowościowej, o której tak często mówimy muszę ogólnie podnieść.

Wszyscy jesteśmy do tego przyzwyczajeni, że Szanowni panowie z tamtych ław mówiąc o tej kwestyi bardzo często wpadają — że się tak łagodnie wyrażę — w przesadę. Otóż przesady tej było bardzo dużo w mowach Szan. posła Lewickiego i Makucha. Ta przesada ma może odnieść swój cel polityczny, ważny, tylko trzeba ją zastosowywać, co zresztą ci panowie często czynią, tam, gdzie ludzie są źle poinformowani.

W pruskich, niemieckich rozmaitych pismach i mowach tam wypowiedzianych pod wpływem informacji pochodzących z tego źródła, czytałem np. że zupełnie nie ma szkół ruskich w Galicyi i znaleźli się ludzie, którzy w to wierzyli i inni, którzy z tego bardzo daleko idące argumenta wysnuwali. I w Wiedniu są rozmaite „przesady“ zawsze używam tego łagodnego wyrazu — które mogą natrafić na grunt podatny i być pod względem politycznym, dobrze zużytkowane. My jednakowoż jesteśmy za nadto dobrze poinformowani, ażeby we wszystko wierzyć, co panowie nam w swoich skargach do wierzenia podają i musimy podnieść, że nietylko argumenta te nie są uzasadnione, ale gdyby urządzić rzecz w ten sposób, jak panowie sami sobie życzyli, to dla zgody narodowościowej, a my pragniemy jej, nie wiem czy i Wy panowie także jej pragniecie, uzyskalibyście nic dobrego, ale przeciwnie bardzo złe konsekwencye by nastąpiły.

Posł Lewicki skarżył się, że rozmaite Towarzystwa gospodarskie cele mające na oku, są w rękach polskich i używają przeważnie, albo w znacznej części środków na ten cel przeznaczonych. Ale jeżeli Towarzystwo np. kółek rolniczych jest w przeważnej części polskie, jeżeli w Towarzystwie gospodarskiem jest większość Polaków a mniejszość Rusinów, to dlaczego tak się rzecz ma? Czy tam są paragrafy, które wykluczają Rusinów? Czy tam jest separatyzm, który Was nie dopuszcza? Mogą Rusini się zapisać i brać udział i wiemy o tem dobrze, że subwencye przechodzące przez ręce Towarzystwa wcale nie podług jakichś względów narodowościowych bywają rozdzielane

скликане того Сојму наш нарид з якоюсь трівогою витає.

Ми вже стратили цілком надію, щоби ми щобудь від того Сојму дістали і ми є нині в тій стадії, щоби він ніколи не урядував.

А всі повитання того Сојму в пресі пан прокуратор безощадно конфіскує і се, що в кождім иньшій разі моглоби через пресу перейти, то в часі Сојму конфіскує ся се, і то такі слова, котрі лиш правду кажуть.

Се є правдою, се кождий з нас знає, а пан прокуратор не хотів пустити в світ, щоби нашi маси не могли того повитання перечитати.

З отснх власне причин ми мусимо бути противні і мусимо гоłosувати против внескам комісії державної, щоби тим способом замаркувати, що положене наше незносне так, що терпіти не можемо довше.

i biorą w nich udział w równej mierze Rusini i Polacy. Ale panowie dla celów politycznych, tego, by Rusini brali udział w tych towarzystwach nie życzyście sobie!

Panowie chcecie rozdziału narodowościowego, co więcej powiem rozdziału partyjnego nie tylko na polu politycznym lecz także w życiu ekonomicznym, w instytucjach kulturalnych, naukowych i oświatowych. Ta okoliczność wszakże, jest czemś niezdrowem, i przyprowadziłaby do niemożliwych stosunków w naszym kraju.

Więc panowie występujecie przeciw Towarzystwom, które były założone przez Polaków, ale Rusinów nie wykluczają a natomiast mówicie, że zbawienie jest w Towarzystwach bezwzględnie narodowościowych, na polu, które z narodowością nic nie ma do czynienia. To jest właśnie niezdrowy element, który Wy wprowadzacie w życie ekonomiczne i który nie może doprowadzić na tym polu do dobrych rezultatów. Jeżeli bowiem na polu ekonomicznym zawiązuje się Towarzystwo ruskie wykluczające Polaków, pytam się Panów, czy ono jest tylko ruskiem? pp. Lewicki i Makuch należący do tej samej partyi ruskiej, odpowiedzą, że Towarzystwo które oni popierają jest właśnie prawdziwe ruskie i to tylko reprezentuje interes całego narodu ruskiego.

Ale obok siedzą inni posłowie w najbliższym sąsiedztwie Panów którzy również stanowczo przeczą temu i wtedy dochodzimy do tego, że już nawet nie podług narodowości, ale podług partyi, podług ułamków partyi musimy podzielić całe nasze życie ekonomiczne a podobnie kulturalne. No tego nam jeszcze w naszych niezdrowych stosunkach potrzeba, ażeby w kraju wyrobiły się stosunki nie do wytrzymania gdyby wszelka działalność na polu gospodarstwa i kultury zależała od związków i sporów partyjnych. Najgorzej wtedy wyszliby ci, którzy w poczuciu sprawiedliwości i dążeniu do zgody i spokoju nie chcą się sprzeczać i dzielić na partye. Powiedziaboby im bowiem: nie dostaniecie ani subwencji, ani pomocy, nie będziecie mogli kształcić swoich dzieci w zakładach publicznych, musicie się wprzód zadeklarować czy jesteście ukraińcami, czy staro- czy młodorusinami a w łonie stronnictw polskich czy wszechpolakami, czy demokratami z tą lub ową marką, ludowcami, konserwatystami i t. d. (**Głosy:** słusznie.)

Każdy musi podług swojej marki politycznej i jej wpływu musiałby dostać tyle na rolnictwo, tyle na oświatę, a tyle na inne względy. To jest społeczeństwo do którego przez tego rodzaju rozkawałkowanie na partye musielibyśmy dojść a takiego społeczeństwa ja sobie nie życzę i dzięki Bogu jeszcze wielu u nas tak między Polakami jak i Rusinami zdanie me podziela. (*Oklaski*).

Mówiliście panowie bardzo obszernie o szkolnictwie. Jest to ważna i trudna pod względem narodowym kwestya, ale jeżeli się ogólnie robi zarzut Radzie szkolnej krajowej, że działa na szkodę narodowości ruskiej, to jest to zarzut bardzo mylny. Taki zarzut mogą podnosić tylko ci, którzy nie znają Rady szkolnej krajowej i którzy nigdy w jej obradach udziału nie brali bądź jako członkowie, bądź jako należący do jakichś ankiet i t. d. bo w Radzie szkolnej krajowej na ważki formalnie wszystkie sprawy ruskie traktują się w podobny sposób jak polskie i członkowie Rady szkolnej krajowej Rusini, bardzo pilnie i starannie uczęszczają na posiedzenia. Wolałbym ażeby wszyscy członkowie Polacy również byli pilni, ale często nie mogą nawet, szczególnie ci, którzy nie mieszkają we Lwowie, ale w Krakowie lub gdzie indziej. Członkowie Rusini tedy pilnują spraw ruskich doskonale i możecie panowie być przekonani że tam współdziałanie Polaków i Rusinów na szkodę ruskiej narodowości nie wychodzi.

Ale Panowie mówicie: szkół mamy średnich za mało, gimnazyów mamy za mało ruskich. Gimnazyów w ogólności według mego przekonania mamy w kraju za wiele. (**Głosy:** słusznie.) Cała ta tendencya że kształczący się młodzieniec musi kończyć gimnazyum, a natomiast mało się garnie do zawodów praktycznych jest szkodliwą.

Ujawnia się ona i u Panów i u Polaków. Rozmiłowanie się w polityce a brak zmysłu praktycznego przyczynia się do tego, że rodzice posyłają dziecko do gimnazyum, żeby potem mogło rolę odgrywać polityczną.

Wolałbym ażeby mniej było ambicji do odgrywania roli politycznej, a więcej starania o podniesienie materyalnego bytu i oświaty w kraju, gdyż nasze walki polityczne nas pod względem kulturalnym obniżają raczej a nie podnoszą. (**Głosy:** słusznie.)

Otóż na punkcie szkół przynaję że w ostatnich czasach wiele gimnazyów polskich powstało, które ja specyalnie przyjąłem bez entuzjazmu. Ale w tem niema niechęci dla potrzeb kulturalnych Rusinów. Potrzeby te wszakże mogą być zaspokojone

nie koniecznie tylko przez gimnazyja wyłącznie ruskie. Wielu z nas jest tego zdania, że tam, gdzie jest ludność mieszana i gdzie jest tego rodzaju miejscowość, która na razie a może i na dłuższy przeciąg czasu może liczyć tylko na jedno gimnazyum, należałoby zrobić próbę z gimnazyum utrakwistycznym.

A cóż to jest utrakwistyczne gimnazyum? Panowie mówicie, że to jest ogromna krzywda dla narodu ruskiego. Dlaczego? Program jest jak najbardziej na ważki obliczony sprawiedliwie dla Polaków i Rusinów, więc najzupełniejszy utrakwizm pod każdym względem. Więc jeżeli panowie odrzucacie myśl utrakwizmu, to chyba jest to dowodem, że w tym punkcie Panowie wcale równouprawnienia sobie nie życzyście. (P. T. Staruch. Djakujemy wam serdeczno za te riwnouprawienie.) Więc jeżeli chcecie separatyzmu i walki narodowościowej, to powiedzcie, ale nie mówcie wtedy o spokoju i dążeniu do zgody.

Ale tam, gdzie jest ludność mieszana w jakiejś miejscowości i gdzie może powstać tylko jedno gimnazyum, tam najsprawiedliwszem załatwianiem rzeczy byłoby właśnie gimnazyum utrakwistyczne. (Głosy. Słusznie. P. Skwarko. Tam de je 85% Rusyniw a 10% Polakiw).

Nie chcę wchodzić we wszystkie przez panów poruszone szczegóły lecz dotknę jeszcze w krótkich słowach kwestyi reformy wyborczej. Rzeczy tej tutaj ex professo omawiać nie będę, bo do tego będzie sposobność kiedy indziej ale Panowie powiadacie, że dlatego napotyka się na trudności w reformie wyborczej, dlatego praca nie postępuje, bo Polacy chcą koniecznie we wschodniej części kraju i tu p. Makuch użył wyrażenia, które trudno na język polski przetłumaczyć, ale które ma takie znaczenie, jak oszukać, że więc chcą Rusinów oszukać i najwięcej mandatów dla siebie wziąć. Jeżeli Panowie sądzicie, że wykiwaniem niejako Rusinów jest zabezpieczenie jakiejś pewnej ilości mandatów dla Polaków z gmin wiejskich na wschodzie, to jest to prawda, przyznajemy, że tego chcemy ale dlatego, bo Polacy żyją w gminach wiejskich i miasteczkach na Wschodzie a żyją w znacznej ilości i my tam nie możemy pozwolić na zwycięstwo prostej tylko cyfry, nie możemy pozwolić, żeby cała ludność polska naszych gmin wiejskich nie miała wcale zastępców i żeby tylko posłowie narodowości ruskiej zostali we wschodniej części Galicyi wybrani. (P. Skwarko. A Rusini w miastach i zachodniej Galicyi?) O tem będziemy mówić przy sprawie reformy wyborczej. To inna rzecz.

Jeżeli Panowie mówicie, że my zastanawiamy się nad tem, w jaki sposób zapewnić pewną ilość mandatów we wschodniej części kraju w gminach wiejskich dla Polaków, to mamy do tego wszelkie prawo.

Rzeczywiście zastanawiamy się nad tem i uważamy to za kwestyę trudną i ważną, ale to nie jest wcale „wykiwaniem“ Rusinów, to tylko prosty postulat sprawiedliwości. Prosta sprawiedliwość wymaga, ażeby bardzo poważna mniejszość dochodząca często gdzieniegdzie do trzydziestu kilku i do 40% nawet, miała także swoich zastępców. To nie byłoby w myśl sprawiedliwości, ażeby tylko prosta cyfra rozstrzygała.

Jeżeli Panowie mówicie dalej, że zastanawiamy się nad tem, aby prawo wyborcze zrobić nierównem, to także powiem, że rzeczywiście zastanawiamy się, jak różnorodność prawa wyborczego w tym albo owym kierunku zmodyfikować, bo ja wcale nie uważam prawa wyborczego do Sejmu za najlepsze, kiedy tylko naga ilość głów rozstrzyga i gdzie tylko prosta większość głów bez względu na wszystkie inne względy miałaby o prawie wyborczem decydować.

Pewnie, kto jest za powszechnem głosowaniem, tak jak Panowie, podług cyfry ludzi mieszkających w kraju, dla tego rozstrzygnięcie kwestyi prawa wyborczego jest rzeczą bardzo łatwą.

Ale kto jest za tem, ażeby podług najrozmaitszych innych bardzo uzasadnionych i doniosłych interesów i względów na nasze stosunki ułożyć prawo wyborcze, ten musi przyznać, że zadanie to jest bardzo trudne i wymaga rzeczywiście gruntownego zastanowienia się,

Jeszcze tylko parę słów o sprawie, o której Panowie mówiliście (Poseł Makuch mówił o tem obszernie) tj. o sprawie uniwersyteckiej. I tej sprawy dokładnie omawiać nie będę, tylko przeciw jednej rzeczy najbardziej stanowczo muszę zaprotestować. Jesteśmy tu na gruncie Lwowa, więc proszę nam tu o „masakrowaniu“ Rusinów przez Polaków na uniwersytecie nie mówić. (Oklaski). Rzecz została skonstatowana ponad wszelką wątpliwość i to przy współdziałaniu reprezentantów i prawnych zastępców Ru-

sinów, że ze strony Polaków nie padł żaden strzał, że polscy studenci będący zresztą w ogromnej mniejszości na uniwersytecie w czasie owych zajęć nie używali broni i nie mieli zamiaru jej używać, więc o masakrowaniu nie można mówić. Musiałby chyba ktoś mieszkać bardzo daleko od Lwowa, ażeby w to uwierzyć. (P. Skwarko. Trzeba czekać na dowody sądowe. P. Głabiński. A czemuż Wy nie czekacie?)

Jeszcze jednej sprawy, którą w Sejmie obszernie zajmowaliśmy się, przynajmniej dwoma słowami dotknę t.j. sprawa owych znanych subwencyi rolniczych przeznaczonych na odszkodowanie za traktat z Rumunią. Ja nie brałem udziału w pertraktacjach, więc nie wiem, na czym stało, tylko mogę jedno skonstatować: Jeżeli Panowie mówicie, że subwencye miałyby być podług klucza rozdzielane, podług katastru bydła, podług narodowości, to jestem przekonany, że to jest klucz taki, którego w zupełności nikt nigdy nie przeprowadzi. (P. Skwarko. A Polacy się zgodzili.) (P. Makuch. Na to jest sporządzony „Viehbestand.“)

Jest „Viehbestand“ i jest mowa o ilości bydła ale przecież można to przyjmować chyba tylko jako aproksymatywną wskazówkę, nie można zaś myśleć o wprowadzeniu bezwzględnie katastru bydła według narodowości, bo z pewnością żaden z nas nie dożyłby chwili, kiedyby pierwszy gulden mógł być w ten sposób rozdzielony. Bo naprzód jest pytanie, ile kto ma bydła; a to już trudno skonstatować przy najrozmaitszych komplikacjach własności, jakie egzystują.

Potem musiałyby się rozstrzygnąć pytanie, kto do jakiej narodowości należy i czy to pojęcie narodowości jest zgodne z pojęciem partyjnym o pojęciu narodowości, które ci albo owi politycy mają. Łatwo sobie wyobrazić, jakiego z tego powstało zamieszanie. A pytam się dalej, co robić w wypadkach mieszanych małżeństw, gdzie mąż jest Polakiem a żona Rusinką lub naodwrot. Cóż robić z tem „utrakwistycznym“ bydlętem, (*Wesołość*). które do owych małżonków należy? A co znówu robić z tem bydlętem, które należy do tych panów, którzy utrzymują, że nie są ani jednej ani drugiej narodowości, ale deklarują się n. p. jako syoniści? Wprawdzie jeden rodzaj chudoby w tym wypadku odpada (*wesołość*), ale jest drugi droższy i ważniejszy: Cóż mają robić te biedne syonistyczne krowy? (*wesołość*).

Więc jeżeli jest mowa o ilości bydła przypadającej na każdą narodowość, to mogłoby to chyba być wskazówką ogólnikową, ale żeby w ten sposób kataster bydła według narodowości był przeprowadzany, jak to sobie niektórzy pp. posłowie ruscy wyobrażają, to naraziłoby chyba na śmiech wszystkich, którzyby w tem brali udział.

Na tych uwagach kończę i radym apelem jednym zakończyć do Panów: Starajmy się dążyć do tego, ażebyśmy wspólnie w poszczególnych związkach dotyczących się życia gospodarskiego i kulturalnego działali a wtedy mniej złe o sobie będziemy mieli wyobrażenie. Jak będziemy razem działać, to przekonamy się, że może tu i tam nie wszyscy są tak czarni, jak przeciwnicy na stanowisku szowinistycznym stojący tu i tam ich malują. (*Brawa — oklaski.*)

Marszałek. Zanim przystąpię do zamknięcia posiedzenia, odczytam wynik skrutynium na zastępcę członka komisji reformy wyborczej w miejsce p. Rutowskiego.

Głosowało 96 posłów, absolutna większość wynosi zatem 49 głosów.

P. Federowicz otrzymał 96 głosów, został zatem jednomyślnie wybrany zastępcą członka komisji reformy wyborczej.

Przypominam, że jutro są imieniny Najj. Pana, wskutek czego odbędzie się jutro o godz. 9. nabożeństwo w katedrach obrządku łacińskiego i ormiańskiego a o godz. 8½ nabożeństwo w cerkwi gr. kat., na które mam zaszczyt wszystkich Panów zaprosić.

Zarazem sędzę, że odpowiem życzeniu całej Izby, jeżeli zwrócę się do JE. p. Namiestnika z prośbą, ażeby raczył w imieniu całego Sejmu, złożyć Najj. Panu najgorętsze życzenia.

Mam zamiar posiedzenie zamknąć.

Następne posiedzenie odbędzie się we czwartek dnia 6. października 1910, o godzinie 11 przedpołudniem z następującym porządkiem dziennym: (*czyta*)

1. Pierwsze czytanie sprawozdania Wydziału krajowego o regulacji rzek kanałowych.

Sprawozdawca p. Pilat.

1. Pierwsze czytanie sprawozdania Wydziału krajowego w przedmiocie wydzielania gmin Fatowce i Turka, stanowiących jedną gminę katastralną, wraz z obszarem dwor-

skim, z okręgu c. k. Sądu powiatowego w Gwoźdźcu, a przydzielenie do okręgu c. k. Sądu powiatowego w Kołomyi.

Sprawozdawca p. Kiweluk.

3. Pierwsze czytanie wniosku posła Cieleckiego i tow. w przedmiocie podwyższenia funduszu pożyczkowego dla handlowo-przemysłowej działalności Kótek rolniczych.

4. Pierwsze czytanie wniosku posła Czartoryskiego i tow. w przedmiocie niedopuszczenia mięsa argentyńskiego w obszar cłowy Monarchii.

5. Pierwsze czytanie wniosku posła Czartoryskiego i tow. w przedmiocie zmiany §§ 1. i 5. ustawy z dnia 8. grudnia 1881 dz. u. kr. Nr. 71 o używaniu ogniw do stanowienia.

6. Pierwsze czytanie wniosku posła Bisa i tow. o zmianę trasy kolejowej Nisko-Rzeszów w gminie Maziarnia.

7. Pierwsze czytanie wniosku posła Bisa i tow. w sprawie zapomogi dla gminy Studzieniec, pow. Nisko.

8. Pierwsze czytanie wniosku posła Bisa i tow. w sprawie budowy mostu na Łęgu w powiecie Tarnobrzeskim.

9. Pierwsze czytanie wniosku posła Schätzla i tow. w sprawie przedłużenia linii kolejowej Lwów-Podhajce.

10. Pierwsze czytanie wniosku posła Juliana Brunickiego i tow. w przedmiocie ustawy normującej handel nasionami, nawozami sztucznymi i paszami skoncentrowanymi.

11. Dalszy ciąg rozprawy nad sprawozdaniem komisji budżetowej o zamknięciu rachunków funduszy krajowych za rok 1909.

Sprawozdawca poseł Głabiński.

12. Sprawozdanie komisji podatkowej w przedmiocie petycji reprezentacji miast o wyjednanie w drodze zmiany ustawy wydzielenia części podatku osobisto-dochodowego na cele gmin miejskich z powodu nie pobierania dodatków gminnych od tegoż podatku.

Sprawozdawca poseł Landau.

13. Sprawozdanie komisji szkolnej w przedmiocie petycji nauczycieli i nauczycielek o przyznanie w drodze łaski dodatków pięcioletnich.

Sprawozdawca poseł Bandrowski.

14. Sprawozdanie komisji szkolnej w przedmiocie petycji nauczycieli i nauczycielek o policzenie w drodze łaski lat służby do emerytury i o przyznanie, względnie o podwyższenie wymierzonej emerytury.

Sprawozdawca poseł Michałowski.

15. Sprawozdanie komisji gminnej o petycji gminy Borysław w sprawie użycia nazwy miasteczka.

Sprawozdawca poseł Halban.

16. Sprawozdanie komisji prawniczej w przedmiocie wniosku posła Jampolskiego i tow. o utworzenie Sądu powiatowego w Narolu.

Sprawozdawca p. Tertil.

17. Sprawozdanie komisji podatkowej o wniosku nagłym posła Kiweluka i tow. w sprawie zwolnienia mięsa na wspólne uroczystości użyć się mającego od opłaty podatku konsumcyjnego.

Sprawozdawca poseł Wincenty Kraiński.

18. Sprawozdanie komisji gminnej o wniosku nagłym p. Sodomory i tow. w sprawie utworzenia 4-ej. klasy przy szkole ludowej w Zawałowie.

Sprawozdawca poseł Stanisław Henryk Bađeni.

19. Sprawozdanie komisji gminnej o wniosku p. Starzyńskiego i tow. w przedmiocie ewentualnego zaliczenia miasta Bełza do rządu tych miast, dla których obowiązuje ustawa z 13. marca 1889 dz. u. i rozp. kr. Nr. 24.

Sprawozdawca poseł Starzyński.

20. Sprawozdanie komisji szkolnej o wniosku p. Merunowicza i tow. w przedmiocie zorganizowania zawodowej nauki robót kobiecych w kraju.

Sprawozdawca p. Adam.

Następne posiedzenie odbędzie się zatem we czwartek dnia 6. października 1910, o godzinie 11 przedpołudniem.

Posiedzenie zamykam.

(Koniec posiedzenia o godzinie 2 po południu).
